

Tâlcuire a lui Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei la trimiterea Apostolului Pavel
cea către Filipiseni, tălmăcită în limba românescă.

Pricina trimiterei cei către Filipiseni¹⁾, dupre Chrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie.

Filipisenii erau dintr-o cetate din cele ale Filipilor ce se află în Machedonia, aşa numindu-se dela Filip cel ce o a lăcuit pre ea. Era însă mai întâiua cetatea Filipilor, supt scaunul Tesalonicului, iar acum este supusă subt scaunul Constantino-cetăței, mitropolie aflându-se cu mitropolit al Filipilor și al Dramei numit²⁾. Si multe bunătăți mărturisește Pavel și fapte bune pentru Filipiseni. Si a scris trimiterea aceasta a lor, aflându-se în Roma legat cu lanțuri și închis în temniță, fiind că răspunderea cea din urmă, ce s'a făcut dupre cea dintâia, care o a făcut înaintea împăratului Neron, pre care o pomenește în a doua trimitere a sa către Timotei dicând: «Intru întâia mea răspundere nici unul s'a aflat cu mine, ci totu m'au părăsit» (II Timot. IV, 16). Dupre cea întâia răspundere, dic, iarăși s'a legat și s'a băgat în temniță; deci acolo în temniță aflându-se Pavel, a trimis Filipisenii la el cele spre trebuința sa, prin Epafras, și doreau să afle cele despre Pavel invățătorul lor, în ce chip se află; căci auind că se află în legături, erau întristați și turburați. Pentru aceasta dar și fiind că ore-carii Iudei în chip de hristianism stricău pre cei mai proști dicându-le că fără de legea cea veche și fără de tăarea împrejur, nu pot a se îndrepta.

Pentru totu acestea, dic, s'a indemnăt Pavel a le scrie trimiterea aceasta; și mai întâiua îl învașă cum că legăturile și închi-

¹⁾ Trimiterea aceasta s'a scris în anul 23 dupre Înălțarea Domnului, dupre Meletie, tom. 3 al biser. istori.

²⁾ Despre Filipi acestea dic Faptele Apostolilor: Si de acolo am venit in Filipi, care este intâia cetate „Colonică” a părții Machedoniei (Fapt. XVI, 12).

sorile cele pentru Christos nu sint pricinuitor de întristare și de turburare, ci mai ales de bucurie și de veselie. Priimește însă cele trimise și laudă credința lor dicând că îi pomenește. Si scrie că a răspuns în Roma și cum că ore-carii din fizmă i-au pricinuit mai mult necaz și dosădire; îi sfătuiește însă pre dinșii a petrece intru unire și intru smerită cugetare și aduce spre pildă pre smerenia Fiului lui Dumnezeu cea până la moarte de cruce. Apoi arată cu dovedă cum că Legea cea Veche și tăarea împrejur a u rămas nelucrătoare și se aduce pildă la acestea pre sinești, că pentru Christos totu le-a socotit pagubă și gunoie și prihanește încă pre cei ce cugeteză cele Evreiești și învașă tăarea împrejur, și îi numește pre ei câni și lucrători răi și vrășmași ai crucii. Si priimește cele trimise și laudă milostenia cea către sinești săcută. Si în scurt a dice cu cinste vorovește Apostolul către Filipisenii aceștia; de vreme ce întru adevăr multă faptă bună și исcusință a u arătat întru credința lui Christos; căci aicea la Filipeni a fost semnea aceea vîndelore de porșire Lida din cetatea Tiatirilor, pre a căreea inimă o a deschis Domnul și lua aminte la cuvintele lui Pavel și a credu întru Domnul și s'a botezat cu totu casa sa (Fapt. XVI, 14). Aicea la Filipiseni a fost bătut Pavel împreună și Sila și a fost băgați în temniță; aicea și păzitorul temniței dintre omeni ce a u reșful, a credu în Christos și s'a botezat împreună cu totu casa sa (tij). Aicea și căpitanii oștilor auind că Pavel este roman s'au temut și l'au rugat să se ducă; și pre lângă altele mărturisește Pavel că Filipisenii a u suferit și primejdii pentru credință și că erau bine plecați spre a milui, care pentru totu acestea se vede că îi iubea și îl cinstea cu covîrșire¹⁾.

¹⁾ Însemnează, că trimiterea aceasta este a noua dupre rânduliala și dupre vremile în care Pavel a scris trimiterile sale, dupre amândouă cele către Tesal. adeca și dupre amândouă către Corințenii și dupre cea întâia către Timot. și dupre cea către Tit și dupre cea către Romanii și dupre cea către Galatenii, precum dice Teodorit în precuvințarea trimiterilor lui Pavel.

TÂLCUIRE LA CEA CÂTRE FILIPISENI

CAP. I.

1. Pavel și Timotei, robiți lui Iisus Christos.

La trimiterea acăsta nu pune Pavel direcțoria ce avea, adecă acăsta: Apostol, ci rob al lui Iisus Christos se numește pre sineși, care numele acesta măcar deși este mare, însă este mai de opște și la toți ómenii. Iar Corinenilor scriind și lui Timotei, Apostol se numește pre sineși. Pentru ce pricina însă o face acăsta? Pentru că pre Corineni și pre Timotei vrea să-i învețe și să le rânduască multe lucruri ca un Apostol al Domnului, și pentru acăsta la început a scris apostolicescă dregătorie, iar aicea fiind că nu avea nimică a rândui din acelea, pentru acăsta cinstește pre Filipiseni ca pre niște de cinste cu el și împreună robii ai lui Christos.

Tuturor sfintilor în Christos Iisus, cari sunt în Filipi.

Fiind că Iudeii se numesc pre sineși sfinti, fiind că odinioară a fost norod sfint al lui Dumnezeu, pentru acăsta Pavel aicea a adaus acăsta «in Christos Iisus» căci cei ce sunt întru Christos, adecă cei ce s-au sfintit prin credința lui Iisus Christos, aceștia cu adevărat sunt sfinti. Iar nu Iudeii, ci ei sunt necurați ca unii ce nu au priimit sfintenia prin Christos.

Impreună episcopilor și diaconilor.

Episcopii aicea numește pre presviteri și pre preoți, fiind că nu era legiuț a se afla întru una și aceeași cetate mulți arhieri și episcopi¹⁾, că în vremea aceea a Apostolilor nu erau așa despărțite numirele episcopilor și presviterilor, precum este acum, căci acum episcopii se dic numai arhieri, nu și preoți.

¹⁾ A nu fi doi episcopi într-o cetate, arătat oprește canonul opt al icumenicului sobor întâi; strîmtonit însă și lăturis oprește acăsta și canonul 35 al sfintilor Apostoli și cel al 20-lea al icumenicului al 6. Însemneză însă, că numirea episcopii, va să dică pândari.

Iar atuncea episcopii se numea și preoți și diaconi; pentru acăsta Pavel scria lui Timotei acestea: diaconia ta (în loc de slujba ta, adecă epanghelma ta cea episcopescă) deplin îndrepteață (II Timot. IV, 5). Si iarăși: nu te lenevi de darul ce este întru tine, carele l-a dat tăie prin prorocie și prin punerea mânilor presviteriei (I Timot. IV 14); adecă prin mânila episcopilor, căci presviterii nu hirotonisiau pre episcopi, ci episcopii, după întâiul canon al sfintilor Apostoli, ce dice: episcopul să se hristonisească de doi sau trei episcopi. Ci din contră presviterii și preoți se numea episcopi în vremea aceea, fiind că pândeau, adecă priveau și ei pre norod, pentru ca să-i curățească și să lumineze pre aceia, care aveau trebuință de curăție și de luminare. Si acăsta se arată din Faptele Apostolilor, care scriu că Pavel «dela Milet trimițând în Efes a chemat pre presviterii bisericet» (Fapt. XX, 17); și mai jos pre presviterii aceștia îi numește episcopi, dicând: «să luat aminte de sine-vă și de totă turma, întrucare pre voi Duhul cel Sfint vă a pus episcopi» (tij. XXVIII). Si pre lângă acestea scrie Pavel: «pentru acăsta te-am lăsat pre tine în Crit, ca să așezi prin cetăți presviteri adecă episcopi», precum tâlcuește Chrisostom (Tit. I, 5). Că adauge după Teodorit: «Că trebuie episcopul a fi neprihănit» (tij. VI). Pentru care pricina scrie Pavel aicea către clirosul Filipisenilor, care într'altă trimitere acăsta nu o scrie? Pentru că clirosul și preoțimea Filipisenilor a trimis pre Epafrodit ducând lui Pavel cele de trebuință și de nevoie; pentru acăsta și Pavel cu dreptate răspunde către dinși²⁾.

2. Har fie vóuē și pace dela Dumnezeu Părintele și dela Domnul Iisus Christos.

Ce dic eu vóuē și Timotei? Ca să fie har și pace vóuē²⁾, că dupre obiceiul se rögă pentru dinși și îi urză ca să fie cu dar dăruiri și pacinici în cât a nu se mândri unul asupra celuilalt și dupre urmare ca să nu cadă din pace și din unire, fiind că dumnezeștile daruri întru aceia care nu iau aminte să fac pricina de mândri și de trufii.

3. Multămesc Dumnezeului meu pentru totă pomenirea vóstă.

4. Tot-de-una întru totă rugăciunea mea, pentru toți voi.

De căte ori, dice, îmi aduc aminte de voi (precum tot-de-una vă pomenesc), slăvesc pre Dumnezeu că ați procopsit, adecă

¹⁾ Dice însă Teodorit, că supt Epafrodit erau supuși cei ce se numește aicea adecă presviteri; drept aceea Epafrodit se vede că era episcopul Filipisenilor.

²⁾ Vezi despre acăsta la Cap. I al celui întâi către Corineni, stih 3.

ați sporit întru atâta sporire de fapte bune. Si măcar că voi sănțeți sporiți și aleși întru faptele cele bune, eșu însă nu incetez de a mă ruga lui Dumnezeu pentru toți voi, ca cu u-nire să sporiți și să creșteți.

Cu bucurie rugăciunea facând.

Fiind că este cu puțință a-și aduce cine-va aminte de altul și a se ruga cu măhniciune, precum acesta Pavel scria către Corineni: «că din multul necaz și strîmptorirea inimii am scris vănuț» (II Cor. II, 4), pentru acesta dice aicea, că pomenea pe Filipiseni și se ruga pentru dinșii cu bucurie. Acesta este însă semnul sporirei acelora și al faptei bune.

5. Pentru impărtășirea vostră întru Evanghelie din ciua dintâi până acum.

Mare lucru și cu adevărat fericit lucru mărturisește Pavel pentru Filipiseni, cu cuvintele acestea, că dice cum că voi v-ați făcut împreună părăși și tovarăși ai ostenelelor ce am ispitit eu întru Evanghelia lui Christos; nu întru un an sau doar, ci încă din vremea aceea întru care ați credut până acum. Si cum v-ați făcut împreună părăși cu mine? Întru acest chip, pentru că ați trimis mie, dice, cele de trebuință și de nevoie ale vieței, pentru că ați avut purtare de grijă și osârdie pentru mine, căci cel ce împreună lucrăză cu tot putințiosul chip și împreună ajută cu cela ce lucrăză și întrebunțeză binele, acela se face tovarăș și împreună impărtitor al binelui aceluia¹⁾. Așa de pildă, căci hristiani purtau grijă pentru sfintii mucenici cei ce erau prin temnițe și căte pricinuesc cuviosilor și aschiților ne-ingrijire, dându-le cele de trebuință vieței, și căci fac pre în-

¹⁾ Se cuvine însă, acel îmbunătățit, carele ia dela altii ajutor și milostenie, să albă trebuință și lipsă de cele de nevoie cu adevărat și nu având chip de a-și întâmpina nevoea, să se fățârnicească însă că nu are, pentru că păcatuște. Pentru acesta scriu dumnezești Apostoli în aşă-demânturile lor, că cu adevărat fericit este acel ce se poate ajuta pre sineși și a nu strîmtoi locul orfanului sau al văduvei sau al străinului; fiind că și Domnul „Maș fericit, a qis, este a da, decât a lăua” că va de cei ce au și cu fățârnicie iau; de cei ce pot a se ajuta pre sineși și vor a lăua dela altii, că amândoi vor da cuvint înaintea Domnului Dumnezeu, în ciua judecăței. Că cel întâi pentru vîrstă orfaniei, sau a bîtrâneței, sau a neputinței, sau a căderei în bîlă, sau pentru hrana a multor copii luând, unul ca acesta nu numai se va prihâni, ci și va lăuda, iar cela ce are și pentru fățârnicie, sau nelucrare ia, se va osândi de Christos Dumnezeul nostru, pentru că și Pavel carele lăua milostenia dela Filipiseni, pentru acesta o lăua, pentru că nu avea chip a-și căstiga hrana, căci nu putea a lucra, fiind în temniță și în legătură; iar când se afla slabod de legături, atunci lucra și nu avea trebuință a lăua milostenie dela alti.

vîțătorii lor fără de ingrijire de cele de nevoie, dându-le cele trebuințiose, toți aceștia dic, se fac împreună părăși și împreună impărtători ai cununilor acelora ce au să le ia mucenicii și cuviosii și invățătorii¹⁾.

6. Nădăjduind însuși acesta, că cela ce a început întru voi lucru bun va săvîrși.

¹⁾ Si acesta însemnând-o Domnul dice: „Cela ce priimește pre pro-rocul în nume de proroc, plata prorocului va lăua. Si cela ce priimește drept în nume de drept, plata dreptului va lăua“ (Mat. X, 41), adeca plata ce va lăua dela Dumnezeu prorocul și dreptul, aceeași plată o va lăua și cela ce priimește și hrânește și găzduiește pre prorocul și dreptul măcar și lumesc de ar fi, precum tâlcuește dicerea acesta Chrisostom. Adeca dacă nu pentru vre o apărare lumescă sau pentru vre o altă ce-va din cele stricăciose îl va priimi, ci de vreme ce ori proroc de este, ori drept, plată de proroc și plată de drept va lăua. In loc de: ce fel se cuvenea a lăua prorocul sau dreptul cel priimit, asemenea și acela va lăua, precum și Pavel dicea: „prisosul vostru fie spre lipsa acelora, ca și prisosul acelora să se facă spre lipsa voastră“ (II. Cor. VIII, 14). Si întru întâiul cuvint al scrisorei acestea către Filipiseni dice tâlcuind dicerea acesta a lui Pavel: „Nu poți a posti? Nică în singurătate a rămânea? Nică pre pămîntul gol culca? Nică totă noaptea a priveghea? Este cu puțință tie a lăua plata tuturor acestora de vei meșteșugi lucrul alt-fel, adeca pre cel ce ostenește întru acestea odihnește-l, slujește-l și adese-ori unge-l și ușurreză ostenela lui cea întru acesta. Si aşa stă, luptându-se acela, priimind ranele, tu vindecă-l; întorcându-se dela nevoință, priimește-l cu mâinile intinse; răcorește-l sudorea, odihnește-l, măngâie-l, bucură-l, sprijinește-l pre sufletul cel obosit. De vom slui într-acest chip-sfinților, cu atâta osârdie, împreună numărători ne vom face ai plăților lor“. Dice însă și Isidor Pelusiotul: „De prețuște cine-va ore-care trebuință a altuia, sau pricină, sau binele, și de prețul binelui aceluia se va împărtășii. Ci acela împreună cu cel bun se va slăvi, iar acesta pentru că a cinstit binele. Că mulți cinstesc pre proroci sau pre cei drepti, ori pentru slava omenească ori pentru căștig lumesc. Ci nu ar dice cine-va că aceștia vor lăua plata de proroc. Iar de cinsteste cine-va fără de îmbroboditurile cele de acest-fel, ci cu suflul curat privind către bunătate va cinsti pre sfinții, unul ca acesta cu sfinții aceia împreună se va slăvi“ (La tâlc. Evang. lui Matei). Dice însă și Teodorit: „Potrivit a numit împărtășire, că și Domnul a qis: „Faceți-vă văou prietenii din Mamona nedreptatei, ca când vă veți lipsi, să vă priimeșcă pre voi în locașurile lor cele vecinice“. Si dumnezești Apostol a qis: „Ceea ce e văou de prisos, fie acelora în cele de lipsă, ca să se facă potrivire“. Deci împărtășire este și răsplătirea; că unul dă banii, iară cel-l-alt răsplătește cu blagoslovenie și este mai mult decât acelu ce are trebuință. Vedî și despre cei ce găzduiesc și ospătează pre cei îmbunătățiri, în suptinsem-narea dicerei: „Vă imbrățișeză pre voi Gae ospătătorul meu și al bisericiei tăte“ (Rom. XV, 23). Pentru ce însă se numește împărtășire milostenia? vedî la suptinsemnarea dicerei „că a bine-voit și datorii ai lor sint“ (Rom. XVI, 27). Si că cela ce se miluește este dator a se ruga pentru cel cel miluește, vedî și suptinsemnarea dicerei: „Că de multe ori pre mine m'a răcorit“ (II Timot. I, 16), ca să înțelegi că și cei ce păzeșc vasele ostașilor împreună împart cu ostașii prăjile.

Mulțămesc, dîce, și mă bucur, nădăjduind că Dumnezeu carele a început întru noi faptele cele bune, acela și le va săvîrși, fiindcă din cele trecute încheiu și pentru cele viitor. Vedî însă cum învață pre Filipiseni sf. Pavel pentru ca să se smerescă, căci arată și totă lucrările cele bune și le afierosește lui Dumnezeu și nu numai lor. Însă nicăi aşa iarăși î-a lipsit pre Filipiseni de laude, de vreme ce a dîs că Dumnezeu a început întru dinși lucrările cele bune, adeca cu adevărat Dumnezeu a început însă cu a vîstră proalegere, căci de nu ar fi proalegerea omului, nicăi Dumnezeu ar lucra în om Darul său. Căci de ar lucra Dumnezeu Darul său prost și cum s-ar întembla, nimic l-ar opri al lucra acesta și întru Elini și întru toți oamenii cei facetori de rele. În cât cu cuvintele acestea nu puțin laudă pre Filipiseni dumneescul Apostol; fiindcă ei cu proalegerea și voea lor cea bună au tras pre Darul lui Dumnezeu întru sineși pentru ca să-i ajute la lucrările cele bune și pentru că aveau ei atât de mari isprăvi și fapte bune în cât acestea nu se puteau a se lucra de puterea omenescă, ci de puterea lui Dumnezeu; însă și îl îmbărbătăză cu cuvintele acestea pre Filipiseni, în cât a nu se lenevi în viitorime; căci de are Dumnezeu săvîrși lucrările lor cele bune, apoi ei nu vor avea atâta osteneală spre a le săvîrși. Vedî și suptinsemnarea dîcerii «că Dumnezeu este cela ce lucrăză întru voi și pre a voi și pre a lucra» (II Filipis, II, 13).

Până în diua lui Iisus Christos.

Adeca până la venirea Domnului; aşa, dîce, eu nădăjduesc în Dumnezeu că va lucra Darul său nu numai întru voi, ci și întru strănepotii voștri până în sfîrșitul lumii; sau diua lui Christos înțelege aicea pre sfîrșitul fiește-cărui Filipisan și pre morțea lor, care se numește și sfîrșit particularnic.

7. Precum este mie cu dreptate acesta, a o cugeta pentru toți voi, pentru că vă am în inima mea și întru legăturile mele, și întru răspundere și adeverirea Evangheliei.

Desăvîrșit sănătatea, dîce, o fraților, că până în sfîrșit veți fi în acest fel cu bună-voință și acesta o cugetez și o socotesc pentru voi, pentru că tot-de-una vă am în inima mea, și dupre urmare stiu isprăvile și faptele bune ale vostre și pentru că măcar deși sunt departe de voi cu locul, vă sirguți însă și vă nevoiți cu proalegerea și socotința, să vă faceți impreună părăsi și tovarăși ai darului bunei vestirei mele și ai legăturilor mele. În cât dreptate am a socoti și eu pentru voi cele de acest fel și dela începuturi; și de la bunele începerile vostre să încheiu și sfîrșitul vostru cel bun. Si minunată cu

adevărat și mare laudă este a Filipisenilor a se afla ei tot-de-una în inima lui Pavel, a lui Pavel dîc, acelaia ce nu iubea prost și cum s-ar fi întemplat, ci iubea cu judecată și cu dréptă socotelă și pre aceia ce erau vrednici de iubire; ci dîce, că nicăi când am statut înaintea împăratului Neron și răspundeam pentru Evanghelia ce propovedesc, nicăi atuncea, dîce, atî eșit din poamenirea mea. Iar adeverirea Evangheliei numește nu numai pre legăturile și necazurile ce suferea, ci și răspundere, adeca dezvinovătirea Evangheliei aî putea să dîci că sunt legăturile și necazurile¹⁾. Că arătat este fie-cărui, că de nu ar fi fost Pavel incredințat, cum că așa să dea lui răsplătiri negrăite în cea-l-altă viață și bunătăți nespuse, nu ar fi suferit legături și nu ar fi pătimit nicăi s-ar fi împrotivit unui Chesar și singurului stăpânitor a totă lumea, Neron, de nu ar fi vădut înaintea sa gânditor pre un alt împărat mai mare și pururea vecitor, pre Christos; în cât necazurile și legăturile lui Pavel erau adeverire ale Evangheliei.

Impreună părăsi aî Darului toți voi fiind.

Cu aceste cuvinte arată Pavel că nu fără de dréptă judecată iubește pre Filipiseni și fără socotelă. Pentru acesta, dîce, vă am în inima mea, pentru că și voi sunteți impreună părăsi ai darului meu, adeca aî legăturilor și aî necazurilor mele, și vă sirguți a nu vă arăta mai josit decât mine dupre necazuri, ci a vă face tovarăși și impreună părăsi aî ispitelor, care le cere pentru Evanghelia lui Christos, iar cum că legăturile și ispitele cele pentru Evanghelia sunt dar, martur este Domnul, dicând lui Pavel: «Destul este tie darul meu, că puterea mea întru neputință se săvîrșește» (II Cor. XII, 9). Si mai ales arătată este acesta din cuvintul ce mai jos însuși Pavel îl dîce: «Vouă vi să a dăruit pentru Christos nu numai a crede întrudinsul, ci și a pătimi pentru dinsul» (Filip. I, 29). Vedî însă, o cetitorile, că nu a dîs Pavel Filipisenilor: părăsi, ci: impreună părăsi, cu acesta arătând că și Pavel iarăș era cu alții impreună părăs, precum însuși o dîce: «Ca impreună părăs al Evangheliei să mă fac» (I Cor. IX, 23); adeca impreună să mă

¹⁾ Si Chrisostom încă scrie așa: „Ca nu numai morții cei ce să înviază, nicăi leproșii cei ce să curătesc, ci și noii legați fiind adeverim Evanghelia. Cum? Si în ce chip? Pre nenumărate reale pătimind și neînduplecându-ne, ci mai osârdnic întru a o propovedui făcându-ne îndesulă doavadă dăm, de a fi propoveditorii aî adeverului și de a fi oreare dumnezească putere întru noi și totă acestea darul înlesnindu-le și nelăsând pre multimea ispitelor să biruescă pre propoveditorii, că nu este lucru de putere omenescă, prin atâtea nenumărate împedecări a birui. Si acestea sunt adeverire pentru Evanghelie nu către cei-l-alți numai, ci înșine nouă; că mai ispitii ne face pre noi și mai tarzi de a defâima vrăjimășiiile.

împărtășesc și eu de bunătățile gătite, împreună cu aceia ce propoveduesc Evanghelia.

8. Că martur al meu este Dumnezeu, că vă doresc pre voi întru milostivirile lui Iisus Christos.

Nu aduce aicea pre Dumnezeu martur Pavel, ca cum nu ar fi crezut el de către Filipiseni, nu; ci fiind că voește să arate multă să iubire cu care îl iubește pre ei; și neputând a o arata prin cuvint, o lasă acesta la Dumnezeu, cel ce știe inițiile. Iar semn cum că adevărul dice Pavel, este a aduce martur pre Dumnezeu; căci de le-ar fi dis acestea pentru a măguli pre Filipiseni, adeca de le-ar fi dis mințind, negreșit nu ar fi numit pre Dumnezeu martur al cuvintelor sale. Iar întru milostivirile lui Iisus Christos a dis, adeca aceste vi le dic, nu pentru vre un sfîrșit omenesc, nici pentru că ați trimis mie cele de trebuință, ci le dic cu iubirea cea dupre Dumnezeu; sau acesta «întru milostivirile lui Iisus Christos» însemnă că fiind că eu Pavel m'am făcut al vostru duhovnicesc părinte, prin credința cea în Christos, pentru acesta am către voi îndurări de părinte. Însă nu acest fel de îndurări și milostiviri precum aș trupești părinți, ci ca acelea ce Christos le dăruiește adevărăților robori săi, carii nasc lui Christos fi duhovnicestri, prin Evanghelie; pre toți însă, dice, vă doresc, fiind că toți sinteți împreună părași ai darului legăturilor mele, și în scurt, fiind că toți sinteți vredniți de darul și de iubirea mea.

9. Să acesta mă rog, ca dragostea voastră încă mai mult și mai mult să prisosescă.

Și cu toate că Pavel atâtă mult iubea pre Filipiseni, însă voia și mai mult a se iubi de către dinșii, fiind că măsura adevărății și curații dragoste este a nu sta când-va, ci tot-de-una a crește¹). Vedî însă cum a întrebuit Pavel dicerile covîștoare (iperbolice) dicând: «Încă și mai mult» și: «să covîșescă». Le dice însă acestea nu numai ca să iubescă pre Pavel Filipisenii, ci și ca ei să se iubescă unii pre alții.

Intru cunoștință și totă simțirea.

Adeca acesta mă rog, ca să vă iubiți toți voi fraților, nu prost și cum s-ar întâmpla, ci cu totă cercarea și cunoștința și deslușirea, pentru că mulți dintre carii iubesc fără cuvint și fără dreptă judecată; pentru acesta niște sint statornice prieteșugurile și dragostele unora ca acestora. Sau dice, că cu cercare și cu cunoștință să iubiți, pentru ca să nu se întempe a iubi omenii eretici și cu viață pângărită²).

¹⁾ Si dumnezeescul Chrisostom dice: măsurile dragostei sunt niște cum a ști (Vor. la cea către Efes.).

²⁾ Pentru acesta și Teodorit dice, că Pavel însemnă aicea pre am-

10. Ca să cercați voi cele folositore.

Pentru că, dice, de veți iubi cu cercare și cu judecată, veți putea să cunoșteți pre carii se cuvine a iubi (adecă pre cei de o credință cu voi și pre îmbunătății hristianii), și pre carii nu se cuvine a iubi (adecă pre cei necredincioși și răi). Cum însă într'altă parte dice Pavel: «De este cu puțință, cât din partea voastră, să aveți pace cu toți omenii»? (Rom. XII, 18). La acesta răspundem, întâiul adeca, cum că nu a dis prost, să aveți pace cu toți omenii, ci a osebit acesta și a hotărît dicând: de este cu puțință cu toți să aveți pace. Si al doilea că alta este a avea pace cu cine-va și alta a-l iubi, căci a avea pace, caută a nu se sfădi cine-va cu altul; iar a iubi, caută așeazări prietenescă de suflet și unire și potrivire a moralului, care acestea nu se cuvine a le arăta noii ereticilor și omenilor celor cu viață pângărită, că Domnul a dis despre aceștia că «de te va sminti ochiul tău scote-l pre el» (Mat. V, 23).

Ca să fiți curați și nesmintitori în diua lui Christos.

Nu dic acestea văre, dice, pentru folosul meu, ci ca voi să nu priimiți vre o ereticescă și minciinoșă dogmă dela eretici, vrând adeca ca să iubiți. A dis, însă, adeca ca să fie curați ca către Dumnezeu¹); și alta, să fiți nesmintitori, adeca a nu da smintelă, ca către omeni; căci fie că pre tine nu te vatamă a avea prieteșug și dragoste cu ereticii și cu omenii cei cu viață pângărită, dar însă pre altul vatamă, căci ori carele hristian te vede că iubești tu pre eretici și pre cei răi să smintește și te prihanește, că ești și tu asemenea cu aceia în eres și în relele lucrări. Si dar cum te vei afla tu curat și neprihăniti în diua judecăței lui Christos, când smintești pre frații tăi²).

gitorii aceia carii din ludei au fost crezut și carii învață să se păzească tăerea împrejur și obiceiurile legel.

¹⁾ Iar cum că curațenia se ia către Dumnezeu, mărturisește și Apostolul aiurea dicând: «Că lauda noastră acesta este, mărturia conștiinței noastre, că întru curațenia lui Dumnezeu am petrecut în lume» (II Cor. I, 12). Mărturisește însă și Marele Vasile, carele însuși dicerea acesta a Apostolului tălceuindu-o dice: «Curat se socotește a fi cel nemestecat și cu totul curat și limpedeț de tot cel dimprotivă; adunat însă și rânduit către singură cinstirea de Dumnezeu. Si nu numai, ci și în fiecare vreme și lucrul să fie către pravățul al singurei cinstirei de Dumnezeu (acestea se dic curate), în cât nici a se strămuta cel rânduit spre boga către cele potrivite isprăvilor. Si cum că lucrul ce e rânduit spre singură cinstirea de Dumnezeu, acela se dice curat, arătat este din ceea ce dice Apostolul: „Că nu sintem ca cei mulți crășmăriind cuvintul lui Dumnezeu, ci ca din curațenie. Si nu stă numai până acela, ci cu urmare dice: „Ci ca din Dumnezeu, ca înaintea lui Dumnezeu întru Christos grăim“ (II Cor. II, 17; Hotăr. 264 pre scurt).

²⁾ Pentru acesta ceteam în Sfinta Scriptură cum că Iosafat împăratul

11. Plin de rodurile dreptăței, de cele prin Iisus Christos spre slava și lauda lui Dumnețeū.

Adeca eū mě rog, dice, ca voi hristianii cei ce vě aflați în Filipi împreună cu adevărul dogmelor și al credinței să aveți și viață neprihănăită. Dreptate însă numește pre fapta bună cea preste tot cuprindetore, precum și altă dată am dīs, s'a milostivit cu chip osebit. Mě rog însă, dice, nu ca să lucrați fapta bună sau milostenia prost, ci pentru ca să fiți plini de rodurile dreptăței și ale milosteniei. Însă fiindcă și Elinii se vedeau că lucrăză fapta bună și milostenia, pentru acesta Pavel a adaus dicerea «prin Iisus Christos». Pentru ca să arate, că faptele cele bune ale hristianilor să fac prin ajutorul și Darul lui Christos și dupre urmare sint pline de smerenie. Iar faptele bune ale Elinilor se făceaū prin a lor putere și dupre urmare erau pline de slava deșartă și de omenescă placere. Iar «spre slava lui Dumnețeū» și nu împreună a celui ce le dă acestea. Drept aceea voi se cuvîne a lucra fapte bune, pentru a nu opri pre slava ceea ce se pricinuște lui Dumnețeū din faptele vostre cele bune. Împreună însă și invită pre Filipiseni cu cuvîntele acestea fiindcă Dumnețeū va să ajute lor întru faptele cele bune, cele ce privesc spre slava sa.

12. Voesc însă a ști voi fraților, că cele pentru mine mai mult aū venit spre sporirea Evangheliei.

Dupre urmare era să se fi turburat și să se fi întristat Filipiseni, dupre ce aū aflat că învățătorul lor Pavel se afla în legături și că din pricina legăturilor se oprește propoveduirea Evangheliei; pentru acesta Pavel, ca să depărteze turburarea acestea și întristarea din inimele lor a dīs «că legăturile și lanțurile nu numai nu m'aū oprit dela propoveduirea Evangheliei, ci și mai mult o aū crescut și o aū intins¹⁾.

În cât legăturile mele arătate a se face în Christos, întru totă pretoria și tuturor celor-l-alți.

Adeca și legat, dice, fiind eū, nu tac, ci mai mult îndrăznesc și mě infățișez și propoveduesc Evangelia, în cât propoveduirea mea a ajuns până în însași pretoria, adeca până în in-

lul Iuda fiindcă s'a fost împrietenit cu Ahaab împăratul cel fără-de-lege al Samariei, a trimis Dumnețeū pre prorocul Iu și l'a mustrat pre el cu aceste cuvînt: „Si a eșit întru întimpinarea lui Iosafat adeca prorocul Iu, fiul lui Anan și a dīs lui: Impărate Iosafat, de ajuți tu păcătosului? Sau de te împrietenesti cu cel urit de Domnul? Pentru aceasta s'a făcut urgie dela Domnul asupra ta“ (II Paralip. XIX, 2). Vedî și dicerea: „nu vě injugați într'alt jug“ (II Cor. VI, 14).

¹⁾ Si Teodorit dice că sporirea Evangheliei, pre mulțimea celor ce credeaū o a numit.

suși palatul lui Nerone¹⁾ și în totă cetatea Romei. Si acesta s'a făcut întru Christos, adeca acesta este ispravă a lui Christos și nu a puterei mele. Saú dicerea: «Intru Christos» e chip stâruitar și se unește așa: «în cât legăturile mele cele în Christos, arătate s'aū făcut».

14. Si cei mai mulți din frați întru Domnul, nădăjduindu-se pentru legăturile mele, a cuteza mai mult de a grăi cuvîntul fără temere.

Si mai înainte, dice, ceia-l-alți împreună cu mine Apostoli îndrăzneaū înfățișindu-se și propoveduaū. Acum însă vădându-mě pre mine, că legat fiind, cu mai multă îndrăznelă propoveduesc, și ei mai mult îndrăznesc și propoveduesc Evangelia; căci pre mine vădându-mě în lanțuri ferecat, mai multă îndrăznelă aū luat și întru asemenea cu a mea râvnă și ei s'aū aprins. Însă fiindcă se părea că mare lucru dice Apostolul «că eū ţ-am invitat», pentru acesta, a domolit, cuvîntul și a dīs «întru Domnul», adeca cu ajutorul și puterea Domnului a luat îndrăznelă la acesta. Deci, dacă cei ce se află aicea în Roma lângă mine și mě văd, nu se întristeză, nici se turbură pentru legăturile mele, și îndrăznelă mai multă țău din acestea, dacă aceştia dic nu se întristeză pentru legăturile mele, cu mult mai vîrtos voi Filipiseni, nu se cuvîne pentru acestea a vă intrista și turbura.

15. Unii adeca pentru pizmă și pricire, iară alții pentru buna voință propoveduesc pre Christos.

Fiindcă Pavel era legat și se afla în temniță, pentru acesta mulți din cei necredincioși propoveduaū pre Christos, neîndemnându-se din dragoste cea către dinsul, ci din pizmă și din răutatea, ce avea asupra lui Pavel; pentru că ei cu propoveduirea ce făcea a lui Christos, scoposul le era ca mai mult să aprindă mânia lui Neron împăratului, pentru ca să omore pre fericitul Pavel cu un cias mai înainte, că adeca el era pricina de a propovedui pre Christos (la) necredincioșii și slujitorii de idoli, și să se samene pretutindenea credința lui Christos. Saú și de zavistie o făceaū acesta, pentru ca și ei să se cinstescă ca și Pavel și să tragă asupra loruși slava lui Pavel, căci cinstea și slava lui Pavel era mare la toții. Iar alții propoveduaū pre Christos pentru buna-voință, adeca fără de nici o fațârnicie, ci cu adevărul și cu socotelă bună și nevinclenă.

16. Unii adeca din prigonire vestesc pre Christos nu curat.

¹⁾ Iurășii Teodorit dice „cum că așa se numeaū în vremea aceea curțile împăratești: pretoria (adecă divan de judecătorie).

Fiind că mai sus a arătat Pavel pre aceia ce propoveduău pre Christos pentru pizma ce avea asupra lui Pavel, pentru acesta acum aicea mai pre larg arată despre acestia dicând: că alții propoveduesc pre Christos nu curat, nici chiar pentru insuși binele, ci pentru prigonire și pizma ce aș asupra mea.

Socotind ei să adauge necaz legăturilor mele.

Aceștia, ce pentru pizma ce aș asupră-mi, dice, propoveduău pre Christos, prepun că cu propoveduirea lui Christos ce fac, mă vor pune în mai multă primejdie și-mi vor pricinui necaz preste necaz; dar însă meșteșugul lor și lucrarea cea rea nu iasă dupre voea lor; fiind că din propoveduirea lor se face mai strălucită Evanghelia, și bucuria mea se face mai mare. Vezi aicea, o cetitorule, că pote cine-va a face un lucru bun nu însă din bună-voință și proalegere? Si că este cu puțință dintru un bine ce-l face cine-va cu rău pravăț, a nu lăua plată, ci munca vecinică¹⁾.

17. Iar alții din dragoste, știind că mă afli întru răspunderea Evangheliei.

Alții însă pornindu-se, dice, din dragostea ce aș către Christos și către mine propoveduău pre Christos, știind că de vreme ce eșu am să dau răspuns lui Dumnezeu, carele mi-a poruncit să propoveduău, pentru acesta și aceștia îmi ajută la răspundere; căci de sănătate multă aceia ce cred întră propoveduirea mea, lesne se va face răspunderea mea către Dumnezeu și nu mă voi rușina pentru dinsa. Căci cu cât pre mai mulți îi voi intorci la Christos, cu atâta mai multă îndrăznelă voi lăua în diua judecăței. Deci întru acesta ajută mie aceia, cari propoveduău din dragostea mea pre Christos, fiind că învăță și întorc pre mulți la credință.

¹⁾ Pentru acesta și Mar. Vasile știind mai întâi dicerea acesta a lui Pavel, dice apoi, că mare lăure aminte trebuie să ai băiețe-carele hrishian și păză mintea că și inima sa și orice ar face să facă spre slava lui Dumnezeu cu bun pravăț dicând așa: „Deci lăurea aminte de nevoie este la tot cuvîntul omului celui din lăuntru, mintea lui se fie nerăspândită; și ca cum unită cu scoposul slavei lui Dumnezeu, ca păzind poruncă Domnului ce dice: „Faceți pomul bun și rodul lui bun“. Si iarăș: „fariseule orbă, curățeți mai întâi cea din lăuntru a paharului și atunci va fi curat și cel din afară tot“, că din prisosință înimei cei bune să rodim, unul adeca o sută, iar altul șese-deci și altul trei-deci, ori prin sapte, ori prin cincisprece, spre slava lui Dumnezeu și a Christosului lui, păzind pretutindenea pre nemăhnirea Sfintului Duh (Cuv. I despre botez). Căci cei care întrebunțează darurile lui Dumnezeu cu rău scopos, adeca pravăț, acesta Vasile dice, că se asemenează cu cei care întrebunțează buruenile cele vindecătoare, unele spre a omori pre omene și nu spre a-i vindeca și că aceștia sunt lucrători ai fără-de-legei, precum Domnul îi-a numit dicând celor ce ar fi protocit în numele lui și ar fi făcut minuni: „îndeptați-vă dela mine cei care lucrați fără-de-lege“ (Mat. VII, 23).

18. Că ce? Intru tot chipul însă, ori pentru pricină, ori pentru adevăr, Christos se vestește.

Si ce se cuvine să dic multe, dice, sau ce-mi pasă dacă pentru pizmă sau pentru dragoste ore-cară propoveduău pre Christos? Si de-l propoveduău alții pentru pricină, adeca din prigonire și cu fățarie, iar alții din adevăr și cu dréptă socotință, pre Christos îl vestesc. Căci eșu de una am grija și voesc a vă propovedui pre Christos ori așa, ori altminterea. Ci ore-cară fără de minte, din cuvintele acestea ale lui Pavel cu greșală aș socotit, cum că Pavel dă voie ereticilor să propoveduăască eresurile lor (dicând unuia ca aceștia) că însuși Pavel dice aicea să propoveduăască cine-va pre Christos, că ori eretic de este sau drept slăvitor, acesta este lucru neutral. Ci răspund celor ce prepun unele ca acestea, cum că mai întâi Pavel acesta nu o a legiuuit nici o a dis poruncitor: propoveduăască-se Christos; ci a dis: Christos se propovedește, tâlcuind adeca numai lucrul acela ce se facea; iar al doilea cum că de o ar fi și dis acesta Pavel ca legiuind, nici așa iarăș dă intrare și slobodenie ereticilor a-și propovedui eresurile lor. Pentru ce? Căci cei de mai sus pentru cară grăește Pavel, nu propoveduău dogme ereticești și hule, ci propoveduău învețături drepte, însă nu le propoveduău cu pravăț drept și bun; iar ereticii mai întâi nu propoveduău învețături drepte, ci răzvrătite și hulitoare; și al doilea incă pentru că și acestea le propoveduăască cu pravăț răzvrătit și cu socotelă strîmbă¹⁾.

Si întru acesta mă bucur, ci și mă voi bucura.

Aceea adeca, dice, o fac acesta și propoveduău pre Christos pentru ca să mă scârbescă pre mine; eșu însă mă bucur pentru că Christos cu chipul acesta mai mult se propovedește; că de vor mai propovedui ei de acum înainte pre Christos în pisma mea, dupre urmare eșu am să mă bucur și mai mult. Vedî, o cetitorule, că meșteșugurile și vicleșugurile ce diavolul le întrebunțează împotriva lui Christos și a robilor lui, asupra capului său le face și pre sineși se omoră.

19. Că știu că acesta mi se va plini spre mântuire.

Acesta, dice, va pricinui mie mântuire; care? A crește adeca și a se intinde propoveduirea lui Christos în lume, prin vrășmășia cea către mine și prin zavistia acesta a celor ce propoveduău.

¹⁾ Iar Teodorit dice „cum că Pavel nu numai poruncește nici legiușește ca să învețe ereticii eresurile lor, ci incă și îi prihânește pre el; că așa prihânește pre Fighel și Ermogen, așa batjocurește pre Imeneu și pre Tilit și așa dice: „de omul eretic după întâia și a doua sfâtuire le-pădă-te (Tit III, 10).

Prin rugăciunea voastră și prin Darul Duhului lui Christos.

Vești, o cetitorule, smerita cugetare a marelui Pavel; pentru că el mai datornică avându-și mântuirea să din nenumăratele isprăvi și faptele bune ale sale, dar însă totuși dice aicea, că de m'oiu (mă voi) învrednici, o Filipisenilor, să ţău rugăciunile vostre și de mi se va da mai mult Duhul cel Sfint al lui Iisus Christos prin rugăciunile vostre, din acestea mi se va face mântuire; că dare numește pre darea cea mai multă a Darului Sfintului Duh¹).

20. Dupre aşteptarea și nădejdea mea.

Dumnețiu dice, cum că nădejduesc cu adevărat că mă voi măntui; mântuire însă poți să socotești și pre izbăvirea și slobozia lui Pavel din tirania împăratului Neron; căci, precum m'am izbăvit, dice din primejdia împăratului cea dintâi, aşa mă voi izbăvi și din acăstă. Învață însă Apostolul cum că nu se cuvine să lăsăm totul la rugăciunile altora, ci să facem și noi ceea ce putem precum și însuși cerea și rugăciunile Filipisenilor și nădejdea adevărată o avea, care este pricina tuturor bunătăților. Dice însă și prorocul David: «facă-se Domne mila ta spre noi (lată ceea ce cere dela Dumnețiu) precum am nădejduit intru tine» (Psalm. XXXII, 28). (Lată și ceea ce însuși aduce dela sinești lui Dumnețiu, adeca nădejdea). Si Sarah dice: uitați-vă la neamurile cele din început și vedeați cine a nădejduit intru Domnul și s'a rușinat? (Sir. II, 10). Si însuși Pavel alurea dice: «Nădejdea nu rușină» (Rom. V, 5).

Că intru nimic mă voi rușina.

Adeca nădejduesc cu adevărire, că nu mă voi rușina intru nici un lucru, ci voi lăua totă cererile mele, și nici în viață aceasta, dice, mă voi rușina, pentru că propoveduesc Evanghelia și nu mă va opri cineva dela propoveduire, nici dupre morte, pentru că vrășmașii credinței nu mă vor birui, ci deși mă vor omori, atunci mai ales se va face slava mea însășiată și nerușinată.

Nădejduesc însă cum că nici acum nu mă vor omori, ci cu totă îndrăznăla se va mări Christos în trupul meu, ori prin viață, ori prin morte.

Cel ce mă pizmuesc pre mine, dice, propoveduesc pre Christos cu socotela pentru a-mă pricinui mai multe munci și mörtea mea, socotela lor însă nu va lăua sfîrșit și plinire, pentru că cu totă îndrăznăla aș arătat și fără a se impotrivi cineva, se

¹⁾ Iarăși Teodorit dice: „Duh însă și lui Iisus pre Darul Sfintului Duh i-a numit, fiindcă Christos pre acesta l'a dat lor; căci dupre dumnezeșcul Ioan: „Dintru ploirea lui noștori și lăuat“ (Ioan I, 16).

va mări și se va slăvi Christos, în trupul meu; fiindcă nu voi muri acum, ci am să viez încă. Si trupul acesta am să-l port spre slava numelui lui Christos. Pentru că să nu dică cineva însă cum că și de aici muri tu, o fericite Pavle, și nu aici viețui, Christos nu se va mai mări? Pentru acăstă dupre urmare dice, că așa, și prin mörtea mea are să se mărăscă Christos. Cum? Pentru că mă făcut mai puternic decât mörtea și eu nu m'am temut de ea, ci cu bucurie și cu sufletescă vitejie o am suferit, însă de acăstă dată prin mijlocirea vieții mele are să se mărăscă Christos, pentru că mă slobodit din primejdii și mă-dăruit viață¹). Dice însă Pavel cum că și cu moartea sa are să se mărăscă Christos, nu pentru că atunci în curând urma să moră, ci pentru că să nu se întristeze Filipisenii, deși, adeca, și s-ar fi întâmplat mörtea, fiindcă mult îl iubeau pre Pavel și dupre urmare se întristau de mörtea lui²).

21. Că mie a viețui, Christos, și a muri căștig.

Adeca eu numai viețuesc viață firescă și cea a vechiului Adam, ci viez o nouă ore-care și duhovnicescă viață, pentru că Christos este întru mine totă și viață și suflare și lumină, fiindcă numele viețuind pre trei însemnări, că mai întâi însemnă pre firescă viață: «Că întru acăstă, dice acestaș Pavel, viețuim și ne mișcăm și suntem» (Fapt. XVII, 28). Al doilea însemnă pre viață cea păcatosă, precum Iarăși acestaș

¹⁾ Dicerea, că se va mări Christos, Teodorit așa o tâlcuește dicând: „Se va mări și a țis în loc de se va arăta cine este. Arătată se va face mărimea puterei sale, că de voi birui primejdii, toți se vor mira și vor lăuda pre cela ce a fost în destul a mă răpi din primejdii cele ca acestea și atât de mari; iar de și mă voi omori se vor însăși de puterea propoveduirii, căci face pre propoveduitor și pre mōrte a o defaimă.

²⁾ Iar Fotie tâlcuind dicerea aceasta, dice: că Christos tot-de-una se mărea întru Pavel și când era să pătimescă și munci; pentru că, când îl lăsa Dumnețiu să pătimescă, vădându-l necredincios și pătimind, socoteau că de nu ar fi fost propoveduirea lui Pavel adevărată și dumnezească, nu s-ar fi dat pre sinești Pavel, în aceste munci; fiindcă era cu puțință să inceteze propoveduirea și îndată să inceteze și muncile lui. Pentru acăstă din muncile lui Pavel se mărea Christos și Iarăși se mărea Christos, când îl slobodea pre Pavel din munci și din primejdii; pentru că cel ce vedea slobozia lui Pavel din munci, încheiau cum că de nu ar fi fost mai pre sus de om și mai pre sus de fire puterea și darul carele izbăvea pre Pavel, cum s-ar fi dezlegat legăturile, cum s-ar fi deschis singure ușile temnișilor de sinești și cum s-ar fi făcut numerozatele minunile aceleia? Christos dar cu adevărat mărturisea pre Pavel că este al său, cu minunile cele ce le lucra întru dinsul; și Pavel lăuși mărturisea că propoveduirea sa era dumnezească cu spitele cele ce le suferea și cu amendoare impreună să mărea și să slăvesc Christos (Amfiloh: Intreb. 141).

dice: «Cării am murit păcatului, cum iarăși vom viețui intru dinsul?» (Rom. VI, 2). Alt treilea însemnă pre viața cea vecină și dupre Christos precum acesta iarăși însă o mărturisește: «Petrecerea noastră (adecă viața) se află în ceriu» (Col. III, 10); și iarăși «Iar Darul lui Dumnezeu este viață vecină» (Rom. VI, 23). Deci dar Pavel nu dice acesta, că nu viază viața cea firescă, ci că nu viază viața cea păcătosă și că se află în patim și în poftele cele lumești. Și mărturisește cum că Christos este intru dinsul viață duhovnicescă, precum și intru alt loc acesta și dice: «Și viez nu eș încă, ci viază intru mine Christos, și ceea ce acum viez în trup intru credința Fiului lui Dumnezeu celui ce m'a iubit pre mine viez» (Gal II, 20)¹⁾.

Iar căstig era lui Pavel a muri, pentru că după mórte urma să aflu pururea împreună cu iubitul său Christos mai vedea; drept aceea cei ce se sărguesc, dice, a mă scôte din viața acesta, aceiași imi vor pricinui căstig, pentru că aș să mă trimitem la Christos, carele este viața mea.

22. Iar dacă a viețui eș în trup, acesta imi este rod al lucrului, ce să aleg nu știu.

Pentru ca să nu socotești tu, o cetitorule, că Apostolul prihânește viața acesta, pentru acesta dice, că dacă a viețui eș cu trupul acesta, mie imi este rod de lucru, adecă am dis mai sus, că de a muri imi este căstig. Însă fiind că și de a fi viu cu trupul și acesta nu este mie fără de rod (căci și în viața acesta aduc ródă, învățând și luminând pre omenei), pentru acesta nu știu care voi alege mai întâi din amândouă: mórtea sau viața. Din aceste cuvinte însă, se astupă gurile ereticilor acelora, cari prihânesc viața acesta ca pre o rea: fiind că viața acesta nu este rea și nefolositore fiind că pricinuește în sufletele noastre roduri. Drept aceea ca să încheem drept, viața acesta de sineși nu este rea (ci mai ales este un bine din cele dintâi), căci prin acesta putem a bine plăcea lui Christos cu lucrarea poruncilor lui și a dobândi viața cea vecină, ci proalegerea și voea acelora ce întrebuintă reu viața acesta, aceea este rea. Și pre lângă acestea, cu aceste cuvinte arată Pavel o noimă tainică și ascunsă: pentru că arată cu acestea, că însuși este domn și stăpânitor și al vieței sale și al morței sale; de voi, dice, eș a cere dela Dumnezeu, imi va da Dar, cu carele când voi voi să pocăsu să viez încă, sau să mor. Drept aceea și dela Darul acesta al lui Dumnezeu cel puternic intru mine, se cuvine, voi fraților Filipiseni, a vă măngâia, căci și de voi

¹⁾ Vezi la cea către Galat. tâlcuirea acestei dicere și suptinsemnarea cea la acesta.

muri, nu mor de răutate și de numele tiranilor, ci din voea și iconomia lui Dumnezeu.

23. Că sînt cuprins de amândouă, dor având a mă topi, și împreună cu Christos a fi, mai bine¹⁾ cu mult mai vârtos.

24. Iar a rămânea în trup, mai de nevoie este pentru voi.

Acestea le dice Pavel, progătind pre Filipiseni să sufere cu viteză inimă auzul morței sale, și a nu se întrista, ca cum ar dice: ce vă întristați, o fraților, pentru mórtea mea? Eș o doresc acesta, căci mórtea mie imi este lucru mai bun, căci imi pricinuește a mă uni cu iubitul meu Christos și a mă află totdeauna cu dinsul. Voî dar nu se cuvine a vă întrista pentru binele meu cel de acest-fel. Însă iarăși a rămâne încă în trup și a mă află în viața acesta pentru folosul vostru este mai de nevoie, fiind că eș nu cau folosul meu, care se pricinuește mie prin mórte, ci cau folosul vostru, care vi se pricinuește prin viața mea. Strîmtorit dar de amândouă acestea fiind: și de mórte ca cea mai de folos mie și de viața mea, cea mai folositore văouă și neștiind care mai bine să aleg, am judecat mai de trebuință a fi se mai viețuiesc încă pentru folosul vostru. Oare află-se, o cetitorule, vre un lucru vrednic de fericitul suflet al sfîntului Pavel? Nu se află cu adevărat; căci Apostolul Domnului acest prea iubitor de frați, a judecat să aléga mai bine folosul hristianilor decât folosul său, adecă decât a se afla împreună cu Christos, cu toate că proalegerea acesta a folosului hristianilor și a zăbovirei lui Pavel în viața acesta, îl facea pre el mai mult a se apropia de Christos²⁾.

25. Și acesta nădăjduind știu că voi rămânea și împreună cu toți voi, voi petrece spre sporirea văstră și spre bucuria credinței.

¹⁾ Intru altele se dice, cu mult mai mult mai bine, care și mai drept se pare a fi.

²⁾ Iar purtătorul de Dumnezeu (Maxim) anagoghește tâlcuirea dicerea acesta: „Lucru de însemnat este că nici unul din sfinti se arată că de bună voie să pogorât în Vavilonia, că nu e lucru potrivit, nici de înțelegință cea cuvîntărăescă a lăsa cele bune, cei ce iubesc pre Dumnezeu și în locul acelora a lua pre cele mai rele. Iar dacă ore-cară din aceștia de silă împreună cu norodul său pogorât, înțelegem prin acela ce nu cu diadinsul, ci din întemplantare pentru mantuirea celor ce aveau trebuință de povătuire, lăsând pre cuvîntul cel mai înalt al cunoștinței și învățătură cea despre patimă, petrecând-o, dupre care și marele Apostol a judecat mai de folos a fi să rămăne în trup, adecă pentru moralicăea învățătură a ucenicilor săi, tot darul avându-l a părași moralicăea învățătură și împreună cu Dumnezeu a fi prin teoria

De vreme ce pentru folosul vostru este de nevoie a mai rămânea eū în trup și a viețui, pentru acésta cu adeverire și fără îndoială știu, și nu prost a viețui, ci a viețui cu voi, adecă am să vă văd iarăși și se petrec împreună cu voi. Pentru care pricină? Pentru ca să sporiți voi în credință, adecă să vă întăriți și să vă adeveriți voi în dogmele credinței, în viața eea înbunătățită. Iar sporirea vóstră acésta este adevărată bucurie a vóstră și a mea. Cu aceste cuvinte însă spăimânteză Pavel pre Filipiseni ca cum le-ar dice: vedeți, Filipisenilor, că eū pentru folosul vostru, am ales mai bine să mai viez și să mă lipsesc de unirea prea dulcelui meu Christos. Pentru acésta și voi să nu arătați zadarnică și nefolositore pre întârzierea mea în viața acésta. Ci pote ar dice cine-va: deci ce? Si pentru singuri Filipiseni a rămas Pavel în viața acésta? Răspundem că nu pentru singuri Filipiseni, ci și pentru toți hristianii cel de atuncea; însă acésta o dice Apostolul una adecă, pentru ca să îndulcescă pre Filipiseni mai mult, și alta încă pentru ca să-i îndemne spre a avea mai multă luare aminte și propășire.

26. Ca lauda vóstră să prisosească în Christos, întru mine, și prin a mea îndrăznelă iarăși către voi¹).

Înind-că mai sus a dīs Apostolul, că pentru sporirea vóstră am să rămân încă în viața acésta, pentru acésta arată acum că și insuși căstigă ore-care căstig din întârzierea sa întru viața acésta. Si care căstig este acesta? A se lăuda adecă mai mult pentru Filipiseni cum că sporesc întru cele duhovnicești prin înfațarea și viața lui; dar ore mers-a Pavel la Filipiseni precum a dīs? Acésta este neștiință și se întrebă²).

27. Numai cu vrednicie dupre Evanghelia lui Christos să petreceți.

Numai acésta, dice, o ceiū (cer) dela voi frații mei, ca să sporiți voi întru saptă bună și să petreceți cu vrednicie, precum poruncește Evanghelia lui Christos, iar cu vrednicia E-vangheliei petrece hristianul acel ce să lepădat de sine și

cea mai pre sus de minte și simplă³ (Cap. XLIX din suta a doua din cele teologice).

¹) Adeca prin a mea venire iarăși către voi dupre săritorul chip
adecă prin venirea ce o am a face a două óră la voi.

²) Iar Teodorit dice, că predicarea a luat sfîrșit, că a scăpat întâiului de mânia lui Neron, și acésta o a arătat în scrisorile cele către fericitul Timotei dicend: „In răspunderea mea cea dintâi nici unul a fost împreună cu mine. Si m'am izbăvit de gura leului“ (II Timot. IV, 16), și faptele încă povestesc cum că doi ani Pavel a petrecut în Roma în cheltuila sa și de acolo a mers în Ispania și acolo propoveduind E-vanghelia, iarăși s'a intors în Roma și atuncea i s'a tăiat sfintul său cap.

a ridicat crucea sa și urmăză lui Christos. Că acéastă învățătură o poruncește Christos în Evanghelie hristianilor, dicend: «Cela ce voește a veni după mine, leapeze de sine și ridică-și crucea sa și urmeze mie» (Mat. XVI, 24).

Ca ori viind eū și vădendu-vă pre voi, ori nefind față să aud cele pentru voi.

Nu le dice acestea Pavel pentru că și-a schimbat socotela dela cele ce dicea mai înainte, ori pentru că nu voia să mărgă la Filipiseni, ci dicea că și de s'ar întembla a nu veni, și lipsind însă dela voi am să mă bucur, auind evangelică vóstră viață, ce o viețuiri. Deci nu vă leneviți chiar deși nu aș veni eū să vă văd, ci luati aminte și petreceți întru fapta bună, căci eū voiu audă aşedarea vóstră.

Cum că stați întru un duh și cu un suflet.

Am să aud, dice, că voi stați întru acelaș dar al unirei, căci atuncea stați hristianii cu un suflet, când aș unire și un suflet între dinșii și când aș pre unul și acelaș duh.

Impreună nevoindu-vă pentru credința Evangheliei.

Adeca sprijinind unul pre altul și împreună nevoindu-vă întru nevoință și întru lupta ce se face pentru credință.

28. Si nesfiindu-vă întru nimic de cei protivnici.

Am să aud, dice, că voi Filipisenii nu numai nu vă biruiți de împotrívitorii credinței și nici vă sfîți, adeca nici căt de puțin vă turburați nici vă temeti deși ei vă îngrozesc că vă vor pricinui primejdii, măcar și mórte de vă pricinuesc ei, pentru că cu toate acestea nimica isprăvesc; ci numai vă clătesc și nimica alt rău pot a face văuă, atâta sint de neputincioși.

Care¹) este, lor adeca doavadă de peire, iar văuă de măntuire.

Acetele reale toate, dice, care ar face văuă vrășmașii credinței, lor adeca le este semn și doavadă de peire, iar văuă este doavadă de măntuire, căci, când vor vedea ei că, cu atâtea reale ce meșteșugesc, nici a vă clăti nu pot, negreșit atuncea vor socoti a fi un semn adevărat cum că dogmele adeca și cuge-tările rătăcirei lor sint neputinciouse și perduite, iar dogmele

¹) Dicerea „dacă cine-va“ nu se împreună alcătuiește (concordă) cu cele mai înainte urmate, adeca cu realele cari protivnici credinței le pricinuiau Filipisenilor, ci cu următoarea dicere, adeca cu doveda după obiceiul Asirienilor, după ceea ce dice: „cetăți acelea sint, pe care le socotești tu a fi cuiburi“. Sau dicerea „care“ împreună se alcătuiește cu ceea ce înțelege pre dinafără, adeca ridicarea asupră, sau apucătura lor, este doveda peirei lor, întru altele însă se scrie așa: „Care, lor adeca, este dovedă de peire“.

credinței văstre sănt puternice și nebiruite și de sineși sănt tară
și adevărate spre a măntui pre cei ce le cred.

Și acăsta dela Dumnezeu.

29. Că văouă vi s'a dăruit ca pentru Christos nu nu
mai a crede întru el, ci și a pătimi pentru dinsul.

«Dar» numește aicea Pavel, a pătimi cine-va pentru Christos, și din acăsta isprăvește două bunătăți, una adecație a nu se rușina și a nu se întrista hristianii când pătimesc pentru Christos, fiindcă atunci când cine-va ia un dar, nu se rușină, nici se întristă, ci mai ales se bucură. Și alta încă pentru a nu se mândri hristianii când pătimesc pentru Christos; pentru că acăsta este Dar și milă a lui Dumnezeu, și nu ispravă a lor. Că pentru acăsta Pavel și faptele cele bune le-a numit Daruri ale lui Dumnezeu, în trimiterea cea către Romanii, dicând: «Având daruri dupre darul cel dat văouă osebite» (Rom. XII, 6), nu pentru ca să ridice stăpânirea de sineși și nu că omul nu lucrăză și din partea sa întru faptele cele bune, ci pentru ca să facă pre cei imbunătăți smeriți, căci fără de ajutorul și Darul lui Dumnezeu, nici o faptă bună pot singuri șomerii a ispărvii¹). Că darul adecație, a pătimi cine-va pentru Christos, este mai mare decât a avea darul facerei de minuni și a invia pre morți²), căci pentru a invia cine-va morți, acela este dator lui

¹) Adaugă însă dumnezeescul Chrisostom și acestea dicând, cum că Pavel cu adevărat numește daruri și faptele cele bune, adecație slujba, milostenia, apărarea celor neputincioși, dragostea și cele-l-alte; însă aceste fapte bune nu sunt daruri ca acelea, ca prorocia, limbile, tâlmăcirile limbilor, pentru că acestea sunt și se numesc daruri, fiindcă întregi se dau dela Dumnezeu mai pre sus de fire. Și afară de credință omul nu poate face vre o faptă pricinuitore de darurile cele ca acestea, iar faptele cele bune de și sunt daruri date dela Dumnezeu (că tot faptele bune, dupre Sf. Macsim, dela Dumnezeu sunt, ca lucrări ale lui și avuții și deplinătăți firești ale lui Dumnezeu), sunt însă și ale noastre căci și noi producem puterea noastră întru faptele cele bune, prin minte, prin cuvânt, prin lucru; însă de vreme ce și partea cea mai multă a faptelor bune este dela Dumnezeu, pentru acesta și totul lor se dice că este de la Dumnezeu. Iar Teodorit aşa tâlcuește dicerea aceasta: „Daruri ale lui Dumnezeu a numit și pre a crede și pre a se nevoi strălucit, nelepedând pre alegerea cea de sine a socotinței, ci învățând cum că socotința insuși de sineși, golită fiind de dar, nici una din faptele cele bune poate a ispăvii, că trebuință este de amendouă: și de osârdia noastră și de ajutorul dumnezeesc, căci nici celor ce nu au osârdie, este îndestul darul duhului, nici iarăși osârdia lipsită de darul acesta, poate a aduna bogăția faptele bune.

²) Iar sfîntul Ioan Chrisostom nu dice cu indoială, poate că este mai mare decât a invia cine-va morți, a pătimi pentru Christos, ci o dice cu hotărire și hotăritor, fără de pote, dicând aşa: „Har, dice, că este și dar și dăruire, a pătimi pentru Christos, fiindcă este cu adevărat

Christos, carele a dat lui darul cel de acest-fel, iar a pătimi cine-va pentru Christos, acela nu este dator lui Christos, ci Christos este dator lui, fiindcă pătimește pentru dragostea sa. O mare minune, care este acăsta cu adevărat fraților! Căci Christos este cel ce dăruiește a pătimi cine-va pentru el și iarăși Christos este carele rămâne dator celuī ce are darul acesta al lui și carele pătimește pentru el.

30. Aceeași luptă având-o, care o ați vădut întru mine și acum auditi întru mine.

Cu aceste cuvinte arată Pavel cum că Filipisenii se luptau pentru credință, asemenea cu Pavel. Și aceeași nevoiță și mucenie o cerca; care acăsta mărturisește, cum că hristianii cei ce erau în Filipi aveau mare faptă bună. Mă aveți, dice, pre mine pildă de lupte și de nevoiță, fraților, căci ați vădut mai înainte ce fel de mucenie am luat, când eram în partea voastră. Că în Filipi aflându-se, a fost bătut Pavel, împreună și Sila și aruncați în temniță, precum mărturisesc Faptele Apostolilor (Cap. XVI); și acum iarăși auditi, dice, că aicea în Roma mă aflu în legături și în temniță și sufer mucenie.

CAP. II.

1. Deci de este vre o măngâere întru Christos, de este vre o bună voie de dragoste, de este vre o împărtășire de duh, de sănt niscai-va îndurări și milostiviri,

2. Pliniți bucuria mea, ca acăsta să cugetați.

Înțelegerea cuvintelor acestora este acest-fel: o Filipisenilor, dice, de voiți să priciniți vre o măngâere ca acăsta legăturilor și ispitelor mele, ce fel dragostea cea dupre Christos o naște, și de voiți să arătați, că aveți ore-care împărtășire cu mine întru cele duhovnicești, și de vă este milă de mine și mă jeliți pentru realele ce pătimesc, acestea tot le veți da mie, de veți avea și între sine-vă dragoste unul cu altul. Veți, aicea, o cetitorie, părinteșca milostivire a fericitului Pavel, căci socotește să facere de bine de vor avea Filipisenii dragoste și unire între dinșii. Și acăsta o socotește ca cum însuși ar primi milostivire și măngâere dela dinșii. Și nu a dis: priciniți mie bucurie, ci: pliniți bucuria mea; ați început, dice, până acum a

și mai minunat decât a invia morți și a face minuni mult, că la acestea (adecă la facerile de minuni) ești ramân dator lui Christos, iar a pătimi pentru Christos îndatorit pre Christos îl am; drept aceea nu numai nu se cuvine a ne rușina, ci și a ne bucura, ca unul ce avem dar^a (Vor. IV la cea către Filipiseni.)

da mie bucuria, însă doresc să o arătați deplinită și întrâgă bucuria cea de acest-fel și se nu o lăsați nedeleplinită și scurtă. Și care e bucuria mea? Acăsta adeca: nu a mă slobodi ești din primejdii, nici a lăsa ceva de la voi, ci a cugeta toți voi una și aceeași și a avea unire între voi.

Acăsta dragoste având.

Acăsta este bucuria mea, dice, nu numai a cugeta una și aceeași, voi Filipisenii hristiani, ci și a avea acăsta dragoste întră voi care este mai mare decât aceea. Pentru acăsta de te iubește fratele tău pre tine hristiane cu covîrsire, tu să nu-l iubești mai puțin ceva, ci iubește-l și tu cu covîrsire, cu aceeași măsură de dragoste cu care și el te iubește.

Un suflet fiind, una cugetând.

Acăsta e bucuria mea, dice, a fi voi toti Filipisenii hristiani un suflet, nu dupre număr și dupre cătime, ci dupre socotință și dupre unirea gândului și dupre o cugetare; că unirea sufletului se isprăvește cu o cugetare.

3. Nimica dupre prigonire sau slava deșartă.

Acăsta e bucuria mea a nu face voi nici un lucru cu prigonire. Iar prigonirea este a dice cineva: ești măsilesc și mă osirduesc a face lucrul acesta, pentru a nu mă întrece și a mă birui cela-l-alt; dupre prigonire însă dice Pavel pre slava deșartă, care este măică și pricina a prigonirei, căci din acăsta se naște prigonirea, fiindcă iubind noii slava omenilor, care prigonire nu o facem pentru ca să o dobândim?

Ci cu smerita cugetare unul pre altul socotindu-vă, că vă intrec aceia pre sine-vă.

Acum aicea arată Pavel un drum prin carele ne vom slobodi de slava deșartă de care mai sus și dice despre acăsta, sau o dumnedeoescă dogmă, sau un canon preste tot cuprinător, carele este întăritor al mantuirei noastre; căci dacă tu hristiane, dice, vei socoti că fratele tău este mai mare decât tine, nu prost și puțin ceva, ci că cu covârsire este mai mare decât tine, și dacă cu multă smerita cugetare te vei pleca pre sineți a crede, că fratele tău este mult mai pre sus decât tine, negreșit il vei cinsti pre el. Si dacă il vei cinsti tu, mai mult nu-l vei zavistui, nici te vei măhnii când vei vedea că il cinstesc și alții, fiindcă zavistia și pizma mai de multe ori urmăză la omenit aceia ce sint de o potrivă și intocmai dupre rânduiala și chemarea lor și nu la cei ce dupre rânduiala și dupre vrednicie covârșesc mai mult și sint mai mari; și de te-ar ocări fratele tău, dice, și de te-ar bate, lesne ai suferi ocara și bătăea, când vei fi incredințat că fratele tău cel

ce te-a ocărît și te-a bătut este mai mare decât tine. Iar acăsta ce o ai socotit tu pentru altul, de o ar socoti și altul dinprotivă pentru tine și de te-ar avea pre tine de mai marele său, negreșit apoia nu ar mai urma vre o gâlcăvă între hristiani, ci ar impărăti întră dinșii pace și mare neturburare.

4. Nu pândescă fiește-carele pre ale sale, ci fiește-care și pre cele ale aprópelui.

Nu caute, dice, fiește-carele hristian numai pre al său folos, ci caute și folosul fratelui său, iar când, să dicem, ești cauți folosul tău și tu farăsi cauți folosul meu, atunci numai astă incăpere slava deșartă nici prigonirea, nici vre o altă patimă, ci se politevsește între hristiani o viață dumnedeoescă și anghelească.

5. Că acăsta cugeteze-se între voi, care și în Iisus Christos.

Precum Christos poruncește în sfânta Evanghelie dicând: »Fiți îndurați precum și Părintele vostru cel ceresc îndurat este» (Luca VI, 36), și iarăși: «Invătați-vă dela mine, că blandi sunt și smerit cu inima» (Mat. XI, 29), așa și Pavel aicea smerita cugetare învățând pre hristiani, aduce în mijloc pre Christos pildă, precum și întră alt loc acesta Pavel îndemnându-ne pre noi la săracie, pre Christos îl aduce pildă dicând: «Cunoscetă Darul Domnului nostru Iisus Christos, că pentru voi a săracit bogat fiind, ca voi să vă îmbogățești pentru săracia lui» (II Cor. VIII, 9), și cu totul înțelepște Pavel aduce aicea pre Christos pildă de smerita cugetare; căci când va arăta, că frica lui Dumnezeu, cel ce se află mai pre sus de totă înăltimea și slava, să a pogorit în părțile cele mai de jos ale pământului și să a smerit atâta, pre carele mandru nu-l va rușina? Sau pre carele înalt cugetător nu îl va îndemna spre smerita cugetare?¹⁾

¹⁾ Iar înțeleptul Fotie dicerea acăsta sătează: „Voiți se înțelegeți că smerita cugetare nu vă vatămă, hristianilor, nici vă păgubește, nici vă pogoră din înăltimea ce aveți? ci mai ales acăsta este doavadă a adevăratei vostre înăltimi Socotiri pre Christos, căci el cu acăsta mai ales a arătat că este Dumnezeu firește, fiindcă să a smerit și a purtat fire omenescă. Fiindcă știa că din smerenia acăsta nimică se va păgubi dela înăltimea dumnezeirei sale cei dupre fire. Iar de ar fi avut dumnezeirea din afară căstigată, negreșit s-ar fi temut a se smeri pre sineși pentru că să nu pieră vrednicia ceea ce abia se căstigase de el. Deci doavadă a înăltimii dumnezeirei sale cei dupre fire, este smerenia. Si dar ori carele este înalt dupre saptă bună și iubește a fi mare, se cugetează smerit, fiindcă smerenia este ceea ce arată și mărturisește pre înăltimea saptelor bune. Si acesta urmăză lui Christos și de se va smeri nimică va perde, ci mai ales și mari lucruri va dobândi. Iar cel ce este sărac de saptă bună, acela nu poate a se smeri, fiindcă se teme nu cumva să

6. Carele în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire s'a socotit a fi el intocmai cu Dumnezeu.

Cu aceste cuvinte forțe mulți eretici se oborâ și li se astupă gura și îl numără acum pre aceștia, o iubite cetitorile, Mar-chion cel din Pont, carele se trage dela Marea Negră, dicea că lumea este rea și trupul, și pentru acesta nu a luat Fiul lui Dumnezeu trup, ci dupre nălucire s'a arătat om. Marchel al Galatiei și Fotino și Sofronie diceau că Cuvîntul lui Dumnezeu nu este ființă inipostatnică, ci o lucrare a lui Dumnezeu neipostatnică, iar lucrarea acesta a lui Dumnezeu a locuit în Christosul cel ce s'a născut din séménța lui David.

Pavel Samosateul dicea că Christos a luat începutul și de a fi din Maria și nu a fost din început Dumnezeu, socotindu-l pre el un prost proroc, invrednicit numai de dumnedesc Dar. Savelie Sirul dicea, că Părintele și Fiul și Sfintul Duh sunt numai numiri gole, la o față impreunându-se, drept aceea hulea că Fe-ciora a născut nu pre Fiul, ci pre Tatăl și pre acesta gândit. Apolinarie Laodichianul hulea că Fiul lui Dumnezeu nu a luat suflet gânditor, ci în locul minței intru Christos lucra dumnezeirea. Si alii mulți precum a fost Nestorianii și Eftihiani, cari toti cad și se omoră de una și acestași sabie, adeca de singur cuvîntul acesta a lui Pavel ce dice: «Carele în chipul lui Dumnezeu fiind». Căci cum voi Marchelianii, diceți că cuvîntul lui Dumnezeu nu este ființă, ci lucrare? Că iată Pavel îl dice pre el în chipul lui Dumnezeu, iar chipul lui Dumnezeu este ființă a lui Dumnezeu, și nu lucrare, precum și chipul robului, este

cadă și se pierdă înălțimea cea mincinosă și fătarnică a faptei sale cei bune. Iar cel cu adeverat bogat intru fapta bună și înalt, acela se smerește. Căci cu acesta se arată pre sinești, mai mult că este cu adeverat înalt, pentru că nu se teme a se smeri. Deci Christos Dumnezeul nostru, nu a căutat numai plăcerea sa, ci și folosul și măntuirea tuturor ómenilor; pentru acesta și s'a smerit pre sinești, prin inomenire și prin smerenia sa, pre noi toți ne-a înălțat. Drept aceea cela ce smerește pre sinești, se face următor al lui Christos. Si cu toate că Christos (adeca Fiul lui Dumnezeu) era Dumnezeu firește și înalt dupre ființă, s'a smerit însă pre sinești. Iar cei înalți între ómeni dobândesc înălțimea, sau din răpire, sau din lăcomia averilor, pentru că firea lor este asemenea și de o cinste cu cetea-l-alti ómeni, adeca sunt smeri și proști; deci dacă cel dupre fire Dumnezeu și înalt s'a smerit pre sinești pentru noi, cum noi ómeni, cari suntem dupre fire de o asemenea cinste și smeri asemenea toți, cum dic, noi nu suntem datorii a ne smeri unul altuia și a cunoște măsurile noastre. Deci de ne vom smeri noi, Dumnezeu ne va înalța, precum și pre Christos dupre omenire l'a prea înălțat și va dărui noué cele ce ochiul nu le-a văzut și urechii nu le-ați audiat și la inimă de om nu s'aștăruit.

fire a robului¹⁾). Cum dar și voi Pavlianii diceți, că din Maria a luat începutul său Christos? Că iată Pavel aicea dice cum că Christos mai înainte era dupre dumnezeire în chipul și în ființă lui Dumnezeu. Vedî însă cum să oborâ și Savelie: «Nu răpire s'a socotit, dice aicea Pavel, de a fi intocmai cu Dumnezeu». Iar «intocmai» într-o singură față nică o dată se dicea, ci cel mai puțin în două, fiind că dicerea intocmai cu altul să socotește a fi intocmai. Drept aceea două fețe se arată cu cuvîntul acesta al lui Pavel. Iar Arie, cu multe săbiți ale dicerei acestea să omoră, fiind că Pavel dice aicea, în chipul lui Dumnezeu, adeca în ființă, și nu a dis că s'a făcut sau că s'a zidit, precum Arie hulea, ci că era și se afla, care acesta este asemenea cu aceea ce a dis Dumnezeu lui Moisi: «Eū sînt oon» (adecă cel ce am fost și sunt și voi fi de a pururea) Ex. III, 14). Si iarăș a dis Pavel: «Nu răpire s'a socotit de a fi intocmai cu Dumnezeu». Vedî, o cetitorile, asemănarea ce are Fiul cu Părintele? Si dar cum dici tu, Arie, că Tatăl este mai mare, iar Fiul mai mic? Dar ce meșteșugește nebunul și dice că pentru că este mai mic Dumnezeu, Fiul nu a răpit de a fi intocmai cu Dumnezeul cel mai mare, adeca cu Părintele. La acesta însă noi răspundem mai întâi adeca, care Scriptură, o nebunule, învață că este mic și mare Dumnezeu? Că acestea sunt cuvinte ale Elinilor însușite, care diceau pre dumnezeilor mici și mari și nu ale drept slăvitorilor hristianî. Iar cum că Fiul este Dumnezeu mare ascultă pre Pavel ce dice: «Așteptând fericita nădejde și arătarea slavei marelui Dumnezeu, și Mântuitorului nostru Iisus Christos» (Tit II, 13). Iar al doilea dicem că de era Fiul Dumnezeu mic, cum ar fi răpit a se face Dumnezeu mare?

Pre lângă acestea Pavel aicea voiește să arate hristianilor despre smerită cugetare. Si cu adeverat cu necuviință ar fi dis hristianilor fiind că Dumnezeul cel mic nu a stătut împotriva celui mare, pentru acesta și voi sunteți datorii a vă smeri unul altuia, căci care smerită cugetare este a nu sta împotriva Dumnezeul cel mic celui mai mare. Căci acesta nu este smerită cugetare, ci nepuțință și slabiciune, iar a se face de bună voie om acela,

¹⁾ Căci dupre Vlemide în Cuv. cel pentru credință și mai dupre toți teologii, chipul și firea și ființa aceleiași sunt la Dumnezeu asemenea și ipostasul și fața și Atomul. Dice însă și Marele Vasile: Că eū și dicerea „de a fi în chipul lui Dumnezeu”, dic că poate a fi asemenea cu a fi întru ființa lui Dumnezeu, că precum a lua chipul robului însemnă că s'a născut Domnul nostru întru ființa omenirei; aşa dic, „a fi în chipul lui Dumnezeu” negreșit arată pre insușirea dumnezeștei ființe, că dice: „Cela ce m'a văzut pre mine, a văzut pre Tatăl meu” (Cuv. împotriva lui Evnomie.)

ce era asemenea și intocmai puternic cu Dumnețeū, acesta cu adevărat este o nemărginită smerenie. Și acestea adecă săt cele spre surparea celor mai mari eretici, iar acum se cuvine să dicem și tâlcuirea dicerei Apostolești. Deci ce înțelege Pavel cu acesta, nu răpire s'a socotit de a fi întocmai cu Dumnețeū? Ascultă, iubitule: Când cine-va ar răpi vre o stăpânire, ori altă ore care vrednicie ce nu a fost a sa, se teme a o lăsa, pentru a nu o lua pre ea altul și a o perde, ne fiind a lui din inceput, ci o a răpit cu nedreptate; iar când are stăpânirea și vrednicia aceea firescă moștenire dela părintele său, cu lesnire o lasă știind că nu o va perde, ci și de se va arăta că o a lăsat la o vreme, insă iarăș negreșit o va lua. Deçi cu un asemenea chip, dice, și Fiul lui Dumnețeū nu s'a temut, a se pogori din dumnețiasca sa vrednicie, adecă de a fi întocmai cu Dumnețeū și Părintele; fiind că acesta nu o avea din răpire, ci firescă o avea, pentru acesta și a voit a se smeni și a se face om, fiind că intru smerenia omeneștei firii facându-se păzea înaltimă și vrednicia dumnețirei sale¹⁾, cu tot ce

¹⁾ Din dicerea acesta a imprumutat dumneșescul Cozma, dulcele cîntăret, troparul acela al cîntării întâi a Triodului din Lunia cea mare qice: „Negrăita pogorire a Cuvîntului lui Dumnețeū, care acestuș este Christos și Dumnețeū și om, că Dumnețeū, nu răpire s'a socotit a fi, când s'a inchipuit rob, arată ucenicilor”, adecă Hristos carele este Dumnețeū și impreună și om, acestaș inchipuindu-se rob, adecă firea omului rob luându-o, cu acesta, qic, qice ucenicilor săi: Ce? Sau că nu avea răpire de a fi întocmai cu Dumnețeū și pentru acesta s'a deseritat și compogorit din însăși vrednicia dumnețirei sale. Iar înțelesc Teodor, sâracul prodrom, tâlcitorul canonelor nu știu cum nu a tâlcuit aşa dicerea „arată ucenicilor”, ei qice, că în troparele cele următoare arată ucenicilor săi Domnul smerenia și dragostea; mie însă învățatului nu mîs-a dat a înțelege cum a qis acesta. Însemneză însă că Domnul numal dupre chipul numirei se qice rob, dupre dumneșescul Ioan Damaschin, adecă fiind că a luat obștesca fire a ómenilor, care sănești era róbă a lui Dumnețeū celuī ce o a zidit și fiind că și-a însusit luiș fața nôstră și intru sănești inchipuia pre fața nôstră, deci dupre numire se qice rob, nefiind el acesta, ci pentru noi luând chip de rob și eu noi numindu-se rob; că fără de patimă fiind, pentru noi slujit patimilor, că slujitor al mantuirei noastre s'a făcut (despre credință Cart. III, cap. 08), că dupre acesta se qice și neștiind Christos, unul ce a luat pre firea ceca ce nu știe, de nu s'ar fi unit acesta cu Dumnețeū Cuvîntul, iar fiind că acesta odată s'a unit cu Dumnețeū Cuvîntul, nu este róbă; că unul fiind Christos, nu pote fi al luiș și nici și unirea cea nedespărțită, s'a prea imbogățit sufletul Domnului cu ștîrția celor ce vor să fie. Drept aceea pentru ca să incheiem totul dicem cu dumneșescul Damaschin: „Cei ce qic pre Christos rob, despărțe unul Christos în doi, precum Nestorie, iar noi stăpân pre acesta să dicem și Domn al totiei făpturei, pre unul Christos, pre acestaș impre-

că o avea acesta acoperită intru smeritul chipul omenirei, care și deșertare maș jos o numește Pavel. Vedî și la cea către Evrei cap. I, stih 2, cum tâlcuește sfîntul Grigorie al Nisei dicerea acesta a lui Pavel: «și haractir al ipostasiilor lui».

7. Ci s'a deșertat pre sinești chip de rob luând.

Unde săt acum Arienii, cari dic, că Dumnețeū Cuvîntul s'a pogorit și s'a făcut om, nu stăpânește și de voe, ci cu chip de rob și fără a voi, plinind porunca Părintelui său? Audă aicea pre marele Pavel ce qice, că Fiul lui Dumnețeū s'a deșertat pre sinești, adecă Dumnețeū rămânând s'a compogorit din slava și vrednicia firei sale, ca un domn și cu stăpânire, ca stăpân și de sinești stăpânitor, și a luat chipul cel smerit și neslavit al robului¹⁾.

Iar chip de rob dicând, rușinéză și astupă gura lui Apolinarie, carele bârfea că Christos, nu avea suflet gânditor, de vreme ce Christos luând chip de rob, adecă firea robului, va se dică de om, negreșit a luat și suflet gânditor, carele de nevoie împreună se cuprinde în firea omului. Dice însă Icumenie: Vedî siguranța cuvintelor lui Pavel; că la dumnedeire adecă a qis «fiind» pentru ca să arate pre pururea venirea dumnețirei. Iar la omenire, a qis «luând» și «făcându-se» a scris, pentru ca să o arate acesta în urmă luată, pe din afară lipită.

Intru asemănarea ómenilor făcându-se.

Din acesta dicere s'a rătăcit Marchioniti și aq qis, că Dumnețeū Cuvîntul dupre nălucire s'a intrupat. Vedî (bârtesc ei) că Pavel dice că Fiul lui Dumnețeū a luat asemănare de om și numai s'a asemănăt ca om, nu s'a făcut însă și dupre ființă om? Si ce dicem noi la tâlcuirea cea adevărată și nerătăcită a dicerei acestea? Cum că Domnul avea totce insușirile nôstre, ci a fost și unile, pe care nu le avea, precum a fost a nu se

ună și Dumnețeū și om și că totce le știe, că intru dînsul săt totce visiteriile înțelepcionei ascunse și ale cunoștinței” (tij).

¹⁾ Așa tâlcuește teologul Grigorie pre dicerea că s'a deșertat, în două părți: că în Cuv. cel la Naștere dice aşa: „Si cel desăvîrșit se deșerteză, că se deșerteză cu slava sa pentru puțină vreme, ca eș să mă impărtășesc de deplinirea lui, iar în Cuvîntul cel la dicerea: „Când a savîrșit Iisus cuvintele acestea”, dice aşa: „Ci fiind că se deșerteză pentru noi, de vreme ce se pogoră; deșertare însă dic pre a slavei, adecă impuținare și scădere; pentru acesta încăput se face. Iar ore-cară dicerea cea psalmică: „Domnul a plecat ceriurile și s'a pogorit“ (Psalm. XVII, 11) o iaū acesta la deșertarea acesta a lui Dumnețeū Cuvîntului; cum că a plecat ceriurile, adecă a lăsat slava sa ce o are în ceriuri și aşa s'a făcut om, dice însă și înțelesc Nil tâlcuind cuvîntul teolog. Grigorie cel qis la Paști: „Iconomie este la ómeni, adecă întrebunțarea lucrurilor spre folos, iar la Dumnețeū compogorirea chiar de voe a mărirei sale“.

naște din impreunare trupescă și din séménță bărbătescă și a nu păcatui. Si pre lângă acestea Domnul nu a fost numai a ceea ce se vedea, a de că om gol precum sătem noī, ci era și Dumnezeu. Deci fiind că aceste insușiri nu le avea Domnul pentru acesta dice Pavel aicea că Domnul s'a făcut întru asemănarea ómenilor: și nu că înțelege Apostolul că Domnul nu s'a făcut om dupre ființă, căci și când dice că Domnul a fost «intru asemănarea trupului păcatului» (Rom. VIII, 3), nu înțelege că nu a avut trup adevărat, ci că trupul lui cel Dumnezei-ipostatisit nu a păcatuit, ci era cu adevărat asemenea dupre păcatosul trupul ómenilor dupre fire, nu era însă și asemenea cu păcatul trupului ómenilor: «Că păcat, dice, nu a făcut nici s'a aflat vicleșag în gura lui» (Is. LIII, 9). Deci precum la dicerea cea de mai sus se înțelege numire asemenea, a de că nu dupre firea păcatului, ci cum că Domnul nu a avut trupul păcatului: cu asemenea chip și la dicerea acesta se înțelege asemănarea, a de că nu dupre firea omenirei, ci cum că Domnul nu s'a născut din impreunare de bărbat ca ceia-l-alți ómeni, ci cum că a fost fără de păcat și cum că nu a fost om gol, precum sint toți ceia-l-alți ómeni, ci a fost împreună Dumnezeu și om¹.

¹⁾ Ci și patimile cele ce se numesc firești și neprihănite, care nu sunt în stăpânirea noastră, dupre dumnezeescul Ioan Damaschin, căte din cărcarea poruncei, care din osândirea cea asupra călcărei poruncei a intrat în viața cea omenescă, precum fomea, setea, ostenela, durerea, lacrima, stricăciunea, temerea, nevoița și înșași mórtea și patimile acestea firești, dic, altmintrele le avea Christos și altmintrele le avem noi ómenii cei goi, a) pentru că noi le ispitiim acestea de silă, fără a le voi, ca pre niște certări ale strămoșescului păcat, cu carele ne-am zemislit, că flămândim și însetăm de nevoie firei noastre stricate, iar Christos fiind că nu s'a zemislit cu strămoșescul păcat, dupre urmare nici le-a primit aceste patimi ca pe o pedepsă a păcatului aceluia, ci le-a luat asupra sa, pentru ca să le sfîntescă și să le biruiască și să le facă și nouălesne de biruit; drept aceea, nu de nevoie, nici de silă le cerca acestea cu noi, ci vrînd și cu de sineși stăpânire; pentru acesta a dîs dumnezeescul Ioan Damaschin: „Cu adevărat patimile cele firești ale noastre și dupre fire și mai pre sus de fire erau întru Christos, că dupre fire a de că se mișcau întru el, când da loc trupului a patimi ale sale, iară mai pre sus de fire, că patimile cele firești întru Domnul nu biruiau pre voea lui. Că la dînsul nimica se privește să fi fost silit, ci tôte de voea sa, că vrînd a flămândit; vrînd a însetat, vrînd s'a temut, vrînd a murit (pentru credință Cart. III, cap. 67). b) Si pentru că neprihănitele patimi cele dîse mai sus, noi toți ómenii cei goi cu prihăire și cu păcat le ispitiim, fiind că le întrebuițăm sau afară de vreme sau fără de măsură, sau fără de bună întrebuițare, sau fără de chip și în scurt le întrebuițăm cu multe covîrșiri și lipsuri și cu reie întrebuițări; iar Domnul Iisus, le întrebuiță acestea fără păcat și cu neprihăire. Si numai el le avea acestea cu adevărat dupre numire chiar, neprihărite. Am dîs însă

8. Si cu chipul aflându-se ca om.

Fiind că mai sus a dîs Apostolul, că Domnul s'a deșărtat pre sineși, pentru a nu socoti cine-va deșărtarea acesta că s'a făcut prefacere și schimbarea firei dumnezeirei, pentru acesta dupre urmare dice aicea, că Dumnezeu Cuvîntul rămânînd neschimbă și ceea ce a fost, a de că dupre dumnezeire, a luat ceea ce nu era, a de că omenirea și firea dumnezeirei nu s'a prefăcut, ci s'a făcut în chip, a de că în trup, fiind că a trupului insușire este a se închipui și nu a neînchipuitei dumnezeiri; și fiind că mai sus a dîs că Domnul a luat chip de rob, a de că fire, pentru acesta a cîtezat a dice aicea, și că s'a făcut în chip de rob, fiind că chipul robului dupre urmare traduce și pre forma robului. Si potrivit însă a dîs și acesta «ca om», fiind că Christos nu era semplu unul din ómeni mulți, ci ca unul din ómeni cei mulți că nu s'a prefăcut Dumnezeu Cuvîntul în om, ci Dumnezeu fiind, ca om s'a arătat, și neformălit fiind, s'a făcut sub formă. Si dupre urmare nu a fost om gol, ca cei-l-alți ómeni, ci Dumnezeu împreună și om. Iar óre-carii părînți aşa tâlcuesc dicerea acesta «ca om» a de că cu adevărat om precum și Evangelistul Ioan dice: «Si am vîdut slava lui, slavă ca unuă născut din Părintele» (Ioan I, 14), în loc de: am vîdut slava lui acest-fel, în ce chip se cuvine a o avea Fiul cel cu adevărat al Părintelui și singur născut. Drept aceea dicerea «ca» aicea însemneză a de că indoire și asemănare, precum am tâlcuit noi. Însemneză însă și adeverire și hotărire fără indoială, precum tâlcuesc unii¹).

S'a și smerit pre sineși, ascultător făcîndu-se până la mórte, mórtea însă de cruce.

Iarăși și aicea dice Pavel că Christos s'a smerit pre sineși pentru ca să nu se socotescă că s'a compogorît și s'a smerit de silă. Dar dic Arienii, cum că țată, că dice Pavel, că Chri-

cum că noi cu păcatuire și cu reie întrebuițări multe, întrebuițăm patimile firei cele neprihănite, a de că pre ușurarea și măngăarea patimilor celor neprihănite, precum a mânca și a bea și a dormi și cele-l-alte întăritore ale firei. Iar Christos tôte acestea le întrebuiță cu nepăcatuire.

¹⁾ Că dumnezeescul Chrisostom dicerea acesta „Am vîdut slava lui, slavă ca unuă născut” aşa o tâlcuește dicând: „Ca cum ar fi dîs am vîdut slava care se cuvenea și se potrivea celui ce era unul născut Fiul și adevărat al împăratului a tôte Dumnezeu; precum și când vîd óre-carii de multe ori un împărat forte împodobit, când povestesc către óre-carii frumusețea aceea și podoaba, slavă o dic a de că pre căt pot, iar când nu pot o arată tôtă strălucirea cu cuvîntul, îndată acesta o adaug dicând: „Si ce trebuie a dice cele multe? O dată ca împărat. Prin dicerea „ca” nu este asemenea împăratului vrînd ei pre împăratul a-l arăta, despre carele tôte le dic, ci a arăta pre însuși adeverirea împăratului (Vor. XI la Ioan).

tos s'a făcut ascultător Părintelui său; către cari răspundem; și ce necuvîntă urmăză din acesta, o nebunilor? Si noi de multe ori ascultăm pre prietenii noștri, pre cei ce sunt întocmai cu noi, și ascultarea acesta nu ne face mai mic decât prietenii noștri. Așa și Christos, ca fiu de asemenea ființă, cu voe a ascultat de Părintele său, pentru ca să arate cu ascultarea acesta pre curațenia ce o are cu Părintele. Că insușire este a fiului celui curat și adevărăt a cinsti pre tatăl său. Vezi însă, o cetitorile, câte covîrșiri de smerenie dice Pavel că a arătat Fiul lui Dumnezeu. a) Că s'a făcut rob, b) că a priimit a lăsă mórte și c) care este și mai mare a lăsă și mórte necinstită și ocărătă: «Că până la mórte, dice, mórte însă de cruce, adeca mórte blestemată: «Că blestemat, dice Dumnezeu, este tot cel spânzurat pre lemn» (II lege XXI, 25), mórte necinstită și mórte rânduită pentru ómenii cei fără de lege.

9. Pentru acesta și Dumnezeu pre el l'a preainăltat și a dăruit lui numele cel mai pre sus de tot numele.

Când incepe Pavel a vorovi despre trupul și inomenirea lui Christos, voroște pentru el fără de frică tōte cele smerite, fiindcă firea trupului este priimitore de acestea și nu firea dumnezeirei. Pentru acesta și tu, o cetitorile, când audī aceste smerite insușiri și patimī, să le dai la firea trupului al unuia Christos, și nu la firea dumnezeirei lui. Si să nu deosebești pre unul Christos dupre ipostas, fiindcă unul și acelaș Christos este, carele dupre firea omenirei a pătimit, iar dupre firea dumnezeirei a rămas fără de patimă. Care însă este numele ce l'a dăruit omeneștei firei unuia Christos¹⁾? Este numele fiu al lui Dumnezeu, numele Dumnezeu²⁾.

¹⁾ Mai aceseașă le dice cu Pavel și vîrfelnicul Petru în Faptele Apostolilor, că Dumnezeu a făcut pre Iisus (dupre omenire adeca) Domn și uns (adeca împărat, precum tâlcuește sfîntul Grigorie al Nisei în cuy al cincilea asupra lui Eynomie), dupre patimă și dupre cruce și că l'a înăltat pre el Dumnezeu cu slava sa, căci așă dice anume: „Cu încredințare dar cunoșcă tōta casa lui Israel, cum că Domn și Christos pre el l'a făcut Dumnezeu, pre Iisus acesta, pre care voi lăsă răstignit (Fapt. II, 36) și iarăș intru slava lui Dumnezeu înăltându-se și lăgăduința Sfîntului Duh luând-o dela Tatăl, o revârsă pre acesta, care voi acum vedea și audiu” (tij. XXXIII). În scurt însă arată dumnezeescul Grigorie al Nisei, că însuși Christos, dupre dumnezeire adeca are pre numele cel mai pre sus de tot numele, iar dupre omenire este închinat de tōta făptura, că acesta și pre numele cel mai pre sus de tot numele il are și numele cel omenesc Iisus, de către tōta făptura se închină (Cuv. V, împotriva lui Eynomie).

²⁾ Așa tâlcuește numele acesta mai pre sus de tot numele Teolog Grigorie dicend: Si ce este mai mare pentru omenescă smerenie decât a se impletezi cu Dumnezeu și a se face Dumnezeu din unire? Si atât

Si fiindcă unul Christos cel născut ca om acesta s'a numit Fiul al lui Dumnezeu, precum și arhanghelul Gavril a dîs că

a se cerceta de răsăritul cel din înălțime, în căt și sf. cel ce s'a născut a se numi fiu al celui preainalt și a i se dărui lui numele cel mai pre sus de tot numele! Si acesta ce altă pote fi, fără numai Dumnezeu? Si tot genunchiul a se pleca celui ce s'a deșertat pentru noi și carele pre dumnezeescul chip l'a mestecat cu chipul robului? Si a cunoscătă casa lui Israel că și Domn pre acesta și Christos Dumnezeu l'a făcut? Că s'a făcut acestea cu lucrarea adeca a celui născut și cu buna voință a născătorului (Cuv. II, despre fiu). Ci și Teodorit dice că aicea „numele” unii lăsă tâlcuit slavă, acesta însă voește cum că acesta este ceea ce a dîs Pavel în cea către Evrei, cu atâtă mai bun săcându-se (Christos adeca) decât angheli, cu căt mai osebit nume a moștenit decât dinșii, căci căruia din angheli a dîs când-va, fiul meu ești tu, eu astăzi te-am născut? Si iarăș, eu voi fi lui tată și acela va fi mie fiu (Evr. I, 34).

Iar Grigorie al Nisei dice: „Curățenia dogmelor adeverului pre Dumnezeu ceea ce este îl socotește, că nici cu numire nici cu gândire, nici cu vre o altă ore-care socotință este cu putință al priepe. Negreșit este și nespus și mai pre sus de tōta însemnarea cea prin cuvinte: Un nume de cunoscătorea firei sale având, însuși a fi singur mai pre sus de tot numele, care cu adevărăt și celui unul născut l'a dăruit, pentru că tōte căte are Părintele și ale Fiului săn (Cuv. I împotriva lui Eynomie). Iar dumnezeescul Chrisostom numele cel mai pre sus de tot numele îl dice, slava cea mai pre sus de tōta slava și vestea cea mai pre sus de tōta vestea cea dăruită lui Christos pentru patima morței. Intru o unire însă cu dumnezeescul Chrisostom dic și dumneștile Scripturi, că Domnul a cerut cu adevărăt slava omenirei sale mai înainte de patimă dicând: slăvește-mă Părinte lângă tine cu slava ce o aveam lângă tine mai înainte de a fi lumea (Ioan XVII, 5) și o a luat acesta dupre patimă și dupre înviere; pentru acesta dice „datu-său mie tōta stăpânirea în ceriu și pre pămînt” (Mat. XXVIII, 18) și iarăș dicea: „Aș nu trebuia acestea a le pătimi Christos și a intra întru slava sa?” (Luca XXIV, 16) și iarăș Pavel dicea: „Iar pre cel puțin ce-va mai mic decât angheli ve-dem pre Iisus, pentru patima morței cu slavă și cu cinste încununat” (Evr. II, 9). Pentru acesta și angheli în ceriu și bătrâni și cele patru vietăți diceau acestea: „Vrednic este mielul cel pecetluit a lăsă puterea și bogăția și înțelepciunea și tăria și cinstea și slava și buna cuvintare. (Apocalips. V, 2).

Iar sfîntul Chiril al Alexandriei acesta tâlcuind dice: „Fiindcă cu-vintul lui Dumnezeu, cel unul născut, Dumnezeu fiind, din Dumnezeu s'a deșertat pre sinești dupre Scripturi, pogorindu-se pre sinești intru ceea ce nu era și în neslavitul trupul acesta întrând, în chipul robului a fost, asculător facându-se lui Dumnezeu și Părintelui până la mórte. Deci pentru acesta dar se dice că s'a preainăltat și că cum neavînd-o, pentru omenire numai căt nu, și în dar ia numele cel mai pre sus de tot numele, dupre glasul fericitului Pavel. Dar însă era cu lucrul dupre adever nu dare, ca când întru început nu era firește lui acesta. Cu mult mai vîrtos încă înțelégă-se mai bine intorcerea la cela ce era din început și dupre ființă și lăsă despărțire fiindu-i lui, fiindcă și dicea cel ce se ascunsese iconomește în mica cuvîntă a omenirei „Părinte slăvește-mă cu slava, care o aveam la tine mai înainte de a fi lumea” (Ioan XVII, 5) (foaea 58 a Pentateuhului).

tre preacurata Fecioră: «Pentru acesta și sfântul cel ce se va naște¹⁾ se va chema Fiul lui Dumnezeu (Luca I, 35).

10. Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece al celor cerești și al celor pământești și al celor dintru adânc.

Adeca tótâ lumea și angheliștii cerești cu ómenii cei pământești și demonii cei dintru adânc sau și dreptii și păcătoșii și cei bine cinstitori de Dumnezeu și păgânii toti se vor supune și vor cădea înaintea înfricoșatului nume lui Iisus Christos; căci și demonii și necredincioșii vor cunoște numele și slava și puterea lui Iisus în diua judecăței și siliști vor cădea ca niște robii înaintea lui și i se vor inchina, neputând mai mult a se lupta împotriva adevărului, căci dacă demonii și mai înainte de vremea judecăței diceau lui Iisus: «Te știm pre tine cine ești» (Luca IV, 35), cu cât mai virtuos atuncea aū să recunoșcă pre Iisus și aū să se temă de puterea lui²⁾. Iar Teodorit

¹⁾ Adauge aicea, pentru acesta și sfântul cel ce se va naște din tine, precum a cunoscut dicerea sf. Efrem și vezi la cap. IV al cei către Gălăteni, stih 4, în suptinsemnare.

²⁾ Dulcele și prea doritul și măntuitorul numele lui Iisus, nu este ómenesc, ci dumnezeesc și ceresc și Părintele cel fără de început l-a pus acesta Fiului său celui intrupat, și prin porunca Părintelui a adus cunoștința acestuia dela ceruri arhanghelul Gavriil către feciora Maria, precum mărturisește atât Nichita al Serilor (în talcuirea Evangeliei lui Mat. I, 21), cât și dumnezeescul Evangelistul Luca dicând: „Că iată vei zemisi în pântece și vei naște fiu și vei chema numele lui Iisus“ (Cap. I, 31). Însă numele acesta este dupre Coresie, nu dela Ioan, adeca dela a vindeca etimologisindu-se, precum a dîs atât Epifanie la eresul 26 cât și Chiril în Catihisis, ce este evreesc din rădăcina laha trăgându-se și însemnă a măntuit: de unde se dîce lehua, adeca măntuitor precum s'a dîs, că acesta va măntui pre norodul său de păcatele lor (Mat. I, 21). Iar acesta este adevăratul nume al Mesiei, dupre Avgustin (în tâlc. I epistoliei lui Ioan) și cuprinde pre tótâ intrupésca iconomie și înțelepciunea și puterea și bunătatea și pronia lui Dumnezeu. Si în scurt este o cuprindere de tótâ numirile lui Dumnezeu cele către cele din afară. Vezi despre prea dărutul numele acesta, ce am dîs în carteau nevăduțului răsboiu, la foia 320. Si carteau duhovnicestilor nevoiște foia 222. Ca să nu le dîcem acestea și aicea: numai aceea însă adăugim: Știind de luarea aminte ce o dîce purtătorul de Dumnezeu Maxim despre dumnezeescul numele lui Iisus; ca algorisind acesta dicerea „aū nu dōuē paserī se vind întru un asari“ dîce: „Ce voește acesta duhovnicest teorisindu-se, adeca: dōuē paserī se vind într'un asari? Dic unii că asariul ar fi cele dece porunci (adeca cuprinđend dece Numii, iar Numii este fel de monedă), și se arată prin numărul dece litera i (că i acesta arată numărul dece). Începutul numelui lui Iisus are pre i, se răscumpără dar prin numele lui Iisus ca dōuē paserī, norodul cel vechi și cel nou și omul cel din lăuntru și cel din afară al nostru (La tâlc. Evang. lui Matei cap. X, stih 29).

cei din adânc dîce că sunt morți. Vedi și talcuirea diceret: «Când va strica tótâ începătoria și tótâ stăpânirea și puterea» (I Cor. XV, 24) și a dicerei «că tóte le-a supus supt picioarele lui» (tij. 27). Însuși acesta, ce o dîce aicea Pavel, o dîce și Ioan în Apocalipsis: «Si tótâ săptura, ceea ce este în certu și pre pămînt și supt pămînt și pre mare care sunt, și tóte cele ce sunt într-insele le-am audit dicând «celuia ce săde pre scaun și mîelului buna cuvîntare și cinstea și slava și stăpânirea în vîcurile vîcurilor» (Apocal. V, 13). Însemnă, că sfîntul Grigorie al Nisiei voește ca să arate prin cuvîntele acestea ale lui Pavel cele patru părți ale crucei: înălțimea prin cele cerești, adâncimea prin cele din adânc, iar lățimea și mărimea prin cele pământești. «Aicea pre mijlocul și pămîntul cu o numire le cuprinde totul prin mijlocul numirei a celor cerești și a celor dintru adânc pămîntesc» (Cuv. Catihetic c. XXXII).

11. Si tótâ limba va mărturisi că Domnul Iisus Christos este întru slava lui Dumnezeu Părintelui.

Adeca pentru ca să dică toți angheliștii și ómenii cuvîntul acesta că Iisus Christos, este Domnul și Dumnezeu; iar acesta că este întru slava Parintelui adeca cum că are Fiul slăvit că acesta, căruia tóte i se supun; vezi, o cetitorule, că slava și lauda Fiului celui unuia născut, tot o dată este slavă și laudă și a Părintelui? Drept aceea și micșurarea dinprotivă și necinstea Fiului este micșurare și necinste a Tatălui¹⁾.

12. Drept aceea iubișii mei, precum tot-de-una ați ascultat.

¹⁾ Marele Vasile dîce, că numele cel mai pre sus de tot numele și mărturisirea tuturor limbilor s'a dat omenirei lui Christos și nu dumnezeirei; căci de le-ar fi dăruit acestea Părintele Fiului ca lui Dumnezeu, le-ar fi dăruit însă acestea lui nu mai înainte de înnomenire, ci dupre înnomenire; apoi urmă să se fi făcut Fiul dupre înnomenire mai mare, decât ceea ce era înainte de înnomenire, care a se gândi este prea fără de cuviință. Drept aceea acestea se înțeleg omenirei și nu dumnezeirei (Cuv. al 4 impr. lui Eynomie). Iar fratele său dumnezeescul Grigorie Nisis despre mărturisirea acesta dîce așa: un chimval cel mai pre sus de lume este firea anghelilor; alt chimval este săptura cea cuvîntătoare a ómenilor. Păcatul dar a despărțit pre acesta de acela. Deci când iarăș iubirea de ómeni a lui Dumnezeu le va împreuna pre amândouă acestea una cu alta, atuncea va răsuna lauda aceea amândouă făcându-se împreună, precum dîce Marele Apostol; că tótâ limba va mărturisi al celor cerești și al celor pământești și al celor dintru adânc, că Domnul Iisus Christos este întru slava lui Dumnezeu Părintelui, care acesta făcându-se va striga graiul chimvalelor acestora cântarea cea de biruință prin obștesca unire făcându-se asupra peirii protivnicului (Cart. I la supra scrierilor Psalmilor, unde se află dicerea „lăudați-l pre el în chinivale bine răsunătore“).

Sfătuirile și indemnările se cuvine a se face împreună cu laude acelora, către cari se fac ele, căci când sfătuirile sunt unite cu óre-care laude, mai cu lesnire se priimesc de ómeni; pentru acésta și Pavel aicea, laudă pre Filipiseni, numindu-i iubiți și dicând, că, precum tot-de-una ați ascultat, ca cum le-ar dice cu acésta că v' am arătat, cum că Fiul lui Dumnezeu s'a făcut ascultător până la mórte de cruce. Deci urmați și voi acelula, urmați-vă încă și pre voi înși-vă, pentru că voi tot-de-una v'ați arătat ascultători sfătuirilor mele.

Nu numai ca intru infățișarea mea, ci cu mult mai vîrtoș intru depărtarea mea.

Atuncea adeca, dice, vă arătați cum că ascultați și păziți sfătuirile mele rușinându-vă de mine, fiind că eram de față, iar acum de veți asculta și veți adauge fapta bună, cu adevărat veți arăta că nu ascultați pentru mine, ci pentru Dumnezeu și pentru dragostea lui Dumnezeu.

Cu frică și cu cutremur lucrați măntuirea văstră.

Nu vă rog dice, hristianilor, pentru mine, ci pentru binele vostru, și pentru ca să lucrați măntuirea văstră, cu frică și cu cutremur; fiind că fară de frica lui Dumnezeu nici un lucru bun se săvîrșește, nici în meșteșugurile cele grôse și trupești, nici intru cele duhovnicești și trupești (suflători). Dar cum se va isprăvi frica acésta a lui Dumnezeu? Așa adeca de vom socoti, că Dumnezeu se află față pretutindenea și în fiește-care loc și cum că aude și vede nu numai căte fapte facem, ci și căte cugetări gândim și le socotim. Pentru acésta a dîs domneșcul David: «Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați lui cu cutremur». (Psalm II, 11). Iar bucuria cu cutremur este, când cineva facând binele cu frica lui Dumnezeu, are îndrăznîlă în suflătorul său și nu se infruntează din afară de conștința sa, că face vre-o faptă afară de porunca lui Dumnezeu. Lucrați însă a dîs și nu faceți, adeca cu multă osîrdie și sărguință faceți măntuirea văstră¹⁾.

¹⁾ Iar înțeptul Fotie așa tâlcuește dicerea acésta a lui Pavel: „Se cuvine, dice, a ne teme și a ne cutremura când lucrăm măntuirea noastră, nu cum-va să ne amăgim și să cădem din măntuire, de vreme ce multe sunt îspitele, mulți demonii cei vrășmășitorii din care pricină unora și însăși nevoiță fapte bune li s'a făcut răutate, pentru că acésta li s'a făcut lor pricină de mândrie. Pentru acésta cu frică și cu cutremur se cuvine să lucrăm măntuirea noastră; pentru că dacă Dumnezeu, cel ce vede osîrdia noastră cea cu frică nu ne-ar ajuta la fapta bună, și însăși voea noastră nu va lăsa sfîrșit bun; ci însăși lucrarea noastră nu se va socoti faptă și lucrare bună; de acésta Cain măcar de a și voi și a lucrat bun, proaducând lui Dumnezeu jertfa, însă Dumnezeu, nici voia lui o a primit, nici lucrarea și fapta lui. Pentru ce? Pentru că nu

13. Că Dumnezeu este cela ce lucrăză intru voi, și ca să voiți și ca să lucrați.

Fiind că mai sus a dîs Pavel cu frică și cutremur, pentru a nu se însășimânta Filipiseni, acum aicea dice, că nu vă speriați fraților de acésta ce am dîs văre, fiind că nu o am dîs pentru ca să vă speriați și se slăbiți din calea faptele bune și a măntuirei văstre, nu; ci pentru ca să luati aminte de sine-vă; pentru că de veți lăua aminte voi și vă veți propăzi, negreșit

a fost cu frică și cu cutremur; pentru acésta însă Dumnezeu î-a ajutat lui, nici să încheeat în stîrșit bun voea și lucrarea lui. Dice însă și Marele Macarie: „Deci trebuința este de nevoiță și de amârunță păzite și noi cu totă înțelepciuinea ca cu frică să lucrăm măntuirea noastră; precum este scris: căci v' ați făcut părtășii dar aî Duhului lui Christos, intru nici un lucru, nici în mic nici intru cel mare se vă aflați cu defaimare (adecă cu nebăgare de seamă) și Darul Duhului să nu-l ocărăpi ca să nu fiți dați afară din viață, căreea acum v' ați făcut părtășii“ (Vor. XV, cap. 4). Ci și Coresie dice: „Că se cuvine măntuirea noastră a lucra cu frică și cu cutremur, a) pentru că nu știm de ne aflăm în Darul lui Dumnezeu; b) pentru că nu știm cele ascunse ale inimii noastre de sături, nici cunoștem patimile ce se încuibeză acolo; c) pentru că judecătile Domnului sunt adânc mult și altele sunt judecătile noastre și altele ale lui Dumnezeu; pentru acésta și David rugă pre Dumnezeu să nu intre intru judecata cu robul său adeca să nu-l judece dupre faptele și cugetările lui. Si Iov dicea mai însuși acésta cu alte cuvinte: „Mergi dela mine că deșartă este viața mea“ (Iov VII, 16); și Iarăș: „Nu văd dice împotriva unui cuvint al lui din o mie de cuvinte“ (Iov. IX, 3); d) pentru că neputință și schimbăciunea trupului este multă, prin carea plecat este gândul omului spre cele rele din tinerețele sale; e) pentru că avem vrășmași și pizmuitori cu totul prea răi și nedormitori. Pentru acésta și Pavel dicea: „Imi chinuesc trupul meu și îl robesc ca nu cum-va altora propoveduind însuși să mă fac netrebnic“ (I Cor. X, 27).

Că frica acésta lucrăză stârnire intru dar și măntuire, că de vreme ce totă lumea este plină de cursele diavolului și intru fiește-carele lucru sunt ascunse lațurile păcatului și ale patimilor, pentru acésta ticălosul om se cuvine a umbla cu frică și în fiește-care pas și mișcare se cuvine a tremura, ca nu cum-va să se prinză în or ce cursă, că și vietățile cele cu patru picioare și păserile cele zburătoare cu o frică ca aceasta umbără și sboră și farăș ticălosele nu pot scăpa de cursele cele ascunse ale vânătorilor; pentru acésta Solomon despre o parte așa ne sfătuiește: „Să nu dai somn ochilor tăi, nici să dormitez genele tale, ca să te măntuești ca o căprioră din cursă și ca o pasare din lanțuri“ (Pild. VI, 5). Iar Sirah despre altă parte dice: „Cunoște cum trece prin mijlocul curselor și printre strejile cetăței umbli“ (Sir. IX, 13). Însemnă însă că este și frică vrășmășuitore, dupre Marele Vasile, despre care dice David: „De frica vrășmășuluib zibăvește suflătorul meu“ (Psalm. LXIII, 2); frică vrășmașă este ceea ce face intru noi pre temere de mărture, care ne înduplecă pre noi a ne înfricoșa de covîrșirile fețelor. De frica cea de acest-fel voiește Domnul a nu ne teme noi dicând: „Nu vă temeți de cei ce omoră trupul“ (în tâlcuirea Evangheliei lui Matei cap. X, 28).

Dumnețeū va lucra tōte cele spre māntuirea vōstră; pentru că Dumnețeū este carele dā nouē osārdia ca să voim și să iubim binele și Dumnețeū este, carele aduce la sfîrșit priincios și pre lucrarea binelui ce il facem; că Dumnețeū lucrăză intru noi și pre a voi, adecă ajută nouē ca să voim binele, și crește pre voința nōstră cea către bine și o aprinde pre ea, spre a lucra mai cu ferbințelă binele; și dupre alt chip încă se înțelege acăsta că de vreme ce Dumnezeū adauge sfîrșitul la fiește care lucrare bună, iar noi ómeni, vădend lucrurile că se săvîrșesc de Dumnețeū, întindem intru ele și voința nōstră mai mult și le iubim. Pentru acăsta dice Pavel că și a voi să lucrăză intru noi de Dumnețeū, adecă tu aī voit să facă un lucru bun și aī inceput a'l face și de vedă adecă, cum că lucrul tēu acesta bine sporește și că ia sfîrșit bun, atuncea il vei iubi mai mult pre lucrul acela. Iar de vedă că lucrul tēu nu merge bine și nu ia sfîrșit bun, amortește și obosește voea ta despre acela. Deci fiind că sfîrșitul al fiește-căruia lucru se face dela Dumnețeū, iar sfîrșitul iarăși indémnă și aprinde pre voința nōstră la acela, pentru acăsta Pavel cu dreptate dice, că dela Dumnețeū se dā nouē a voi¹⁾ sau și din multa buna cunoș-

¹⁾ Aceste adecă le dice dumnezeescul părintele acesta (Teofilact); tu însă, o cetitorile, să știi că dupre Marele Vasile voea și proalegerea omului dupre strămoșescul păcat și schiopătat și de sinești nu pote a se mișca spre bine de nu se va porni de însuși Darul și lucrarea lui Dumnețeū, că de vreme ce în raiu putea Adam a se porni spre bine și a păzi porunca, dar nu a voit: pentru acăsta acum voește a se porni spre bine omul și nu pote; și mai ales spre binele cel adevărat al credinței și al faptele bune, care ajută spre veșnică māntuire; pentru acăsta are trebuință a se mișca de Dumnețeū. De acăsta a dis Solomon: „și se gătește voea dela Domnul“ (Pild. VIII, 35). Ce dic? Si însăși mintea încă, care este mai întâia decât voea, nu pote a înțelege și a încheea singură de sinești binele, fără a se lumina de către proincepătorul Darul lui Dumnețeū. Si acăsta o mărturisește acestaș Apostol dicând: „Nu că doar sintem destui de sine-ne a socoti ce-va, ca dela însine, ci îndestularea nōstră este dela Dumnețeū“ (II Cor. III, 5), că dic teologii și mai ales Grigorie Teologul în stihurile sale, că precum nu pot cele sburătoare a se mișca fără de aer, și pești fără de apă, asemenea și omul nu pote a înțelege, sau a voi, sau a face binele, fără de dumnezeescul dar și ajutor fiind că Domnul a dis: „Că fără de mine nu putești a face nimic“ (Ioan XV, 5). Pentru acăsta și ca niște eretici său anatematisit și său oborit de canonicele sfinti, sobor celui din Catargena Pelagienii, cari dic că din de sinești stăpânire a omului atârnă totă māntuirea lui, asemenea și cei pre jumătate Pelagieni, care diceau cum că inceputul māntuirii se naște din de sinești stăpânire, este trebuință însă a urma și darul și nu a povățui întâi decât în urmă; că se surpă și aceștia din acăstă dicere a Apostolului: „Dumnețeū este cel ce lucrăză intru voi și pre a voi și pre a lucra“ și din canon 124 al acestuiaș sobor și de către sfîrșitul Avgustin carele dice: „Lui Christos celuia ce lucrăză intru dinsul,

tință și din aşezarea cea multămitore către Dumnețeū a nōstră, dice Pavel, că a voi să lucrăză intru noi dela Dumnețeū precum și faptele cele bune și isprăvile daruri ale lui Dumnețeū le numește (și vedă la cap. XII al cei către Romanii și stih 29 cap. I al acestei Trimiteri), nu pentru ca să scape pre stăpânirea de sinești a omului, ci vrînd a ne face să mulțăm tot-de-una lui Dumnețeū și tōte faptele bune ale nōstre lui să le afierom. Vedă însă și cuvintele lui Pavel dupre dicerea: că a dis că intru voi cari lucrați māntuirea vōstră cu frică și cu cutremur, intru voi dic, și intru cei asemenea cu voi, lucrăză Dumnețeū tōte.

Pentru buna voință.

Adeca intru acăsta Dumnețeū lucrăză intru voi și pre a voi și pre a lucra, pentru a săvîrși intru voi hristianii buna voință a lui Dumnețeū și pentru ca să viețuiți precum voește și iubește Dumnețeū. Deci și din acăsta aveți îndrăznăla și nu vă temeti fiind că Dumnețeū cu adevărat voește a vă ajuta vănu, pentru ca să viețuiți drept și cu fapte bune, de nu pentru altceva, ci măcar pentru că însuși o voește și o iubește acăsta.

14. Si tōte faceți-le fără cărtire și fără îndoite cugetări.

Diavolul când nu pote a opri pre om desăvîrșit dela bine și dela fapta bună, bagă într'insul mândrie, sau slavă deșartă, adeca il indémnă pre om să se mândrăscă și în zădar să se mărăscă pentru binele cel face, sau de nu pote, nică în acestea a arunca pre om, il face să cărtăscă și să se îndoiască și să nu crădă pentru binele cel face și din cărtirea și necredința il face pre el sau să se lipsescă de plata binelui aceluia sau să se lenevăscă și să nu mai lucreze cu osîrdie, precum

ajută omului spre māntuire veșnică și spre dreptate“ (cart. la Ioan). De acăsta și înțelegătul Meletie Pigas, tâlcuind dicerea acăsta a Apostolului dice: „Acesta este carele lucrăză tōte intru toți, acesta celor ce voesc și proaleg le dă a proalege; că dumnezeesc, dice Grigorie, ore-care dumnezeesc dar este a proalege cele ce se cuvine. Si credința Dumnețeū o dăruște; că dumnezeesc dar este credința și avuție de Dumnețeū dată, și puterea Dumnețeū o dă; că însuși este cel ce vă întărește pre voi; că tōte, dică, le pot intru Christos, cel ce mă întărește pre mine. Deci însuși este cel ce lucrăză intru noi și pre a voi și pre a lucra pentru buna voință (cart. I despre hristianii). Si iarăși acestaș dice: „Că dacă vechiul Adam întreg stănd și sănătos și puternic a sta, de sinești a cădut, cum cădend și intru neputință făcându-se de sinești se va scula fără de ajutorul și darul nouului Adam? Precum dică și Avgustin că firea omenescă dacă intru întregimea aceea ar fi rămas, intru care să a zidit, dupre nică un chip s'ar fi păzit pre sinești ne ajutând-o făcătorul ei. Deci de vreme ce fără Darul lui Dumnețeū nu ar fi putut a păzi māntuirea care o a luat, cu ce chip fără de Darul lui Dumnețeū pote iarăși a căstiga ceea ce a perdut“ (tij).

se cuvine¹). Deci fiind că hristianii cei din Filipi tot-de-una se află în primejdii și în ispite, iar din ispite mulți se răsturnă în cărțiri și în hule, nerăbdători fiind, pentru acesta dice Apostolul aicea lor, că tōte lucrările vostre, hristianilor, să le faceți fără de cărtire; căci cela ce cărește este nemulțamitor către Dumnețiu și hulitor.

Iar indoite cugetări numește pre indoire și pre stinjinire și pre imputinare, adeca și voește cine-va a face o poruncă a lui Christos, și se indoeste dicēad intru sinești așa: Óre și de voi face eū acēstă poruncă, avea-voi plată dela Dumnețu sau ba? Óre bine este a face acēstă faptă bună? Si altele asemenea. Nu se cuvine dar intru acestea a se indoi cine-va, ci a face porunca lui Dumnețu fără indoială și cu nădejde. Si măcar ostenela de ar urma, măcar altă greutate, să nu se stinjenescă și să nu se indoiască intru cugetarea sa.

15. Ca să vē faceți fără prihană și întregi.

Adeca ca să fiți intru tōte neprihāniți și curați, căci a cărti cine-va când face porunca lui Dumnețu, nu este mică greșală și prihanire. Nu a dis însă aicea Filipisenilor Apostolul precum a dis Corintenilor, că celor ce cărtesc le este de datorie munca și pedepsă: «Niți cărtiți precum óre cari dintr'înșii (adeca din Evrei in pustie) a cărtit și s'a percut de perdetorul» (I Cor. X, 10). Nu a dis, dic, Filipisenilor așa, fiind călor le vorovește ca unor fi slobođi și nu ca unor robī necunoscoitori. Ascultă încă și cele următoare:

Fii ai lui Dumnețu neprihāniți.

Drept aceea a cărti cine-va, acēsta este însușire de robī și neslobodă și nu de fi ai lui Dumnețu slobođi și evgheniști; căci care fiu ostenind intru poruncile tatălui său și pentru binele său, cărește când-va? Negreșit niți unul.

In mijlocul unui neam sicut și răzvrătit.

Știu, dice, că ómeni suciți și răzvrătiți, cari vē vrășmășuesc săi mulți și aceia vē silesc să cărtiți; ci atuncea mai ales este

¹) Pentru acēsta înțelepește a dis cuvintele acestea vrednice de potrivit dumnejescul Ioan Scărariu: „trei gropi ne sapă nouă demonii; și mai întâi adeca ne dau luptă pentru ca să oprescă a se face binele; iar al doilea după întâia înfrângere lor, ca acesta să nu se facă dupre Dumnețu. Iar când și de acēsta furii nu se noroesc, atuncea apoi liniștit stând asupra in susțelul nostru, ne fericesc pre noi ca cum am viețui dupre Dumnețu” (Cuv. 26 despre drépta judecată sau deslușire). Sfătuște însă și Solomon să ne păzim de nefolositorea cărtire dicēnd: „Păziți-vă dar de nefolositorea cărtire” (Înțelep. I, 11). Vedî însă și supt însemnarea stih 10 al cap. X al celor 1 către Corint., unde vei află dicerea lui Aya Isaac despre cărtire.

cine-va lăudat când și indemnat fiind de alții spre a cărti, el nu cărește, ci rămâne mulțamind lui Dumnețu.

Intru care vē vedeți ca niste luminători în lume.

16. Cuvint de viață șiind.

Precum strălucesc luminători, dice, intru intunecă, așa și voi hristianii, când sinteți proști intru socotință și fără reputație, străluçiți intru ómenii cei suciți și răzvrătiți. Mai mult dar sîrguiți-vă tot-de-una, să străluçiți între dinșii, ca niște luminători. Că dicerea, să arătați, socotesc că nu este graiū hotăritor, ci poruncitor. Iar cunțint de viață șiind a dis adeca avend intru sine-vă semența de viață și urmând a viețui, fiind că de aicea încă ați luat arvona măntuirei; sau precum luminători cei simțiți, sōrele și luna, luminând pre făptură, invioșază trupurile cu căldura lor (că și luna este caldă și umedă dupre astronomi și fizici), așa și voi hristianii sîrguiți-vă a fi celor-l-alți ómeni credincioși putere vioșitore și împărtășitore de viață și de măntuire²).

Spre lauda mea în diua lui Christos.

Atâta, dice, să fie fapta bună a vostă în cât, nu numai pre voi se vă aducă la viață și la măntuire, ci și pre mine învențatorul vostru să mă facă mai strălușit și mai slăvit în diua judecăței.

Cum că nu îndeșert am alergat, niți îndeșert am ostenit.

Acēsta este lauda mea, dice, că eū v'am învățat și v'am făcut acest-fel desăvîrșiti hristianii, și că ostenela, ce o am făcut la voi învențându-vă prin Evanghelie, nu s'a făcut deșartă și zardnică.

17. Ci deși mă jertfesc pentru jertfa și slujba credinței vostre, mă bucur și împreună mă bucur cu toți voi.

Si de voi muri, dice, că jertfa numește pre mōrte, mor însă dupre jertfa și slujba credinței vostre, adeca mai întâi v'am jertfit pre voi și v'am proales slujbă și proaducere lui Christos, fiind că v'am făcut credincioși hristianii, și apoi mor eū. Pentru acēsta nu mă întristez, căci mor, ci mai ales mă bucur și mă bucur împreună cu voi toți. Mă bucur pentru că mă fac jertfa și prinos lui Christos, iar împreună cu voi mă bucur, pentru că proaduc lui Christos ca o jertfa pre a vostă credință³.

²) Dicerea „cuvint de viață șiind” Teodorit așa o tâlcuește în loc de luând aminte de cuvintul vieții, că și lui Timotei așa scriindu-i a dis: „Tine-te pre sinești (adeca ia-ți aminte) și de învențatură” (I Tim. IV, 14), ei de se va tâlcui așa, e de datorie a se scrie; de cuvintul vieții șiindu-vă.

³) Se poate însă înțelege dicerea acēsta: „Deși mă jertfesc pentru

18. Pentru acésta și voi bucurați-vă.

Așăderea, dice, și voi bucurați-vă, pentru că văți proadus de mine jertfa lui Christos prin credință.

Și împreună cu mine bucurați-vă.

Asemenea și voi împreună cu mine bucurați-vă, fiindcă vreau să mă proaduc jertfa lui Christos, mă bucur pentru acésta și mă veselesc.

19. Nădăjduesc însă întru Domnul Iisus curând a trimite vóuē pre Timotei, ca și eū să-mi fac inimă bună, cunoscând cele despre voi.

Fericitul Pavel precum töte lucrurile sale le afierosește lui Christos așa și aicea afierosește pre trimiterea lui Timotei; pentru acésta și dice, nădăjduesc întru Domnul că voi trimite la voi pre Timotei, adeca prea încredințat sănt că Domnul Iisus va înlesni venirea lui, ca, precum voi aveți a face inima bună și a vă măngâia, după ce veți afla prin scrisoarea acéasta cum că lucrările mele aū ajuns în sporire și în creștere Evangheliei, iar cele ale vrășmașilor credinței s'aū intors spre înpuținare, așa am și eū asemenea a face inimă bună și a mă măngâia, dupre ce prin Timotei voiu afla că lucrările vostre se află bine.

20. Că pre niminea am de un suflet cu mine, carele cu curățenie să pörte grijă de cele pentru voi.

Avem chip, dice, să trimit și pre alt frate la voi, dar însănci unul este ca acesta întocmai la suflet cu mine, adeca Timotei, și nu este altul să pörte grijă pentru lucrările vostre precum eū port grijă de ele, fără numai Timotei, că acesta este

jertfa și slujba credinței vostre", dupre Fotie așa: „Adeca mă jertfesc pentru jertfa și slujba credinței vostre, și mă bucur cu adevărat, că bucuria învățătorului este deplinătatea ucenicilor și împreună mă bucur că și voi deplinindu-vă dobândiți mare bucurie; se vede însă că dicensa „ci potrivit mă jertfesc" cum că din afară aduce altă înțelegere; adeca cum că Pavel de nu ar fi murit pentru jertfa și credința Filipisenilor și a tuturor celor-l-alți hristiani, s'ar fi întristat, ci dice cum că și noiamăcesta nu este necuvînciosă, fiindcă Pavel mai înainte a spus că a judecat a fi mai de nevoie de a mai rămânea în trup, și în viață aceasta pentru sporirea și deplinătatea ucenicilor, negreșit s'ar fi întristat de s'ar fi jertfit și ar fi murit mai înainte de a deplini pre aceea și a proaduce lui Christos ca o jertfa pre a lor credință. Se poate și așa a se înțelege: ci deși mă jertfesc de ispite și de necazuri și de mucenii, dar însă pentru jertfa și slujba credinței vostre mă bucur. Iar Teodorit așa tâlcuește aceasta „deși mă jertfesc pentru credința (vôstră), ca o jertfă proaducând-o lui Dumnezeu, mă bucur și mă veselesc. Și se cuvine și voi a vă impărtăși cu mine de bucurie. Acestea însă le dice măngâindu-pre ei și învețând mărimea muceniei, cum că are rânduială de ore-care aducere de impăcare și de jertfă.

carele cu curăție va purta grijă pentru voi, adeca părintește. Vedî însă, o cetitorule, care proovedință părintescă avea prea jubitorul de fi Apostolul Domnului pentru hristian. Căci când însuș nu avea vreme a merge singur să cerceteze pre ucenicii și duhovnicești fii săi, trimite pre alți la dinși, și acésta o facea pentru ca ucenicii săi nici intru o vreme să se lenescă.

21. Ca toți pre cele ale lor își caută nu pre cele ale lui Iisus Christos.

Adeca toți odihna lor își caută, dice, și a fi ei siguri și fără primejdie, căci nică unul dintre cei-l-alți frați nu va lua asupraș cu înlesnire o atât de indelungată călătorie pre uscat și pre mare, pentru măntuirea vôstră, adeca pentru Iisus Christos. Acestea însă le dice Pavel întâi adegă pentru ca să laude pre Timotei și al doilea pentru ca să învețe pre Filipisenii, cari îl aud a nu căuta odihna lor, căci cel ce caută odihna sa nu caută trebile lui Christos. Vai! că sintem noi hristianii cei de acum depărtați de Christos, pentru că tot-de-una căutăm odihna nôstră și siguranța și pentru Christos nu voim a priumi nicăi o ispită și necaz.

22. Iar cercarea lui o cunoșteți cum că ca un fiu cu părintele împreună cu mine a slujit în Evanghelie.

Voi însă-vă, dice, sinteți marturi că Timotei a slujit lângă mine ca un fiu lângă tatăl său, nu numai întru slujba trupului, ci și întru cea mult mai mare, adeca în propoveduirea Evangheliei. Drept aceea, și ca pre un fiu al meu trebuie să-l cinsti și cu mult mai vîrstos se cuvine a-l cinsti ca pre un slujitor și liturghisitor al lui Dumnezeu. Cu aceste cuvinte însă recomanduște pre Timotei Filipisenilor sfîntul Pavel, atât pentru ca să facă har lui Timotei că și a face har Filipisenilor, căci de vor odihni ei și vor ocroti pre Timotei, ca pre un vrednic de odihna și de cinsti, negreșit aū să se folosască de cuvintele lui și dupre urmare vor lua plată dela Dumnezeu mai multă.

23. Pre acesta dar nădăjduesc să-l trimit, după ce voi vedea cele pentru mine îndată.

După ce voi vedea, dice, ce sfîrșit vor lua trebile mele, atunci îndată, adeca din acceaș di și cîas il voi trimit pre acesta la voi.

24. Nădăjduesc însă întru Domnul, că și însu-mi în grabă voi veni la voi.

Nu vă trimit, dice, pre Timotei, fraților, pentru că eū de o cam dată m'am lepădat și nu viu la voi, ci că și eū nădăjduesc în Dumnezeu să viu.

Pentru acésta il trimis mai înainte pentru ca să afu cum vă aflați. Veď însă, o ceteriorule, că Pavel dela Dumnezeu atârnă mergerea sa la Filipiseni. Nadăjduesc, dice, în Domnul să viu, adecă de va voi Dumnezeu, pentru ca și pre noi să ne învețe ca să atârnăm dela Dumnezeu mișcările și pricinile noastre¹.

25. De nevoie am socotit și pe Epafras fratele și împreună lucrătorul și împreună ostașul cu mine.

Cu laude și cu orații trimite și pe Epafras acesta, dumneescul Apostol, la Filipiseni, cum cu acesteași laude trimite și pre Timotei, pentru aceeași pricina ce o am dîs mai sus, adecă pentru a purta și el de grija cu curațenie ca și Timotei, pentru imbunătățirea Filipisenilor; mai mare încă este împreună ostașul decât împreună lucrătorul, pentru că împreună lucrătorul ajută și împreună lucrăză la trebă, cari nu au primejdie de viață, iar împreună ostașul negreșit la primejdii și la ispite se află împreună luptându-se și împreună nevoindu-se cu cei-l-alti ostași, precum și Epafras acesta împreună se luptă cu povătitorul ostaș Pavel intru propoveduirea Evangheliei.

Iar al vostru Apostol, și liturghisitor al trebuinței mele a-l trimite către voi.

Adeca pre acesta pre carele voi Filipisenii l-ați trimis la mine pre Epafras adeca, pre insuși acesta il trimis și eu la voi și il dăruesc, că cu Epafras acesta a trimis lui Pavel Filipisenii cele de trebuință; sau Apostol îl numește ca pre un învățător ce era lor².

26. Fiind că era dorind pre toți voi a vă vedea și măhnindu-se pentru că ați audiat, că s-a bolnavit.

27. Că cu adevărat a fost bolnav aproape de morte.

Știind, dice, Epafras că-l iubiți și că vă ați măhnit pentru băla sa, pentru acésta dorește se vă vadă, ca se vă bucur și să vă izbavescă de tristarea ce aveți pentru băla lui. Formăluște însă și altă înțelegere dumnezeescul Apostol cu cîvintele cele de acest-fel, desvinovățindu-se către Filipiseni pentru

¹) Despre acésta veđi tâlcuirea dicerei „voi veni însă în grabă la voi de va voi Domnul” (I Cor. IV, 19). Si a dicerei „de va da vă Dumnezeu” (Evr. VI, 3).

²) Teodorit însă dice „că Apostol pre Epafras al lor l-a numit ca pre unul ce îl era încredințată purtarea de grija a Filipisenilor, precum este arătat că supt Epafras erau episcopii căi ce se numea la incutul scrisorei acestea adeca că ce plineau rânduiala de presviteri. Iar acésta de era, urmăză că Epafras era episcop al Filipisenilor, precum mai înainte am dîs”.

ce trimite la dinși pre Timotei și pe Epafras cu întârziere și după trecere multă de vreme și ca cum le-ar dîce, nu pentru că m-am lenit nu i-am trimis pre aceștia în grabă, ci pentru că pre Timotei adeca ca pre unul de un suflet cu mine îl țin și îl am lângă sine-mă: iar Epafras îarăș a fost bolnav și pentru aceea nu a venit cu mult mai înainte, că băla lui a fost indelungată și asemenea cu mórtea, adeca aducetore de mórte.

Ci Dumnezeu l-a miluit pre el.

Ce dici acum o Manihee creticule? De este lumea rea, și viața cea din lumea acésta de sinei este rea și pângârită, precum tu bârfești, cum numește Apostolul aicea milă a lui Dumnezeu, a lăsa pre Epafras în viața acésta? Ci Maniheit adeca și ereticii, la acésta nu au ce răspunde. Iar hristianii pot ar intreba, că de este bine a muri cine-va, precum dîcea acesta Pavel și a fi împreună cu Christos, «Că mie, dice, a viețui îmi este Christos și a muri căștig» (Filip. I, 23), pentru ce acum numește milă a lui Dumnezeu, a rămânea cine-va în viața acésta? Către acéastă întrebare răspundem, sau că Epafras învățător fiind și propoveditor al Evangheliei, urma să aducă mai multe suflete măntuite la Christos, de ar fi rămas mai multă vreme în viață, care acésta, adeca măntuirea sufletelor, este mai de nevoie decât a muri cine-va, precum mai sus a dîs Pavel: «Iar a mai rămânea în trup, este de nevoie pentru voi» (Filip I, 24): sau răspundem, că Apostolul vorbește forte puține cuvinte, precum aș obiceiă a vorbi cei ce ascultă cuvintele lui și tot-de-una și în fiește-care parte nu filosofește și nu vorovește cu amâruntul. Că de vreme ce vorovea către ómeni lumești, cari însă se temeau de mórte, pentru acésta vorovește și cu acest chip, numind milă a lui Dumnezeu, pre mai rămâneră în viața acésta a lui Epafras. Si după alt cîfiip încă viața acésta este lucru bun insuși de sine în osebire, pentru că dă vreme de pocăință celor ce viază și de a lucra faptele cele bune și măntuirea lor. Pentru acésta și în rânduială de pedepsă și de certare sfinta Scriptură pune pre morțile cele fără de vreme de care și David dicea: «Să nu mă duci pre mine intru înjumătățarea dilelor mele» (Psalm. CI, 25). Si îarăș: «Bărbatil săngiurilor și ai vicleșugului nu își vor înjumătăți dilele lor» (Psalm. LIV, 27). Si Pavel încă aiurea dicea: «Pentru acésta intru voi mulți sănătăți neputincioși și bolnavi și dorm (adecă mor mai înainte de vreme) indestui» (I Cor. XI, 30). Că viața cea viitoră nu este mai bună decât acésta, ca cum acésta ar fi rea (pentru că de ar fi aceea mai bună decât acéastă viclenă și rea, nici s-ar socoti bună și priinciosă de sinei viața acésta), ci decât acéastă bună, aceea este mai bună.

Și nu numai pre el, ci și pre mine.

Veđi, o cetitorile, cum și din cuvîntul acesta face Pavel pre Epafrodit, vrednic de cinstire și de evlavie între Filipiseni? Fiind că pre însănațarea lui cea din bôlă și indreptarea o socotește milă și facere de bine și a sa dela Dumnețu.

Ca să nu aibă întristare preste întristare.

Adeca pentru acesta Dumnețu m'a miluit și a însănațat pre Epafrodit, ca nu pre lângă întristarea ce am suferit pentru bôlă lui să mai ia și altă întristare pentru mórtea lui.

28. Iar mai în grabă l'am trimis pre acesta, ca vădându-l pre el se vă bucurați.

Adeca fără întârziere de vreme și fără zăbavă l'am trimis, că să-l veдеți și dupre urmare se vă slobodiți de întristarea, ce o ati fost primit pentru dinsul și să vă bucurați cu sufletul și cu trupul.

Și ești mai fără întristare să fiu.

Cum dice aicea Pavel, că ești voi și mai fără întristare? Adeca că de vă veți bucura voi, și ești mă voi bucura. Și nu a dis că și ești voi și fară de întristare, ci mai fără întristare, pentru că să arate cu dicerea acesta, că tot-de-una fericitul sufletul lui se află întră întristare. Căci cine este neputincios și ești să nu fiu neputincios? Cine se smintește și ești să nu mă aprind? (II Cor. XI, 29).

29. Deci așteptați pre el întră Domnul cu totă bucuria.

Adeca priimeti-l pre el cu totă buna priimire cea dupre Dumnețu, precum Dumnețu primește. Sau precum am dice: priimeti-l pre el dupre vrednicie, precum se cuvine a se priimi de către hristianii sfinti și apostolești bărbați. Acestea însă le dice Pavel pentru căștigul și folosul Filipisenilor fiind că mai mult căștig are acela, ce primește și face bine sfintilor decât sfintii ce se priimesc și li se fac bine de ei.

Și pre unii ca aceștia întră cinste aveți-i.

Pentru a nu se arată Pavel că numai lui Epafrodit îl face har și dice să-l odihnescă, pentru acesta adauge aicea obștește, cum că se cuvine a priimi și a cinsti pre toți aceia, ce au acestași faptă bună a lui Epafrodit.

30. Căci pentru lucrul lui Christos până la mórte să apropiat, trecându-și cu vederea sufletul.

Pre Epafrodit l'a trimis Filipisenii la Pavel în Roma, ca să aducă lui cele de trebuință, precum am dis întâi. Mergând însă în Roma Epafrodit a aflat pre Pavel în primejdii și în legături și în temniță, când era lucru de primejdie a se apropia cine-

va și a vorovi împreună cu el pentru vrășmășia și ura și mânia ce avea împăratul Neron asupra lui. Deci atuncea Epafrodit, defăimând totă primejdia, și mânia împăratului nebăgându-o în seamă, a mers lângă Pavel și a slujit lui; acesta dar o dice acum aicea Apostolul. Veđi că nu a dis Pavel că Epafrodit a trecut cu vederea, adeca să a aruncat pre sinești în primejdie de mórte pentru mine, ci pentru lucrul lui Dumnețu a dis. Iar deși nu a murit, acesta Dumnețu o a economisit și l'a păzit pre el. El însă a arătat proalegerea sa și a ales mai bine mórtea pentru lucrul lui Dumnețu. Pentru acesta și noi toți hristianii să luăm pildă dela fericitul Epafrodit acesta și când vedem pre ómenii cei sfinti și pre învățători, că se află în primejdii, să nu băgăm seamă și să ne aruncăm în primejdii pentru dinșii, pentru că acesta este siguranție și mântuire a noastră, a ne arunca în primejdii pentru sfinti¹⁾.

Ca să plinescă lipsa vostră a slujirei cei către mine.

Voi, dice, nu erați față în Roma ca să mă sluiți, cu toate că ati trimis mie cele de trebuință. Deci lipsa acesta a vostră și neplinirea slujbei cei către mine a vostră, ceea ce cu mânilor și cu trupul se face, dumneșescul Epafrodit o a plinit și în locul vostru al tuturor el m'a slujit. Pentru acesta cu dreptate este să dobândescă și el acum dela toți voi priimire și dragoște, fiind că singur el a plinit datoria slujbei voastre a tuturor. Veđi însă, iubitule, că ajutorul și slujba cea la sfinti o numește Pavel liturghie și lipsă, pentru că să arate cu cuvintele acestea că este datorie a ajuta cu tot felul de chip și cu banii și cu slujbă trupescă hristianii acei, ce se află în odihnă și în slobodenie, pre hristianii aceia, cari se află în primejdii pentru credință și pentru porunca lui Christos și pentru predaniile bisericiei; și cum că hristianul cel ce nu ajută pre unit ca aceștia, acela se lipsește și nu plinește datoria sa, precum lipsește și acela ce nu plătește dările cele obștești și slujbele cele împăratești, adeca birurile. Si, dar, pentru a nu se mândri Filipisenii

¹⁾ Adauge însă Chrisostom și acestea dicând „că nu se incununeză cineva numai pentru a nu jertfi (idolilor adeca), cu cununa muceniciei, ci și pentru proaducerile cele de acest-fel (adecă pentru slujbele și cercetările sfintilor, când se află în primejdii) fac mucenie.... Si de trebuie a dice ce-va minunat, cu mult mai vârtoș cele de acest-fel decât acelea, căci dacă a cuteza cineva împotriva morței pentru ce-va mai mic, cu mult mai vârtoș pentru cel mai mare (să incununeză). Drept aceea și noi când vedem pre sfinti în primejdie nu băgăm seamă: că nu asupra unei primejdii a cuteza se face când-va vre un lucru vită, ci de nevoie este mai înainte purtând grija de siguranța cea de aicea, a scăpa de cea viitoră (primejdie adeca)“ (Vor. IX la cea către Filipiseni).

că aū fost trimis cele de trebuință lui Pavel, și din mândrie să-și pérđa plata lor, pentru acésta ajutorul care i l'aū trimis, l'a nūmit Apostolul liturghie, adecă slujbă, pentru ca să-i facă să cugeze smerit, fiind-că datoria lor numai aū plătit și nu aū făcut ce-va mai mult.

CAP. III.

1. Deci, frați mei, bucurați-vă întru Domnul.

De vreme ce Filipiseni se află întru întristare, pentru că nu știau cum se află trebile lui Pavel învățătorului lor și cum era propoveduirea lui, și ce sfîrșit a luat bôla cea aducătoare de mòrte a lui Epafrodit celuī trimis dela dinșii;—pentru acésta Pavel a dezlegat gândurile aceste întristătoare ale Filipisenilor, fiind-că a dîs mai sus că și propoveduirea Evangheliei sporește și merge spre creștere și cum că însuși va veni la dinșii și că Epafrodit Apostolul lor s'a făcut sănătos și se trimită la dinșii. Pentru acésta dupre urmare dice acum lor: «deci bucurați-vă frați mei, fiind-că deacă nu mai aveți vre o priință de întristare. Veďi însă, o cetitorule, că pre Galateni îi numește Pavel copilași, fiind însă că aveau trebuință de îndrepătare: «Copilași mei (dicend) pre cari fară și chinuesc a vă naște» (Galat. IV, 19), iar pre Filipiseni aceştia îi numește frați, fiind-că vorovește lor cu cinste, și bine le-a dîs să se bucure întru Domnul, căci a se bucura cine-va dupre bucuria lumei, acésta nu este bucurie adevărată. Întru Domnul însă și înseși necazurile aū bucurie. Saū dice, întru Domnul, că de vreme ce Domnul a făcut lucrurile lesniciose și a dezlegat tóte cele întristătoare, pentru acésta dice bucurați-vă întru el și vă veseliți.

Acestea a le scrie vóuē, mie nu-mă este cu lenevire, vóuē însă de siguranție.

Dupre ce maș sus a lăudat mult pre Filipiseni marele Apostol, acum aduce aicea și cuviințiosa sfătuire despre cei ce cugeteză cele iudaicești, cari învață tăarea împrejur, pentru a nu se arăta însarcinător și greu de ar fi dîs despre dinșii îndată la începutul scrisorei trimise¹⁾.

2. Păziți-vă de cână.

La Filipiseni erau óre-care Iudei, care să fățârniceau a fi hristiani și cum că propoveduiau adecă Evanghelia, împreună cu propoveduirea Evangheliei însă mestecau și obișnuirile cele ale Iudeilor și luările aminte ale Legei. Si fiind-că cu anevoie se cu-

¹⁾ Acésta talcuind-o Teodorit dice: „Nu a scris o altă scrisoare acestora, ci întru acésta multe învățături a adus lor”.

noșteaú de către cei mai proști, pentru acésta dice Pavel aicea, luati-vă aminte bine o Filipisenilor și păziți-vă, nu cum-va se vor ascunde cugetătorii de cele iudaicești și nu-i veți cunoște. Cână însă cei din neamură mai înainte se numeaú, ca niște necurați, precum a dîs Domnul, Hananiencei cei de alt neam: «Nu este bine a lua pânea fiilor și a o arunca cănișorilor» (Mat. XV, 26). Iar acum, cei din neamuri se numesc fi, iar Evrei, cână, ca niște obraznici, și ca unii ce fără rușinare năvălesc improativa luminei adevărului și a credinței lui Christos și ca unii ce latră asupra hristianilor.

Păziți-vă de lucrătorii cei răi.

Cu aceste cuvinte numește Pavel pre cugetătorii cei evreiești mai răi și decât cână, pentru că mulți cână se află pe la mesele stăpânilor lor și mânănd și bînd bucate dela masă, păzesc casa lor, iar cugetătorii de cele evreiești lucrăză adecă și slujesc, însă nu pentru bine, ci pentru rău. Si mai bine ar fi de ar rămânea desăvîrșit nelucrători, decât a lucra și a face fapte ca acestea mai rele decât tótă nelucrarea, pentru că cu lucrările lor acestea nu sădesc, nică zidesc pre frați lor, ci din rădăcină zmulg pre cei bine sădiți și risipesc pre cei zidiți.

Păziți-vă de tăere.

Adecă luati aminte, dice, și păziți-vă, fraților, de cei ce cugeteză cele evreiești, cari aū tăarea împrejur, că lucru atât de mare cinste era la Evrei tăarea împrejur, în cât pentru dinsa se dezlega Sâmbăta. Si când se întempla prunc a fi de opt dîle, în ziua Sâmbetei fără apărare se tăia împrejur și nu se muta tăarea împrejur pentru serbarea Sâmbetei. Precum și Domnul dicea Iudeilor: «Dacă tăere împrejur ia omul Sâmbăta ca să nu se strige legea lui Moisi» (Ioan VII, 23). Apoi fiind-că tăarea împrejur s'a făcut zadarnică și nelucrător dupre ce a venit Domnul, pentru acésta, ea altă nu este acum decât o tăere nefolositore. Pentru aceia numai iși taie trupul lor Evrei cei ce acum să taie împrejur, pentru că fără-de-lege se taie împrejur, dupre propoveduirea Evangheliei; saū dice tăere pre cugetătorii de cele evreiești, pentru că se apucau cu învățăturile lor să tae și să sfîrșescă în multe dezbinări pre biserică cea una a hristianilor.

3. Că noi suntem tăarea împrejur, cari slujim lui Dumneșeu cu duhul.

De trebuie a căuta cine-va, dice, tăere împrejur adevărată, acésta o va afla la noi hristianii, pentru că noi duhovnicește, adecă cu sufletul și cu trupul slujim lui Dumneșeu. Fiind-că cel ce taie împrejur patimile sufletului și prin nepătimășul su-

flet slujește și cinstește pre Dumnețu, cării sunt hristianii, unul ca acesta este carele are pre evgheniceasca tăere imprejur, care cu atâtă covărșește mai mult decât trupescă tăere imprejur, cu cât covărșește sufletul pre trup. Nu a țis însă Pavel că la noi hristianii este tăarea imprejur, ci că noi hristianii suntem tăere imprejur; că acesta este adevăratul hristian, tăarea imprejur a patimilor, cea intru saptă bună¹⁾; nici a țis iarăși că în Evreii acei cugetători de cele evreești este tăarea, ci că însiși aceia sunt chiar tăarea și răutatea și peirea.

Lăudându-ne intru Iisus Christos, nu în trup nădejduind.

Deci care este mai bună, țice, a ne lăuda în Christos Iisus, carele rățeză patimile inimilor noastre și ne ridică la evghenia filor lui Dumnețu prin credință și prin sfântul botez, a tăerel imprejur cei nefacute de mâna, sau a ne lăuda și a ne mândri în trup, adeca în tăarea imprejur cea trupescă, care ne face numai fi trupesti ai lui Avraam? Arătat este, că cea întâia este fără asemănare mai bună²⁾.

4. Măcar deși eū am nădejde și în trup.

De așă fi fost și eū din neamuri ar fi putut cineva țice, că pentru acesta prihănesc tăarea imprejur a Evreilor, pentru că sunt lipsiți de trupescă evghenie a Evreimei, dar acum, flind că și eū am acesta, care voi o socotii de laudă și nădejduire în trupescă tăere imprejur, adeca fiind că și eū suntem tăiat imprejur, este arătat că nu o prihănesc, pentru că sunt lipsiti de păruta acesta evghenie a Evreilor, ci pentru însuși chiar adevărul.

De se pare cuiva altuia a nădejdui în trup, eū mai mult.

Vedî înțelepciune a Marelui Pavel, nu numește anume pre hristianii cei cugetători de cele evreești, cari amâgeau pre Filipiseni, pentru ca să facă pre cuvintul său neîngreuit și bine primit lor. Dicând dar că ori care altul se pare că să laudă și nădejduește intru tăarea imprejur și în evghenia iudaică, eū am mai multă dreptate intru acestea a mă lauda: cu cuvintul acesta arată, cum că altii lău silit a veni intru aceste

¹⁾ Despre tăarea cea dupre Duh, vedî la tâlcuirele și suptinsemnările dicerei: că tăarea imprejur folosește, dacă faci legea (Rom. II, 23) și a dicerei: tăarea imprejur a inimii intru duhul, nu cu slova (tij. XXIX).

²⁾ Dicerea acesta tâlcuind-o sf. Chiril Alexandrénul țice: „Că lauda tăerel imprejur cea dupre trup, de sărăcoci singură și frumusețea cea din teorie neavând-o socotesc că nimica când-va ar fi la cei ce bină cugeteză; iar când traduce pre inchipuirea duhovnicestei tăeri imprejur și se vede că curățenia inimii o însemneză, atunci dar pote a o lăuda cineva că prea bine inchipuește pre lucrul cel ce se află în teoria cea amârunțită, că arătat va veni curățirea patimilor celor din inimă“ (Vor. VI, la Pashă).

vorave și a le țice acestea și nu de sineși le-a țis. Si bine dice Pavel că ori carele se pare că se laudă în trupescă tăere imprejur, ori căci cugetătorii de cele evreești aceia nu aveau atâtă multă dreptate a se lăuda intru cele ale evreimei, cătă avea însuși. Saă țice, că se pare pentru că nădejdea cea prin tăarea imprejur și lauda nu era adevărată și cu lucrul, ci numai părută.

5. Tăiat imprejur a opta ți¹⁾.

Aceea, de care se laudă unii ca aceia și țice că sunt tăiați imprejur dupre lege, acesta și Pavel aicea o pune mai întâi; adăogând însă acesta «a opta ți» a arătat că el nu a fost nemeric (adecă lipaci) și din alte neamuri venit la evreime, că unii ca aceștia în vîrstă mare fiind să tăiau imprejur; ci din strămoși era evreu și tăarea imprejur i s'a făcut a opta ți dupre țiu nașterei sale; că pruncul, țice, de opt țile, se va tăia imprejur la trupul său (Fac. XVII, 12).

Din neamul lui Israîl.

Adeca, nu am fost, țice, trăgându-mă din născetori nemeric (adecă lipaci), ci din născetori Evrei.

Din seminția lui Veniamin.

Adeca din seminția lui Veniamin eram, care seminție era ostenescă și parte bine alăsă a Israilenescului neam, pentru că Mitropolia Ierusalimul și petrecerea preoților cea în Ierusalim, în împărțirea sôrtelor se află la seminția lui Veniamin²⁾, precum este scris în carteia lui Iisus al lui Navi: «Si Iesus: acesta este Ierusalimul și Ievaoat, Iarim trei-spre-dece cetăți și satele lor, acesta este moștenirea filor lui Veniamin dupre norodele lor» (Iisus XVIII, 28).

Evreu din Evrei.

Din început, țice, eū suntem din cei aleși și evgheniști Evrei, pentru că era cu puțină adeca a fi cineva din neamul lui Israîl și a nu fi încă și Evreu nică din Evrei. Căci mulți fiind dupre neam Iudei, au stricat evghenia lor, pentru că s'au amestecat cu neamuri și nu știau limba evreescă și dupre urmare

¹⁾ Acesta este de lipsă, și pote așa se plinește: „Eū m'am făcut tăiat imprejur a opta ți, precum și în inimă a țis „că noi suntem tăarea imprejur“, la stih. III.

²⁾ Teodorit însă așa tâlcuește: și nică din cei pre jumătate robi sunți, ci dintru cea slobodă am odrăslit, din Rahila cea iubită, pentru care patriarhul Iacov a slujit. Că Veniamin a fost fiu al Rahilei, iar Veniamin va să țice, fiu al chinuirei. Unul ca acesta însă a fost și Pavel, mai întâi fiu al chinuirei, ca unul ce în protiva bisericelui lui Christos se purta, iar în urmă să a făcut fiu al puterei, precum țice nearătatul tâlcitor al cărței Facerei (foae IV stih. 14 din Pentateuh).

nu puteau nici a ceti, nici a cerceta cu amăruntul scripturile. Pentru aceea și ca niște de neam prost se socoteau și mojici, eū insă, dice, sint Evreū adecă păzesc întreg haractirul Evreilor pentru că știu evreescă limbă și prin acesta cetesc și cercetez dumnedeoștile scripturi¹⁾, sau dice că este Evreū pentru ca să arate că era evghenist.

Dupre lege fariseū.

De vreme ce câte a dīs mai sus Pavel eraū firești și nu de proalegere (adecă vrute), a se tāia împrejur adecă, a fi din neamul lui Israel și cele-l-alte: acum aicea numără și pre cele, care (erau) ispravī ale proalegerii sale și dice că dupre lege era fariseū, adecă dupre învățatura legei, fiind-că eresul cel mai bine ales între Iudei era al fariseilor.

6. Dupre rīvnă gonind biserică.

De vreme ce mulți farisei erau, insă nu erau atât de rāvnitorii legei, pentru acēsta Pavel dice aicea, cum că eū nu eram numai fariseū, ci și atâta ferbinte rāvnă avém, în cāt goniam pre hristiani.

Dupre dreptatea cea in lege aflându mē neprihānit.

Fiind-că mulți aū rīvnă, nu pentru legea lui Dumneđeu insă, ci pentru iubirea de începētorie și pentru plăcerea omenescă și pentru alte pricini, pentru acēsta dice Pavel aicea, cum că eū aveam rāvnă pentru singură legea lui Dumneđeu, fiind-că eram neprihānit dupre dreptatea legei; fiind dar că eram acestfel, cum aș fi gonit pre hristianī pentru vre un alt omenesc sfîrșit, și nu pentru rāvna lui Dumneđeu? Acest lucru este cu totul de necredut.

7. Ci cele ce imī erau dobândi, acelea le-am socotit pentru Christos pagubă.

8. Ci și cu adevērat tōte le socotesc a fi pagubă pentru covîrsirea cunoștinței lui Iisus Christos Domnul meū.

Aicea la aceste cuvinte ale Apostolului sar ereticii Marchionii și Manihei prihānind pre Lege ca pre o rea și dicēnd: iată că Pavel legea o numește pagubă. Deci cum pagubă fiind legea, s'a dat dela Dumneđeu? Noi insă răspundem că mai întâi adecă se cuvine se multāmim lui Dumneđeu, că a iconomisit și acēsta de a priimi ereticii aceștia cuvintele acestea ale Apostolului, socotind el că sint ajutătoare eresului lor, căci de

¹⁾ Si Icumenie încă dice, că pentru acēsta Pavel a dīs că este Evreū, pentru ca să arate că avea știință limbă evreești și cerceta cu deamăruntul scripturile, fiind-că cei-l-alți Iudei, pentru că s'aū mestecat cu neamurile, nu știau părîntescă limbă a lor, nici nu cercetau cu amăruntul scripturile și legea. Vezi și suplinsemnarea dicerei: Evrei sint ei, și eū (II Corinteni XI, 22).

nu ar fi socotit acestea de ajutătoare lor, pōte le-ar fi șters din scrisoarea acēsta a lui Pavel, precum și alte multe dicerei le-aū șters. Al doilea dicem că socotește, ereticule manihee, că Pavel nu a dīs prost că legea este pagubă, ci că o socotesc de pagubă. Fiind-că, firește legea nu este, căci cum ar fi pagubă ea, care bine înțelegēndu-se povătuște pre ómeni către Christos? Iar de vreme ce eū Pavel mai înainte rēu înțelegēnd legea, nu alergam la credința lui Christos, iar în urmă bine înțelegēndu-o și cunoscēnd adevērul, am alergat la credința lui Christos, pentru acēsta s'a arătat cum că legea mi s'a făcut mie pagubă în vremea aceea, întru care rēu înțelegēnd legea, nu alergam la Christos¹⁾, de vreme ce legea dupre firea ei este căștig și nu pagubă. Si ascultă că nu a dīs Pavel, cele ce le socoteam dobândi, ci: cele ce erau cu adevērat dobândi; că cu adevērat dobândă este legea, pentru că slobode pre ómeni de tōtă sălbătacia năravurilor și de tōtă desidemonia și de rătăcirea păgânătăței și ca o scară făcēndu-se sue pre ómeni la credința și cunoștința lui Christos. Deci precum cela ce se sue pre scară nu prihānește scara, ci mai ales și cunoște har, fiind-că de nu ar fi scara acēsta nu s'ar fi suit, cu un chip ca acesta și legea mai întâi era căștig, acum insă hristianii o socotesc pre ea pagubă. Nu căci legea este pagubă de sinești, ci pentru că darul Evangheliei este căștig mai mare. Iar a alege cine-va mai bine căștigul cel mai mic și a lăsa pre cel mai mare, cu adevērat se păgubește. Si precum, de pildă, când ține cine-va argint, apoi află aur și fiind-că nu pōte tot o dată a purta și argintul și aurul pentru multă greutate, pagubă socotește a ținea argintul pentru mai puțin folos ce are, pentru acēsta lăsând argintul, ia numai aurul și il ține. Asemenea și legea mai întâi era căștig, insă puțin, iar după înnominenirea lui Christos se socotește pagubă, că ne desparte dela credința și Darul lui Christos cel mai căștigător și mai bogat decât legea. Deci nu numai, dice Pavel, eū am socotit din vechime că legea era pagubă, ci și acum o socotesc că este pagubă. Pentru ce? Pentru covârsirea și prisosința Darului lui Christos. Vedî, frate, că aicea Apostolul face cumpărire a legei și a Darului²⁾. Iar cum-

¹⁾ Si Icumenie încă întru o unire dice, că Pavel vorovește aicea nu că acum se păgubește de lege (fiind-că el știa atuncea a întrebuița legea duhovnicește și a nu se păgubi de dīnsa, că duhovnicește înțelegēndu-se legea, trimite pre om la credința lui Christos), ci că s'a păgubit mai înainte atâta vreme și nu a creduț în Christos fiind-că păzea legea trupește; căci ómenii când pătimesc vre o pagubă și în urmă după ce a trecut paguba aceea își aduc aminte de ea și obișnuesc a dice: "O! și ce pagubă am pătimit".

²⁾ Si Teodorit încă așa tâlcuește dicerea acēsta: „Cu alăturarea celor

pănirea lucrurilor celor de un neam este cumpărire și nu a celor ce nu sunt de un neam (neomogene), precum dic canonele gramaticei (că nimenea cumpănește, sau asemănă pre om cu leu, ci pre omul cu alt om), și cela ce covârșaște pre cel de un neam îl intrece și nu pre cel de nepotrivit neam. Deci și legea era cunoștință adecă mai puțină decât cunoștința lui Christos; asemenea și dar era ea, mai puțină insă decât Darul lui Christos: «Că dar, dice Evanghistul, am luat în loc de dar» (Ioan I, 16). Precum și făclia este lumină insă nu este acest fel de lumină, precum este lumina sôrelui.

Pentru carele de tóte m'am págubit și le socotesc a fi gunóe, ca pre Christos să-l dobândesc.

Pentru Christos, dice, de tóte m'am págubit, adecă ori le-am socotit a fi pagubă ori că le-am lepădat tóte pentru Christos. Veđi, o cetitorile, că legea nu a fost de sineși firește pagubă, ci pentru Christos¹⁾. Iar gunóe nu este arătat de a numit Pavel pre lege, ci dupre urmare este a dice gunóe pre lucrurile lumiei, adecă bogăția și slava și indulcirile, pre care tóte le-a lepădat de trei ori fericitul pentru Christos, că pentru carele a qis pre tóte le-am socotit, adecă pre bunătățile pote ale lumii acestea. Iar deși vom înțelege, că și pre lege o a numit gunóe, nici aşa nu ocărește cu acest nume, pentru că gunóele griului sint plevile și paele, ci pașul este țitor și păzitor al griului și intăritor al lui. Si de nu ar fi fost pașul, nici griul s-ar fi facut, insă după ce se arată griul și se alege, pașul deacă și pléva este netrebnică. Cu asemenea chip și legea este adecă adeveritore și martur al darului Evangheliei. Insă după ce s'a arătat darul nu mai trebuie a lua aminte la litera legei²⁾.

mai bune pagube a numit pre cele mai proste, că de prisos este făclia când se arată sôrele, de prisos este pedagogul celor ce aú priimut înțeleptulinea cea desăvîrșit, netrebnic este laptele doicei celor ce se împărtășesc de hrana cea desăvîrșit³⁾.

¹⁾ Fotie însă dice că, dicerea „socotesc pagubă legea” o a qis Pavel către asemănarea darului Evangheliei celui mai căștigător; iar dicerea „m'am págubit” o a qis ca către firea legei. Sau și acesta o dicem, că Pavel nu se îngrijește a alege Evangheliceștile diceri și numiri, ci una singură socotește, cum și arată pricina care stă înainte. Pentru acesta de multe ori cu numiri cinstite arată lucrările cele necinstite, precum a numit împărătie pre stăpânirea și tirania morței, dicând: „ci a împărăjit mórtea” și dinprotivă pre lucrurile cele lăudate le arată cu numiri necinstite, precum aicea pre lepădarea celor de pagubă, care este de laudă, o a arătat cu necinstiță dicând „m'am págubit”.

²⁾ Iar Icumenie qice cum că și dupre alt chip trebuinciosă însă a fost legea, fiind că a fost în mijlocul idolo-slujirei Elinilor și între credința și Darul lui Christos; și decât dogmele cele Elinești a fost mai filosofică și mai subjire, iar decât Darul lui Christos a fost mai grösă. Drept

9. Si să mă laud întru dînsul neavînd a mea dreptate cea din lege, ci pre cea prin credința lui Christos, pre dreptatea cea din Dumnedeu.

Tóte, dice, le-am lepădat, pentru ca să nu aibă a mea dreptate și faptă bună, pre cea din faptele legei căștigată și pentru ca să nu mă laud că am isprăvit lucrările legei, fiind că nici dreptate din faptele legei căt de puțină nu se căștigă, nici eu am isprăvit lucrările acestea, ci le-am lăsat pre tóte, pentru ca să aibă dreptatea, care se căștigă prin credința lui Christos, care credință a lui Christos este dreptate dela Dumnedeu, adecă dar al lui Dumnedeu și dupre dar îndrepteză pre acei ce cred: «Că de vei crede, dice, întru inima ta și vei mărturisi cu gura ta, te vei mântui» (Rom. I, 9). Iar câte daruri dumneedești sint, acestea covîrșesc pre isprăvile și faptele cele bune, care se fac cu sîrguința și silința omenescă, precum și griul covîrșește pre pléva. Căci de prisos și de nimica este totă fapta bună cea omenescă cumpânindu-se și asemănîndu-se cu darurile cele dumneedești.

10. Asupra credinței de a-l cunoște pre el și puterea invierei lui.

Deci, din aceste cuvinte ale Apostolului să închee, cum că cunoștința lui Dumnedeu și a invierii, prin credință se căștigă. Căci care minte și socotelă omenescă pote să cunoscă cu ce chip s'a făcut inviera lui Christos? Cu adevărat nici o minte, nici socotelă, ci singură credință. Iar dacă inviera lui Christos cu singură credință se înțelege și nu cu socotele omenești, cum se va înțelege de socotelă omenescă lucrul cel mai mare, adecă negrăita nașterea sa cea din Fecioră? Pentru ce însă este mai mare nașterea lui Christos decât inviera sa? Pentru că despre inviere sint multe pilde, fiind că și mai înainte de Christos, Ilie a inviat pre fiul văduvei și Elisei a inviat pre doi morți, viu fiind el, pre unul, iar dupre ce a murit, pre celălalt. Din fecioră însă nici un om s'a născut, nici mai înainte de Christos, nici în urmă, fără numai singur Christos. Deci dreptatea cea din Dumnedeu întru credință este, adecă asupra credinței se rezimă și se sprijinește și pre credință o are temelie. Iar pu-

ncea cu un chip ca acesta fiind între idolo-slujire și între credința lui Christos, din idolo-slujire înceț, încet a scos pre ómeni și din grosimea arăta Christos. Deci fiind că legea a sfîrșit lucrul său și a adus pre ómeni la Christos, de prisos este a se păzi deacă cea înainte trupește, precum și haina unui copil mic rămâne netrebnică când copilul se face bărbat desăvîrșit.

terea invieret a dīs fiind-că cu adevărat mare a fost puterea dumnezeirei de a invia Christos din morți. Si dupre alt chip încă inviera lui Christos bagă în inima noastră o putere dumnezeescă și ne face să alergăm întru acéstă cale a Domnului, adeca să pătimim și se murim, pentru că iarăși avem să ne sculăm din morți, ca și Domnul¹⁾.

Si împărtășirea patimilor lui.

Când ne gonim noi, dice, Apostoli și hristianii și ne necăjim, atunci ne facem împreună părtași ai patimilor lui Christos, și acésta prin credință, căci de nu am crede că avem împreună să împărtăşim cu Christos în ceriu, cum ar fi fost cu puțință să pătimim atâtea multe, și acest-fel de nesuferite patimi și munci? Negreșit nu am fi putut să pătimim. Însemnă insă acésta ce dice aicea Pavel, că mai ales acela este carele crede cum că Christos a inviat, carele pătimește pentru Christos; și ascultă ce dice mai jos:

Inchipuindu-mă cu mórtea lui.

Adeca eū mē asemenez cu mórtea lui Christos, căci precum Christos dela ómeni a pătimit, aşa și eū pătimesc, fiind-că gónele și patimile zugrăvesc între cei ce pătimesc pre chipul morței lui Christos. Si căti hristiani mor pentru Christos, Christos se fac și ei dupre chipul acesta, dupre carele pătimesc. Veđi, fratele meū hristiane, ce ispravă mare pricinuesc patimile cele pentru Christos?

11. Că dóră voīu ajunge la scularea morților.

Dar ce? Si de nu ai pătimi o fericite Pavele, nu vei invia? Nu, răspunde, aş invia, insă nu cu inviere slăvită, pre care a-iurea numește mai bună inviere: «ca mai bună inviere să dobândescă» (Evr. XI, 35), că sculare aicea înțelege pre inviera cea cu slavă și pre înălțarea cea prin nour; căci toți ómenii aū să se scóle din morți, nu toți insă aū să și invieze, ci păcătoșii adeca jos rămând pre pămēnt, aū să aștepte pre judecătorul, iar sfintii și dreptii dupre ce se vor scula întru slavă aū să se răpescă de nour la înălțime în aer, pentru ca să protâmpine pre Domnul, viind din ceriu ca să judece lumea. «Ca și noi, dice, ne vom răpi în nour spre întâmpinarea Domnului în aer (I Tesal. IV, 16). Vei înțelege insă dicerea acésta, subitule, și din urmarea și rânduiala acésta: A murit, dice, Christos pentru mine, mor și eū pentru dinsul. S'a sculat el întru slavă, și eū mē sărguesc să mē norocesc de o slăvită in-

¹⁾ Teodorit insă pre puterea invieret o a dīs pravăul invierei: „Find-că Domnul pentru acésta a luat asupra sa firea noastră și a inviat pre trupul care l'a luat, pre inviera cea de obște a tuturor ómenilor meșugând-o.

viere ca acésta¹⁾. Veđi insă și smerenia și evlavia și sfiala de trei oră fericitului Pavel, căci acesta carele a ispravit atâtea multe fapte bune și s'a făcut mai pre sus de om, acesta, dic, iarăși nu cutéză a dice că voīu ajunge negreșit la inviera acésta a morților, ci dice cu indoială: de aş ajunge. Atâta smerit cugeta cel mai inalt decât cerul. Pentru acésta și insuși a-iurea dice: «Cela ce i se pare că stă, caute să nu cadă (I Cor. X, 12); și iarăși: nu cum-va altora propoveduind, insu-mi să mē fac netrebnic (I Cor. IX, 27).

12. Nu că acum am luat saū acum m'am deplinit.

Fiind-că a dīs mai sus Apostolul, că de voīu ajunge, acum acésta o formăluște și dice, că pentru acésta am dīs aşa cu indoială, pentru că încă nu am luat cununa, nici încă nu m'am făcut desăvîrșit.

Ci gonesc, doar deși voīu ajunge, pentru care și m'am ajuns de Christos Iisus.

Încă întru luptă sănt, dice, încă gonesc și vinez, doar de voīu putea ajunge deplinătatea și cununa. Apoi vrēnd să arate că nevoința acésta și lupta și alergarea pentru ca să ajungă deplinătatea este datorie a sa, acésta, dic, vrēnd să o arate, dice dupre urmare că pentru acésta alerg să prind pre Christos, pentru că și eū m'am prins de Christos, adeca eū eram un om perdat și deznădăjduit și depărtat de Christos, insă m'a venat și fugend eū de el, insuși m'a ajuns și m'a prins cu strălucirea acea mai pre sus de sōre, care mi-a arătat din ceriu, în calea Damascului. Si prindēndu-mă m'a întors la credința sa, și darului său. Deci dator sănt și eū să vânez pre Christos până ce l'oiu prinde. Cu mare dovadă insă a dīs Pavel că gonește și vânză pre Christos, căci cel ce gonește și vânză pre altul la nici un lucru altul caută din cele ce întâmpină pre cale, fără numai la omul acela pre carele il vânză. Pre tōte le trece cu vederea, tōte le defaimă și fi și născători și prietenii și pre insuși cele de nevoie ale trupulu. Cu un chip ca acesta sintem datori aceștia se vânăm pre Christos și de nici un lucru al lumei acestea să nu ne impede căm.

¹⁾ Dar marele Grigorie al Tesal. dice că inviera este sculare a celor ce inviază și iarăși mor, precum cea a lui Lazăr și a fiicei lui Iair și a fiului văduvei, și a celora pre care i-a inviat Ilie și Elisei; iar sculare și ridicare este acelora ce aū să invieze și altă dată nu aū să mōră adeca inviera cea desăvîrșită și întrégă însemnând-o. Pentru acésta inviera lui Christos sculare chiar se dice, căci Christos sculându-se din morți nu va mai muri. Asemenea și cu scularea morților celor ce aū să invieze la sfirșitul a totă lumea. Veđi și suptînsemnarea dicerei: ca mai bună inviere să dobândescă (Evr. XI, 35).

13. Fraților, ești pre sinemî încă nu mă socotesc că am ajuns.

De vreme ce Apostolul mai întâi mult a laudat pre hrisianii din Filipi, acum aicea smerește pre cugetarea lor cu a sa pildă și dice: că ești cel atâtă și întru acest-fel în fapta bună, ești învățatorul vostru, nu mă socotesc încă că am ajuns totă cunoștința și fapta bună și să mă fi făcut desăvîrșit; nu. Precum de pildă a dice cine-va și pentru unostă nitor ostaș, că acest ostenitor ostaș nu a săvîrșit încă calea ce are se o lacă. Dar să ar nedomeri cine-va și cum la alt loc acestași Pavel dice: «calea o am săvîrșit?» (II Timot. IV, 7). Răspundem că, cuvințul acesta era de urmăre a-l dice Pavel, pentru că atunci era aproape de morte.

14. Una însă, pre cele din urmă uitându-le și către cele dinnainte mai intindându-se.

De una, dice, port grija și cugetez numai (că lipsește din afara gratul dupre Fotie) sau și una gândesc să ajung, adeca numai una am ajuns desăvîrșit. Care? A spori tot-de-una și a merge înainte. Cum? Si cu ce chip? Uitând adeca faptele bune cele trecute care le am isprăvit și lăsându-le pre acestea în urma mea și nici cum aducându-mi aminte de ele, aşa alerg în calea cea dinnainte a faptelor bune, celor ce imi lipsesc. Si acesta este deplinătatea mea, a alerga tot-de-una și a nu sta. Fiind că cela ce s'a socotit că s'a făcut desăvîrșit, acela incetără de a mai alerga înainte, fiind că socotește că acum a isprăvit totul și a ajuns deplinătatea. Care acesta este o mare amăgire. Dar ce va să dică dicerea: «mai intindându-mă»? Adeca mai înainte de a ajunge alerg pentru ca să ia deplinătatea și cununa și alergând mă sirguesc să întrec cu celălalt trup al meu și pre înseși picioarele mele, care alergă, și capul meu, adeca și peptul meu și tot trupul meu se plecă înainte, și mâinile mele ca niște aripi se intind înainte, iar picioarele mele nu ajung pre celălalt trup, ci rămân în urmă. Care acesta urmăză și se face din multă osîrdie și serbințela celui ce alergă și se silește să ajungă doritul sfîrșitul căiei, cu un cias mai înainte¹.

¹ Pentru acesta auritul condeul lui Ioan scrie dicând: „Acesta trebuie pururea noi a o socotii, măcar pentru deciuri de miș de bunătăți noi de a'mi isprăvi, că dacă Pavel după nenumărate morți și după naștere primejdii acesta o socotea cu mult mai ales noi? Așa trebucă a face și noi, a uită isprăvile și a le lăsa în urmă, că și grabnicul alergător, nu socotește răspărțile căte le-a intimpat, ci căte îi lipsesc. Si noi să nu socotim că parte de faptă bună am împlinit, ci căte ne lipsește, că ce ne folosește ceea ce am făcut, când cea de lipsă nu se va adauge?“

La țintă alerg, la răsplătirea chemărei cei de sus a lui Dumnezeu, în Christos Iisus.

Precum aiurea dicea fericitul Pavel: «Așa alerg nu ca cum fără știință, aşa pumnesc nu ca când bătând aerul» (I Corint. IX), aşa și aicea dice, că nu alerg fără știință și fără sfîrșit și socotelă, ci provad sfîrșitul și ținta. Dar care este ținta acesta? Este darul și cununa chemărei cei de sus, adeca împăratia lui Christos cea nestricată și cerescă. Căci jos pre pămînt se face nevoință, iar cununa este sus în ceru și întru luminarea sfintilor, fiind că împăratul și dătătorul de cunună Christos, nu încunună aicea pre pămînt, ci vrînd a slăvi mai mult pre nevoitorii săi și chiamă la cer și la împărateștile sale palaturi și acolo să încunună cu multă slavă înaintea tuturor creștilor săi angheli¹). Pentru ca să arate însă Pavel că ajutorul lui

(Vor. 12, la cea către Filipis.). Pentru acesta și dumnezeescul Ioan al Scării a dîs: „deplinita săvîrșire a celor desăvîrșiți este nesfîrșită“ (Cuv. 29). Iarăși acesta, Ioan al Scării dice, că cuvîntul acesta (adeca cum că nepătimirea este deplinita săvîrșire a desăvîrșirei cei nesfîrșite) să și dîs lui unul ce a fost gustat nepătimirea „precum a spus mie, dice, unul ce o a fost gustat acesta“. Aceasta însă este sf. Efrem cel mai mult pătmăș decât cei nepătmăși, precum tâlcuește Sholiastul cuvîntul aceluia. Si sfîntul Avgustin încă dice: „Deplinătatea omului este a se socii pre sine nedeplinit“.

¹) Pentru acesta dice și dumnezeescul Chrisostom: „Cela ce dă plata sus a stătut, sus se astă plata; vezi cătă depărtare este de a alerga pentru acesta (adeca dela pămînt până la cer); vezi cătă este înălțimea, acolo trebuie a sbura cu aripile duhului. Că într'alt chip nu este cu puțină a curma înălțimea acesta; cu trupul acolo trebuie a merge. Că se poate... pentru acesta sus capul, sus trupul (se cuvine a fi dupre socotelă). Iar de vei căuta la cele de jos, a cădut, te-ai revărsat; sus privește unde este darul și cununa, în locul darului fiind privește mai mare face pre proalegere, nu lasă a simți ostenelele; pre lungime o face a se vedea mică. Dar ce este darul? Nu mlădiță de finie. Dar ce? Împăratia cerului, odihna vecină, slavă cu Christos, moștenire frăție și necumpărate bunătăți, care nu pot a se spune. Frumusețea darului aceluia nu e cu puțină a se povesti; cela ce stăpânește și fine, singur acela știe și cela ce are a lua pre el. Nu este de aur. Nu eu petru scumpe împodobit, ci cu mult mai de preț de căt acestea. Aurul către darul acesta este noroi, petrele cele scumpe căramizi sint, către frumusețea darului aceluia (Vor. XII la cea către Filipiseni). Dice însă și marele Vasile tâlcuind dicerea lui Isaiă care dice: „Acesta mai întâi bea-o în grabă“ (Isaiă 10, 1). Nu cu tăndărire nici cu totul imbătat, nici cu neîmpăcare, nici cu deznodarea să vîj la primirea lucrării; ci cu înțelepciune și cu gătire precum era Pavel, că împreună bea credința și nici întru o vreme intărzia către propoveduire, de vreme ce nici să apropie de carne și de sânge, ci îndată ca un grabnic alergător împreună a luat alcătuirea căii și se grăbea către sfîrșit, către țintă, alergând spre darul chemărei cei de sus.

Christos și puterea acestuia sănătatea isprăvesc totul și fară de aceste rămâne calea nedeplinită, pentru acésta dupre urmare dice: „In Iisus Christos”, adeca prin împreună lucrarea și ajutorul lui Christos, ești alerg către darul chemării cei de sus.

15. Deci căți sănătatea este cugeteze-o.

Acésta, care? A uita adeca cele din urmă și a alerga la cele dinainte, că a celui desăvîrșit însușire este a nu se socoti pre sineși desăvîrșit sau deplinit, fiind că acésta este deplinătatea, a nu ceteza nici o dată și a nu se socoti cineva că a ajuns deplinătatea¹).

¹⁾ Pentru acésta dice sfîntul Grigorie Nisis: „Vezi că calea celor ce merg către Dumnețiu, este nehotărâtă? Că de-a pururea partea cea ajunsă se face început către ceea ce se află înainte. Acéasta dogmă dar, prin ceea ce spune Apostolul, învețăm, cum că tot-de-una celor ce sporesc spre mai bine le este potrivit glasul Apostolului ce spune, cum că de se pare cui-va că a cunoscut, încă nu a cunoscut cum trebuie a cunoaște” (Vor. XI la Cântarea Cântărilor); și iarăși acesta tâlcuind dicerea: „Înălțați pre Domnul Dumnețul vostru și închinăți-vă asternutului piciorelor lui” (Psalm. XCIII) dice așa: „Cât începe gândul vostru, atunci înălțați slava lui Dumnețiu, știind că oră căt să intinde mai pre sus de noi gândul nostru și ar trece preste totă înalta fantazie întru socotințele cele despre Dumnețiu, atunci ceea ce se află de către noi aceia ne închinăm și nu este însăși mărire lucrului celui ce-l căutăm, ci asternutul piciorelor lui, adeca cea mai jos și care se află jos prin gândul nostru întru asemănarea neajungerei înțelegerii tălmăcind” (Tom. I la supra-scrierea Psalmilor Cap. IX). și iarăși „de-a pururea a spori” întru a căuta și nici odinioară a înceta de suire, acésta este adevărata descoperire a celui dorit, osârdia tot-de-una plinindu-se căutând alt dor decât cel mai pre sus” (Vor. XIII la cântare). și iarăși tâlcuind dicerea Eclasiastului aceea „vreme este de a căuta”, spune ce trebuie a căuta adeca prorocia arată dicând: „Căutați pre Domnul și întăriți-vă și căutați pre Domnul și când îl veți afla pre el, chemați-l (Is. LV, 6).

Cunoscut-ai dar prin aceste spune ce trebuie a căuta, adeca pre Dumnețiu „a căruia afara este acésta de a pururea a-l căuta, că nu este alta a căuta și alta a afara, ci datoria de a-l căuta este însuși a-l căuta. Voiești să afli și buna vreme, care vreme este a căuta pre Domnul? În scurt spus: totă viață, că pentru singur acesta o vreme este a sărguinței în totă sărguință. Că nu în ore-care vreme rânduită și timp osebit este de a căuta pre Domnul bine, ci nici cum a lipsi de-a pururea de a-l căuta, acésta este adevărata buna vreme” (Vor. VII, la Eclasiast 1). și iarăși: „cel necuprins a se cuprinde nu are fire și totă osârdia să fie spre bine și să se intindă către suirea aceea pururea, cu calea cea către bine să socotească că se intinde; și acésta este că cu adevărăt și pre Dumnețiu. Nici odinioară a afara săju de darul lui, ci trebuie tot-de-una, vîndend prin cele ce este cu puțință a-l vedea, a se aprinde spre darul de a-l vedea mai mult” (la viața lui Moisi tom. I). De unde și Gheorghe Coresie tâlcuind care este jina cea de Pavel aceea arătată, spune, că jina și pravățul este hristienescă deplinătate și să îndrepteză către pravățul și scoposul acesta celă ce se socotește pre sineși că se află nedeplinit, căci unul ca acesta iot-de-una crește și sporește. Dice însă și cuviosul

Si dacă ceva intru alt chip cugetați, și acésta Dumnețiu o va descoperi vóuē.

Cu aceste cuvinte mai înainte siguripsește și propăzește Apostolul pre Filipiseni, că dice lor: de socotiti voi hristianii și dupre alt chip, afară de aceea ce ești am spus vóuē, adeca de socotiti și voi că ați isprăvit totul și ați ajuns la săvîrșire, negreșit Dumnețiu va arăta vóuē, că nu bine o cugetați acésta pentru a nu vă amăgi, căci cel ce cugeteză că a ajuns săvîrșirea, acela mai lenevos se face. Acestea însă le dice dumneescul Pavel pentru deplinătatea cea nedeplinită de aicea a vieței cei de sus dupre Christos, și pentru a nu se socoti pre sineși Filipisenii că sănătatea este cugeteze-o.

Insă, la ceea ce am ajuns, cu acesta canon să viețuim, acésta să o gândim.

De o cam dată însă, dice (adecă până ce vă va descoperi Dumnețiu ceea ce se cuvine a cugeta, dupre Fotie), să ținem aceea ce am ajuns a isprăvi, adeca să ținem unirea și pacea, care mai înainte le-am isprăvit și să urmăram toți acestași canon, adeca acéstași credință și acéstași hotărâre și acesteași dogme¹), fiind că precum canonul (adecă dreptarul) nici adăogire priimește, nici lipsă, așa și credința. Drept aceea și voi nu schimbăți poruncile și dogmele Sfîntului Duh, ci rămâneți nemîșcați întru acestea²).

Nil: „Două deplinătăți înțelgă-se, una adeca vremenică, iar una vecinăcă despre care scrie Apostolul: „Iar când va veni cea desăvîrșit, atunci ceea din parte va rămâne nelucrătoare”, căci dicerea când va veni cel desăvîrșit însemnă că aicea nu putem să încăpem dumnește deplinătate”. Si iarăși dice: „Două deplinătăți dumneescul Pavel cunoște și știe pre acelaș om deplinit și nu deplinit, căt despre viața acésta adeca deplinit dicându-se omul; iar despre cel cu adevărăt deplinit și desăvîrșit, nedeplinit îl cunoște. Pentru care dice: „Nu că doar acum am luat său că acum am deplinit”. Si dupre puține dice: „Deci căți sănătatea deplinătatea să o cugetăm” (la Calist. Csantopul Cap LXXXVII). Vezi și suptinsemnarea dicerei: „Intru bărbat desăvîrșit” (Efes. IV, 13) ca să cunoști că nici unul este desăvîrșit.

¹⁾ Iar Teodorit canon dice pre evanghelică propovăduire: „Căci canonul este hotărârea îndreptării de nimic având trebuință; deci pronunțate Filipisenilor a nu suferi pre ceea ce mestecă cu evanghelia pre cele ale legii”.

²⁾ Iar Fotie dice că dicerea cu acesta canon să viețuim... este său cuvint de sătuire și de indemnare, sau rugă; și de este de sătuire, se cuvine din afară a se înțelege graful „trebuie” adeca trebuie noii a viații cu acesta canon, acésta să cugeta. Iar de este de rugă, se cuvine a se lăua dela obște dicerea „va descoperi”, adeca Dumnețiu va descoperi vóuē a viețui cu acestași canon și acéstași a cugeta, nu numai pentru credință și pentru dogme; pentru că precum cel ce ar schimba vre una din dogmele credinței strică pre totă cele dinainte de aicea

17. Impreună următori ai mei faceți-vă, fraților, și pândiți pre cei ce umblă așa, precum pre noi ne aveți în închipuire.

A ăsă mai sus Apostolul: Iuați-vă aminte de cână, adeca de cugetătorii de cele evreiești, și cu cuvintul acesta a depărtat pre Filipiseni dela impreună petrecere cu aceia. Iar acum impreună lipște și unește pre Filipiseni cu aceia cără umblă bine în calea vieței cei dupre Christos; că acesta însemnă dicens, pândiți, adeca iuați aminte la cei imbunătăți ca aceștia, o hristianilor, și vădându-i pre ei, ca la o iconă de model închipuită fapta bună a lor intru sine-vă și precum mă aveți pre mine chip și pildă de fapta bună, așa aveți și pre aceia; că sfintul Apostol nu înveță numai cu cuvintele pre hristian, ci adăogea lor și pre sineși închipuire și pildă prin viața cea imbunătățită și prin lucrările cele iubite de Dumnezeu, că acesta este învețatura cea desavirșită, care înduplecă pre cei ce o aud și o văd.

18. Că mulți umblă de cără de multe ori diceam văuă, iar acum și plângând dic.

Nu pomenește anume pre cei evreește cugetători, pre cără îi prihânește aicea Apostolul, pentru ca să nu îi înfrunteze. Însă da Filipisenilor a înțelege, care sunt aceia, pentru acesta dice, că sunt aceia pentru că de multe ori am spus văuă, iar acum fiind că a crescut răutatea lor și s'a lătit, pentru acesta nu pot a-i pomeni fără de lacrimi. Vezi, o frate, milostivire părintescă și compătimire apostolescă a fericitului Pavel! El nu plângea pentru ale sale rele fiind că nu le avea, ci plângea pentru că alții au rămas intru nesimțire și nu se îngrijeau pentru mantuirea lor, ci viețuiau cu desfătări și cu desmerdări.

Vrășmașii crucelui lui Christos.

Erau ore-cără intre Filipiseni, cără se arătau adeca hristiani, viețuiau însă cu desfătare și cu răsuflare (moleșie); pre aceștia dar Pavel aicea îi numește vrășmași ai crucelui lui Chrisos, căci crucea lui Christos, cere dela hristian se aibă sufletul lor gata spre morte și insetat de primejdii și de munci. Iar aceia erau

crezute, așa și că ce va schimba viața sa și nu păzește aceeași scumpătate a vieței sale, și faptele bune cele de mai înainte (isprăvite de el) le-a perdut. Apoi pentru a nu se arăta că poruncește lor lucru greu, de a se nevoi totă viața lor cu buna cinstire de Dumnezeu și cu fapte bune, dupre urmare dice: „Următori ai mei faceți-vă“. Lesne dice este acesta ce dic, și o cer dela voi și nu este cu neputință, pentru că și eu om sănătă și pătimăș ca voi și precum mă vedeați pre mine că mă nerăvesc, așa nevoiți-vă și voi.

Ienevoși și slabănoși, și viețuind o viață improativa crucei, fiind că dacă iubeau crucea, negreșit s-ar fi sărguit să vieze o viață restignită, adeca omorită și schinguită. Să ne înfricoșăm, fraților, noi hristiani, că le cetim acestea, pentru că prietenul desfătări și al lumeștei odihne și al bunei norociri, acela este și se numește vrășmaș al crucelui lui Christos¹⁾.

19. Al cărora Dumnezeu este pântecele.

Aceștia dic, slujesc pântecelui lor ca lui Dumnezeu, tot felul de slujbă și odihnă îi aduc lui, căci altora Dumnezeu le este bani și lăcomia de avuții, despre cără aiurea a ăsă Pavel: „Tot curvarul sau necuratul, sau lacomul de averi, carele este idolo-slujitor“ (Efes. V, 5)²⁾. Iar altora Dumnezeu le este pântecele, precum sunt aceștia despre cără vorovește aicea Pavel și aceia despre cără aiurea a ăsă: să mânăcam și să bem că mâine murim (I Cor. XV, 32)³⁾. Si iată că fără a ridica idol hristianul și statue demonilor, se face slujitor de idoli, când slujește adeca și se închină patimilor sale. Însemnă că aceștia despre cără dice prihâniile cele de mai sus Pavel, erau cei din Iudei, care creduseră, că pre aceștia îi prihânește ca pre niște

¹⁾ Pentru acesta a ăsă dumnezeescul Chrisostom: „Nimica este așa nepotrivit și strein de hristian ca a viețui în repaos și în odihnă; nimica așa strein de făgăduință și scrierea la ăste, precum o adauge hristianul la viața acesta. Stăpânul tău s'a restignit și tu repaus cauți? Stăpânul tău s'a pismuit și tu te desfătezi? Si unde se fac acestea de ostaș? Restignește-te pre sine-ți, măcar de nu te restignește nimeni, restignește-te pre sine-ți, dic, nu ca să te omori pre sine-ți, să nu fie! că acest lucru este păgânesc, ci precum dice Pavel: „Mie lumea s'a restignit și e lumii“. De iubești pre stăpânul tău, mórtea aceluia mori, că Christos cruce dice pre patimă precum când dice: „Cel ce voește să vie după mine, lepede-se de sineși și ridice crucea sa și urmeze mie“ (Mat.). Că crucea este a unui suflet osindit spre oștire și gata spre morte, nimic căutând de odihnă“ (Vor. XIII la cea către Filip.) Dice însă și cuv. Isaia: „Crucea este incetarea a tot păcatul“ și sf. Marcu, dice: „Totă fapta bună, cruce este“. Vezi și suptînsemnările dicerei: „Cu Christos impreună m'am restignit“ (Gal. II, 19). Si dicerei: „Mie să nu-mă fie a mă lăuda, fără numai în crucea Domnului“ (Gal. VI, 14).

²⁾ Vezi tâlcuirea dicerei acestea.

³⁾ Însemnă, că pre cei ce slujesc pântecelui lor ca lui Dumnezeu, bărbitorii din pântece și glăsutorii de pântece îi numește Marele Vasile tâlcuind dicerea aceea a lui Isaia, care dice: „Căutați pre grăitorii din pântece, cără din pântece glăsuesc“ (Is. VIII, 19). Si dice sf. Vasile: „Oră pote din pântece glăsuesc aceia al cărora Dumnezeu este pântecele, care töte le lucrăză pentru indulcirea cea pentru a mânca și a bea, drept aceea nu ar greși cine-va, dicând vorbitorii din pântece și glăsutorii din pântece, pre cei ce se formăluesc a plăti învețatură pentru umplerea pântecelui, ce se îmbracă pre sineși cu chip de evlavie, cără de obște vorbesc fiind că nu glăsuesc cuvintele din aşezarea lor; potrivit este, că cel ce nu face și învață, nevrednic de creștere este spre folos.“

lacomii de pântece și în cartea cea către Romanii dicând: «Că unul ca aceștia Domnului nostru Iisus Christos nu slujesc, ci pântecelui lor» (Rom. XVI, 18), și în cea către Tit îl numește «flără rele, pântece nelucrătoare» (Tit I, 12)¹⁾.

¹⁾ Pentru acesta dumneceaștii părinți au dreptate să prihănească desfătarea și lăcomia de pântece cu multe și osebite prihăniiri; că Marele Vasile dice așa: „Desfătările și benchetuirile și adesea indulciri au împotriva bôelor și multele feluri de patimî” (în tâlc. Psalm. XXXIII). Iar dumneescul Chrisostom dice așa: „Că pre Adam neînfrinarea pântecelui l-a scos din raju și pre potopul cel a totă lumea din vremea lui Noe acesta l-a făcut și trăsnetele și fulgerile acesta le-a pogorât că și de a fost vinovăția curviei dar însă rădăcina a amânduror muncilor din acesta a odrâslit, care și lezechii însemnându-o dicea: „Însă nelegiuirea acesta a Sodomenilor, a fost că întru mandrie și îmbuibilea mâncărilor și întru desfătării benchetuiau” (Iez. XVI, 48). Așa și Evreii cele mai mari răutăți au lucrat din beție și din desfătare său potici la negliuire“ (Vor. XIII la Ioan). Si dumneescul Isidor Pelusiotul dice: „Trupul, o iubitule, de hrana are trebuință, nu de desfătare, de puțină dietă nu de îmbuibile. Numai de sățu nu de multe felurimi, că hranele cele măsurate și pre suflet și pre trup folosesc, sănătate și virtute și întregime de sănătate nasc, iar desfătările și îmbuibilele pre amândouă cu totul le vatamă nu numai sănătatea o strică, ci și bôle mai indelungate nasc. Si doavă arătată este adeca că ascheții, adeca pustnicii cei cu puțină dietă, alegând viața cea cu înfrinare sănt și mai pricepători și mai intreg înțelepți și mai sănătoși“ (Epist. 57 către Paladie). Iar teolog. Grigorie dice așa: „Trupurile obosind adeca, cel ce sufere aduce iarăși vindecările și cele de trebuință, iar lăcomiile cu lenevirile cele căte puțin și cu îmbuibilele iarăși cad și întru aceleași bôle se întorc“ (Cuv. 2 al lui Julian). Dumneescul Ioan al Scării dice: „Stăpâneșteți pântecele mai înainte de a te stăpâni el și atuncea cu rușine te vei înfrina. Stru cea disă, cei ce în grăpa cea nespusă (a curviei adeca) au cădut“ (Cuv. 14, despre stăpânul pântece). Iar răul cel mai înfricoșat decât tot este acela ce îl dice Marele Vasile adeca: „Că lăcomii de pântece sănești ne îndreptați: eu pre mulți am văzut stăpâni de patimî făcându-se sănătoși, unul dintre toți mâncătorii pre ascuns sau lacom de pântece nu am văzut, ci ori rumpându-se din viața cea înfrinată și cu lumea stricându-se sau de cei înfrinăți ispitindu-se a se ascunde și împreună cu diavolui a petrece întru indulcirea patimilor, căci pentru ca să acopere patima lăcomiei de pântece cad în rojul răutăților, cari cu chipul adeca săint între cei ce se mantuiesc, iar cu lucrul între cei ce se osindesc. Pentru indulcirea pântecelui Noe se ia înris și Cham s'a blestemat; Isav a cădut din cinstea intăci nașteri și s'a încuscris cu Hananei. Lot se face ginere lui și socru cu fiicele sale, tatăl bărbat și bunul tată, de amândouă părțile sărind hotarele firei; acesta și pre Israel l'a făcut închinător de idolii (adeca pre norodul Israelitenesc, și șosele acestora le-a făcut se cadă în pustie“ (Cuv. Aschitesc intru carele face și sfatuire despre lepădarea de viață și despre duhovnicescă deplinătate). Blestemă însă și dumneceaștii proroci pre cei ce petrec întru desfătării, că Ieremia dice așa: „Ceii ce mânca desfătăciuniile său stins“ (Plang. IV, 5). Si Miheia: „Se vor arunca din casele desfătărei“ (Cap. II, 9). Si Solomon încă dice: „Nu e de folos nebunului desfătarea“ (Pld. XIX, 20). Si Sirah dice: „Nu te veseli întru multă

Si slava întru rușinea lor.

Öre-cară înțeleg că Pavel dice cuvintul acesta, pentru tăerea imprejur cea în trup, pre carea hristianii cei ce cugetau cele evreești, o aveau spre a lor slavă, acesta însă este rușine și necinste a lor; însă nu o înțeleg bine, fiind că Pavel cu aceste cuvinte o arată pre nesimțirea și nepocăirea celor ce petrec întru desfătării, căci în loc de a se rușina și a se măhni, ei însă rușinarea o socotesc ca o slavă lor.

Cari cugeteză cele pămîntești.

Cei ce Dumneleu, dice, își au pântecele lor, aceia nu înțeleg vre o bunătate duhovnicescă și cerească, ci numai cele de pre pămîntul acesta vremelnice bunătăți cugeteză și gândesc¹⁾.

20. Petrecerea noastră însă este în ceriuri, de unde²⁾ și

desfătare“ (XVIII, 32). Si iarăș: „Nu ti nesașios întru totă desfătarea“ (tij. 37, 32). Dice însă și dumneescul Chiril Alexandrenul: „Că desfătarea trupurilor adeca, este ca öre-care rădăcină și naștere de amărăciuni și de indulciri sălbatici și neastimpărate și cumplit se împrotivește osirdiilor spre bine, cu nerușinare năvaliră încăpând către cele mai de rușine“ (Vor. 22 la pasă).

¹⁾ Despre aceștia dice dumneescul Chrisostom: „Ceii ce cugeteză cele pămîntești“ sănt cei ce dic vom zidi casă, unde? Pre pămînt dice: Vom căștiga moșii pre pămînt, vom dobândi stăpânire iarăș pre pămînt, ne vom înnoroci de slavă, iar pre pămînt, ne vom îmbogăți, toté pre pămînt“ (Vor. 13 la cea către Filip.). Dice însă și Coresie că pămîntenul își are pre petrecerea sa în ceriuri și nu pămîntenul om, ci cela ce alergă către sfîrșitul cel ceresc, și cinstește mai mult cereștile lucruri decât pre cele pămîntești, și cela ce cu totul petrece petrecere cerescă, precum dice Maxim în cuvîntul cel despre monahicescă petrecere, acesta este prin nădejde ceresc, acesta este cetățenul cel ceresc despre carele scria Pavel către Efesenii: „Nu mai sănătă streină și neminci, ci împreună cetățenii cu sfîntii și casnici ai lui Dumneleu“ (Efes. II, 19). Aceasta este cel ce se scrie în cartea vieței de bun neam, precum dicea David: „In cartea ta toți se vor scrie“ (Psalm. CXXVIII, 6). Însă omenii sănt de două feluri; unii adeca buni și până la sfîrșit petrecând întru dar, iar alții răi și șterși din cartea vieței, dupre dicea: „Ștergă-se din cartea celor vii și cu dreptii să nu se scrie“ (Psalm. LXVIII, 33).

²⁾ Nu a dis dintru care (ceriuri adeca), ci din carele, dându-o aceasta nu către ceriuri, ci către locul adeca din care loc al ceriurilor, sau căci cerul tot cu ceriurile cele din părții ale sale înțeleghendu-se este unul, precum și trupul este unul cu părțile sale, precum dicea Platon. Pentru acesta Apostolul a dat predicarea, din carele, nu către ceriurile cele din parte, multe fiind, ci către tot cerul, carele este unul. Însemnă însă Marele Vasile, că precum cei ce se nasc trupește schimbă locul și din pântecele maicei lor vin în lumea acesta, așa și hristianii cari se nasc duhovniceste prin botez schimbă locul și în locul lumii acestee, așe cerul; „Si întru acesta iarăș vom urma nașterei cei dupre trup, mai întâi adeca locul schimbându-l și chipul prefacându-l prin a se întări

așteptăm și măntuitor pre Domnul nostru Iisus Christos.

Petrecerea, dice, și patria noastră a hristianilor este în ceriuri și nu pre pămînt, pentru acesta, cele de sus se cuvine să cugetăm și către ceresca patria noastră se cuvine, pentru care ne-am rânduit să viețuim și să petrecem, fiindcă în ceriuri se află și Împăratul și Stăpânul și Domnul nostru Iisus Christos și din ceriuri îl așteptăm pre el să vie cu slava Părintelui său, adeca cu slava cea dumnedeoescă intovărășit de angheli și de sfinti. Deci rușinați-vă voi, frații mei hristiani și induplați-vă să viețuți viață duhovnicescă, de nu pentru alta măcar pentru loc, adeca pentru ceriu, carele este patria noastră și pentru împăratul pre carele îl așteptăm să vie din ceriuri, carele este Domnul nostru Iisus Christos¹). Dice însă și sf. Chiril al Alexand.: «Umblând pre pămînt, ca în ceriu se facem petrecerea, sirguindu-ne a viețui nu trupește încă, ci după cuviința sfintilor mai ales și duhovnicește».

21. Carele va preface pre trupul smereniei noastre².

Trupul nostru multe patimi patimește în viață, se legă, se bată, se închide în temniță, se arde, se tae și altor nenumărate munci se supune. Pentru acesta îl numește Apostolul trup al smereniei, pentru că este prost și supus durerilor și strică-

cu duhul omului cel din lăuntru, în cât a putea noi dice: „Iar petrecerea noastră este în ceriuri, trupul adeca, ca pre o umbră târându-l pre pămînt, iar sulțetul împreună petrecător în ceriuri păzindu-l” (Cuv. 1, despre botez).

¹⁾ Pentru acesta și sfintul Avgustin avea dreptul tot-de-una a dorii ceresca patrie și a ruga pre Domnul să vie să-l slobodă din surghiulicul acesta „o patrie a noastră, patrie sigură de departe te vedem, de pre însăși marea acesta te imbrățișăm, din valea aceasta către tine ne răsuflăm și ne ispitim prin lacrimi, ca dör am putea a ajunge către tine. Nădejdea neamului omenește, Christose, Dumnezeule din Dumnezeu, puterea și scăparea noastră, a căruia lumina intru nourii cei întunecoși ai visorului mărei, ca o stea se zărește ochilor noștri, îndrepteză-ne pre noi către liman, cărmuește corabia noastră cu drepta ta și cu pironele crucei tale, ca să nu perim în valuri” (rugăciune eroticescă 34). Si dacă înțeleptul Anaxagora cu toate că era din pagani ceriu îl numea patrie a sa, cu cât mai virtos se cuvine a numi pre ceriu hristianii patrie lor? Anaxagora, nu a voit să se judece cu împotriva rivnitorii lui, cări i-au luat bogăția lui, și prihănit fiind pentru ce a lăsat de i-au luat cu nedreptate avufile lui, a arătat ceriu cu degetul, dicând: „Acea este patria mea, aceea este moștenirea mea, aceea o doresc și nu aceste pămîntești”. Si hristianii când se nedreptătesc și se lipsesc de averile lor, nu se cuvine a căuta jădecăpi și gâlcevi, ci a le lăsa fără mănicăciune celor ce îl nedreptătesc și a dice dicerea acesta a lui Pavel: „Petrecerea noastră și patria se află în ceriuri, ceriu este moștenirea noastră și nu lucrurile aceste ale lumii pămîntești” (Vedă la teatron politicesc).

²⁾ Trup al smereniei poate să aibă în loc de smerit, dupre tâlmăcire.

clunei și morței și în sfîrșit se topește în pămînt «că pămînt, dice, ești și în pămînt te vei întorce» (Fac. III), dar însă acest smerit și prost trup se va preface, adecă acesta rămâind după persoană (că din cele patru stihii este alcătuit și acela ce are să se scole, din care și acum este alcătuit). Acest smerit trup, dic, rămâind acesta se va îmbrăca cu nestricăciune; că prefacerea trupului înțelege-o că este schimbarea cea din stricăciune și din muriciune, în nestricăciune și în nemurire¹).

Spre a se face acesta de un chip cu trupul slavei lui².

Fiindcă trupul adevăraților hristiani, dice, s'a făcut de un chip în viață acesta cu trupul stăpânului Christos pentru împărtășirea și cuminicația patimilor celor pentru Christos, pentru acesta și întru invierea ceea ce va să fie, de un chip se va face cu slava însăși trupului stăpânului Christos. O minune! Ce mare vrednicie este acesta ce dice aicea Pavel, adeca că trupul nostru acest smerit se va face de un chip cu trupul împăratului Christos, acela căruia i se închină angheli, carele săde de-a drăpta Părintelui, cu acel slăvit și prea slăvit, și așa are să se slăvăscă trupul nostru precum să aibă slăvit și acela. Si dar de ar

¹⁾ Însemneză, că ereticii manihei și origheniști acădă dicere a Apostolului rău tâlcuindu-o, cugetă cum că toate mădularile trupului intru invierea cea de obște se vor preface și că vor lua altă aședare osebită de ceea ce aibă acum; acădă ereticescă socotință dar surpăndu-o dumneescul Tit Episcopul Bostrilor, dice așa: „Că Apostolul nu a dis prefacerea trupului, ci smerenia a trupului adeca de morte și de stricăciune și de nepuțință și de ceea-l-altă smerire ce o avem în viață acesta, prefacerea, despre care mai descoperit scriind Apostolul Corinenilor intru cea despre inviere dice: „Se seamănă întru stricăciune, se va secula intru nestricăciune” și cele-l-alte; aduce însă și pildă numele Schimbării la față a Domnului, că și Domnul schimbându-se la față, nu aședarea feței sale o a prefăcut, ci numai slava a arătat” (la Ioan Damasc. tom. II, foia 777). Pentru acesta întru un glas și Teodorit a dis: „Iar că va preface” nu o a pus pentru prefacerea chipului, ci pentru schimbarea din stricăciune.

²⁾ Aicea dicerea „cu trupul slavei sale” socotesc că a dis Apostolul acădă dupre tâlmăcire în loc de: cu trupul cel slăvit și prea slăvit. Însemneză însă că sf. Metodie în Cuv. cel despre inviere dice așa: „Trupul acesta al nostru intru o vreme era de slavă, mai înainte de căderea lui Adam și atât de slăvit era, în cât după călcarea poruncei ce a făcut, se dice trup de smerenie către asemănarea slavei cei de mai înainte, pre care o aveam mai înainte de călcarea poruncei, fiindcă de nu ar fi fost mai înainte slăvit, nu s-ar numi acum smerit, că se sinerește și prost se face cel slăvit, pentru păcate, căci cel ce tot-de-una ar fi fost smerit, nici odișioră ar dice cineva, că pentru călcarea poruncei s'a smerit precum și noi obișnuim a dice la cela ce stă de va cădea, pentru că urmează și nici o dată dice cineva că a cedut cela ce era căzut tot-de-una, drept aceea trupul acesta, nestricat și slăvit făcându-se, se va secula și nu altul, precum bărfea Orighen.

plânge și ar lăcrăma împreună totă lumea pentru hristianii acela, cări au se părăslava acesta a lui Dumnezeu, cuvenită pentru păcatele lor, ore plângere-i-ar îndestul? Nu, cu adevărat, nici odinioară poate a plângere dupre vrednicie și precum se cuvine, nemărginita pagubă ce au se priimescă ticăloșii¹⁾.

Dupre lucrarea ce are el de a supune lui și pre tóte,

Fiind că mai sus a dî Pavel mare lucru și mai de necreduț pentru covîrșire, adeca cum că are a face Domnul trupul nostru acest smerit de un chip cu trupul său cel slăvit, pentru acesta dice acum aicea: nu te indoii de acesta hristiane, fiind că Domnul are putere și lucrare cu care a făcut tóte și a supus angheli și arhangeli și pre demoni. Drept aceea, fiind că cele mai mari a putut și le-a făcut, cu mult mai vârtos poate și acesta a o face, care este decât acele mai josită. Dar cine a supus lui Christos pre tóte? Unu dic cum că Părintele său cel ceresc; însă nepotrivită este înțelegerea acesta, fiind că mai sus nu a dîs Apostolul despre Părintele; mai drept dar este să o înțelegem acesta despre însuși Christos acesta, carele cu puterea dumnezeirei sale a supus lui și, adeca trupului său pre tóte făpturele cele dintru adânc și cele pămîntești și pre cele cerești. Căci noi nu ne vom teme ca nu cumva să împărțim pre Christos cu cuvintul acesta ce l-am dîs, fiind că cu împreună osebirea amânduror firilor a dumnezeirei dic și a omenei, un Christos cunoștem și îl mărturisim dupre ipostas.

¹⁾ Iar Chrisostom adauge și pricina, pentru carea nu va putea totă lumea a plângere precum se cuvine pre aceia cari, pentru spurcăciunea păcatelor se vor lipsi intru inviere de covîrșitora slava cea de acest-fel dicând: „Făgăduință fiind dată nouă a se face trupul nostru (al celor păcătoși adeca) de un chip cu trupul acela al lui Christos, de aceea de Gheena nu mi pasă mie, a se duce împreună cu demonii. Oră căte aî dice, nimică socotesc intocmai cu căderea acesta (de se va păgubi cineva de slava aceea)“ (Vor. XIII la cea către Filipiseni). Iar Teodorit dicerea acesta așa o tălcuește. Iar de un chip cu trupul slavei lui Christos a dîs că se va face trupul nostru, nu dupre cătimea slavei, ci dupre ceimea, că luminat va fi și acesta. Iar aceste le va face fiind că cu adevărat are putere negrăită (Dumnezeu adeca) și cu lesnire și stricăciunea și mörtea incetându-le și intru nemurire schimbând trupurile noastre și făcând pre toți a căuta la dinsul. Ci și teologii cei mai noui obștește dogmaticesc cum că cei fericiți dupre chipul și ceimea slavei și a dumnezeștei lumini vor fi, de care se vor împărăși și nici o osebire vor avea, căci toți pre unul și acelaș dinar il vor lua adeca pre una și acceașă împărătie a cerului și slava; iar dupre cătimea slavei și a dumnezeștei lumini vor avea osebire, căci altul adeca mai multă iar altul mai puțină lumină vor dobândi, fiește-care după măsura curăteniei sale și pentru acesta a dîs Apostolul: stea de stea se deosebește în slavă (I Cor. XV, 4 a căreia vezi și tâlc. și suptinsemnarea).

CAP. IV.

1. Drept aceea, iubiti mei frați și doritori, bucuria și cununa mea, așa stați intru Domnul, iubitilor.

Deci dar, dice, frați mei hristiani, chiar deși vedeti pre hristianii cei slujitori de pântece și iubitori de desfătări că se bucură și se slăvesc în lumea acesta, voi nu vă turburați de acesta și nu vă trageți spre bucuria și slava și desfătarea lor cea asemenea, ci stați așa întăriți și neclătiți, precum și ați stătut, adeca pentru că nădejduiți că aveți a vă slăvi împreună cu Christos, precum mai înainte am dîs. Vezi însă, o ceteritorile, câte laude impletește Pavel Filipisenilor, mai întâi îi numește frați și nu prost frați, ci iubiti frați și încă îi numește și doritori, adeca căutați de mine, când vă veți arăta că să vă văd; al doilea îi numește bucuria sa și al treilea îi numește cunună a sa, din care numirea acesta și laudă ce altă mai slăvit poate fi? Că ce poate a fi alta asemenea, sau mai mare decât a fi cineva cunună a lui Pavel? Si socotește, iubitule, căci mai înainte de sfătuire a lăudat pre Filipiseni Apostolul dicând: «Deci frații mei, bucurați-vă intru Domnul» (Cap. III, 1). Si aicea dupre sfătuire iarăși îi laudă, atât de îmbunătățit erau și vrednicii de cuvînt blagoslovitii în cît s'a împărțit a lui atâtea cinstiri dela fericitul Pavel.

2. Pre Evodia o rog și pre Sindihi o rog aceeași a cugeta intru Domnul.

3. Si te rog și pre tine, iubite soțule, ajută-le lor.

Acstea erau femei, pe care le pomenește aicea Pavel; socotește că ar fi fost cele mai întâi și mai alese ale bisericei Filipisenilor; pre acestea însă Apostolul le afierosește unu bărbat minunat și îmbunătățit, care era ori frate al uneia din femeile acestea sau și bărbat al aceleia, poate însă și să fi fost acesta păzitorul de temniță Stefana, prea credinciosul în Christos, între Filipiseni, precum istorisesc Faptele Apostolilor (Cap. XVII). Si ca cum ar dice lui: acum ești adevărat frate, acum ești adevărat bărbat de vei ajuta pre femeile acestea și de le vei trage pre ele la lucrul lui Dumnezeu cu jugul acesta. Unu însă s'a amăgit de cuvintul acesta și a dîs că Pavel rögă aicea pre semnea sa să ajute împreună Evodie și Sindihiel, care nu este așa, și ca să las tóte cele-l-alte, că adeca, de ar fi fost acesta semnea lui Pavel, cum nu a lăsat pre ea în Tars în patria sa, intru care s'a născut, sau în Ierusalim intru carele s'a crescut? Ci să o fi lăsat în Filipi singură; acesta dic (numai) că trebuea (să dică) Pavel: te rog și pre tine adevărată soție,

cu numire femeescă, și nu cu numire bărbătescă: adevărate soțule! Iar Chrisostom dice, cum că Sizighe (adecă soțule) era nume chiar adevărat. De a fost însă Pavel însurat, sau de nu a fost, vezi la suptinsemnarea capului VII, al celei întâia către Corinteni, stih. 8.

Care în Evanghelie împreună cu mine s'au nevoit împreună și cu Climent și cu cei-l-alți împreună lucrători ai mei.

Nu mi-a ajutat, dice, femeile acestea puțin la propoveduirea Evangheliei, ci mult și măcar că și alții mulți erau, cei ce împreună lucrau cu mine la acesta și mai ales Climent¹⁾, că împreună s'au nevoit, dice, adecă împreună s'au luptat și ele împreună cu mine, fiind că în vremea aceea hristianii și bărbații și femeile se ajutau unii cu alții și împreună se nevoiau la cele bune, și cu lucrul și cu sapta, și cu tot felul de chipuri. Si un bărbat cinstea pre alt bărbat și o femei ajuta pre cea-l-altă temee, și bărbații ajutau pre femei și femeile asemenea ajutau pre bărbați. Dar acum cum petrecem noi hristianii? Vaă! Bărbații pre femei și femeile pre bărbați obosim și perdem. Pentru acesta așeazăarea sufletului nostru este cu totul protivnică și nepotrivită cu așeazăarea sfintilor hristianilor a celor vechi, adecă este răzvrătită și rea.

Ale cărora nume sănt în cartea vieței.

Vedî, iubitule, câtă mare faptă bună mărturisește Pavel că avea femeile cele de mai sus? Căci ce a dîs Domnul Apostolilor: «bucurați-vă că numele voastre s'au scris în ceriu» (Luca X, 20), însuși acesta o dice și Pavel femeilor acestora, că numele lor adecă s'au scris împreună cu cei-l-alți în cartea vieței. Cartea vieței însă este cunoștința și hotărîrea lui Dumnezeu, care încă de aicea o a hotărît și a întărit a da lor viață vecinică, precum dinprotivă cela ce nu crede, încă de aicea este osândit, precum a dîs Domnul: «Cela ce nu crede acum s'a judecat» (Ioan III, 18). Si dar numele necredincioșilor, sau al celor nealeși și nepocaiți hristiani, este cu adevărat șters din cartea vieței și scris în cartea morței.

4. Bucurați-vă intru Domnul tot-de-una.

Si dacă Domnul dice că «fericiți sănt cei ce plâng» (Mat. V, 4), și «fericiți cei ce plâng acum» (Luca VI, 21), cum dice Pavel acum aicea improtivă și sfătuiește pre Filipiseni să se bucure? Răspundem, că nu sunt improtivă cuvintele Domnului,

¹⁾ Orighen dice că Climent acesta, de carele pomenește aicea Pavel, este acela ce a statut episcop al Romei, și vezi la tom al doilea din Pentatevc, foa 199.

cu dicerea acesta a Apostolului. Că a plâng cine-va că a măhnit pre Dumnezeu pentru păcatele sale, precum a dîs Domnul, și acesta este bucurie și pricină de bucurie și este însuși cu a se bucura, precum dice Apostolul aicea «că fericiti sint cei ce plâng», dice, că aceia se vor măgăia», și Iarăși «tericiți cei ce plângăți acum că veți ride». Vedî, frate, că plânsul și plângerea pricinuiește bucurie și râs? Apoi Pavel nu prost a dîs: bucurați-vă, ci a adaus: intru Domnul. Iar cel ce este intru Domnul, și poruncile Domnului păzește și depărtat fiind de păcat, tot-de-una se bucură măcar de ar fi suferit sucturi de încheeturi și legături de lanțuri, măcar de s'ar sgâriea cu unghit de fer și de s'ar munci trupul lui, fiind că are din lăuntru conștiința bucurându-l și pentru că nădejdea bunătăților celor viitori il bucură¹⁾; pentru acesta scris este pentru Apostoli, că

¹⁾ Încă în scrisoarea cea către Tesalonicienii însăși acesta o poruncește Apostolul qicend: „tot-de-una bucurați-vă“ (I Tes. V, 16), dar fiind că mulți necunoscători dic cum că este cu neputință acesta ce o dice aicea Apostolul; a se bucura cine-va tot-de-una, pentru acesta Marele Vasile a scris un întreg cuvînt despre acesta, suprascriind asupra lui despre mulțumire, intru carele dovedește că acesta este cu putință; intru carele și dice acesta: „deci cei ce se află fără de învețătură apostolescului gând și neînțelegend cum că ne chiamă pre noi către evangelică viață, cutreză a prihăni pre Pavel, cum că ne rănduește nouă lucru cu neputință. Dar însă înveță-se că pricinile de a se bucura cu drept cuvînt staă înaintea noastră prin marea dăruire a lui Dumnezeu. Iar sufletul cel o dată legat cu totul către frumusețea celuia ce l'a zidit și obișnuit a se străluci de frumusețile cele de acolo, bucuria și veselia sa, de adeasa potențire a trupeștilor pătimiri nu se preface; ci cele ce altora sint întristătoare unuia ca acestuia i se vor face adăogire de veselie, precum era Apostolul, bine voind intru neputință, intru necazuri, în gône, în nevoie; laude ale sale făcînd lipsurile; în fômete, în sete, în frig, în golătate, în gône, în strâmtorări, pentru care alții se tânguesc și se desnădăjduesc de viață, pentru acestea el se bucura. Si nu numai plângerea și lacrimile pentru nădejdea viitoră fericirii, pricinuiesc bucurie, ci și înseși ele de sineși pricinuiesc bucurie și în vremea când plâng cine-va și varsă lacrimi, se indulcește și se bucură. Pentru acesta și pre plângere o a dîs dumnezeestii părinți bucuro-plângere. Încă și Marele Vasile dupre firescul cuvînt o dovedește acesta qicend: „Că răsuflarele cele din întristare și aburi căi ce iasă din adâncul strămtorei fericitelei, găocile creerilor capuluî umplîndu-le, cuprind împreună capul făcînd alunecări și intunecări. Apoi grosimea aburilor, adecă greutatea umzezelui se preface în lacrimă ca un ôre-care nou în picături, topindu-se prin ôre-care suline (canaluri) a porurilor ochilor se preface; pentru acesta și ôre-care indulcire dice, celor ce se întristează despre plângere, prin plângere în ascuns deșertându-se ceea ce îngreuează intru dinșii. Dice însă și Coresie la dicerea acesta a Apostolului acesta: „cel cîresc intru singur Domnul își are bucuria, ori pururea veselindu-se, ori întristându-se, adecă se bucură intru credință, intru dar, intru buna cînșire de Dumnezeu, intru nădejde în plata cea viitoră. Se potrivește

după ce i-a bătut Iudeii (după înălțarea Domnului, căci învăță pre norod trăgându-l la cunoștința de Dumnezeu), se bucura, pentru că cu bătarea său necinstit pentru Christos: «Deci ei se ducea bucurându-se dela fața adunării, căci pentru numele lui Christos său înrednicit a se necinsti» (Fapt. V, 42).

Iarăși dic: bucurăți-vă.

Înind-că firea lucrurilor omenești pricinuiese și schimbare și măhnire, pentru acesta Pavel în poftorirea ce face aicea a bucuriei, dovedește Filipisenilor, că se cuvine tot-de-una a se bucura dupre Domnul.

5. Blândețele vostre facă-se știute tuturor ómenilor.

Înind-că mai sus a prihănit pre hristianii cei iubitori de desfătări, Apostolul, ca pre niște vrășmași ai crucei, pentru acesta sfătuiește pre Filipiseni aicea, a nu se purta către unii ca aceștia cu vrășmăsie și cu ură, ci să-i întrebuiuțeze (trateze) pre ei cu blândețe și cu liniște, măcar și vrășmași ai lor de sănătate¹.

6. Domnul aprópe este, nu vă îngrijiți.

Póte că unii din Filipiseni, puțini la credință fiind, ar fi sănătatea răvnim hristianilor celor ce se desfățeză, pentru că aceștia se află în odihnă, iar noi ne aflăm în necaz și strămtorare. De acesta răspundând Apostolul dice: «Domnul aprópe este» să vie și mai a ajuns diua judecăței, pentru acesta nu vă îngrijiți fraților pentru desfătarea acelor și răsuflarea lor, nici pentru necazul vostru. Că aceia au să dea cuvînt Domnului pentru desfătarea lor, iar voi vă veți veseli pentru necazurile vostre în sinurile lui Avraam.

Ci intru tótă rugăciunea și cererea cu mulțumire cunoscă-se cererile vostre către Dumnezeu.

Iată și altă măngâere aduce aicea dumneescul Pavel Filipisenilor și acesta este, a se ruia ei lui Dumnezeu pentru tot lucrul și întemplarea ce le urmădă, ci a se ruia cu mulțumire, căci cum ar cere cine-va dela Dumnezeu viitorale cererile sale, când nu mulțumește lui Dumnezeu mai întâi pentru cererile sale cele trecute ce i le-a dăruit? Drept aceea pentru tótă lucrările și pentru cele ce se văd protivnice și necăjiciose se cuvine hristianii să mulțumescă lui Dumnezeu. Căci a mulțumi cine-va lui Dumnezeu, când primește bunătățile și bunele norociri ale

la acesta dicere și ceea ce dice marele Antonie, că dupre alt chip nu poate cine-va a birui pre vrășmașul, fără numai dacă dând el războiu întru cele duhonicești, tot-de-una se veselește (cel de dinsul vrășmășuit).

¹) Iar Teodorit aşa talcuescă dicerea acesta: suferiști vitejește proloviile prosvinnicilor, nu răsplătiști răul cu rău.

lumei, acesta firea lucrurilor ca o datorie o cere. Pentru acesta a sănătatorul de psalmi: «mě voju mărturisi ţie (adecă omul va mărturisi ţie și va mulțumi) când îi faci bine lui (Psam. XLVIII, 19), adecă când vei da lui bunătății și bune norociri; iar a mulțumi cine-va lui Dumnezeu și pentru cele protivnice, adecă și pentru nenorociri și pentru necazuri, acesta este cu adevărat ispravă a unui suflet bine cunoscător și mulțămitoř¹). Decei mulțamirile și rugăciunile cele ca acestea arată cererile noastre către Dumnezeu, iar rugăciunile cele ce nu se proaduc cu mulțamire, acelea Dumnezeu nu le cunoște și cu adevărat nu le ascultă.

7. Si pacea lui Dumnezeu, ceea ce covîrșește tótă mintea, va păzi inimile vostre și gândurile vostre în Iisus Christos.

Pacea lui Dumnezeu numește Pavel pre împăcarea și împrietenirea ómenilor ce a făcut Fiul prin întrupărea iconomie cu Dumnezeu Părintele. Acesta pace însă și împăcare covîrșește cu adevărat pre tótă mintea nu numai a ómenilor, ci și a anghelilor, ca cum ar fi sănătatea așa, că Christos ca reie ne-a izbăvit pre noi și ne-a împăcat cu Dumnezeu, precum acesta mintea zidită nu poate a o înțelege, ori căt de înțeléptă ar fi (căci cine ar fi nădejduit cănd-va, că aș să se dăruiască nouă ómenilor atâtea bunătății? Sau că avem se ne împăcam cu Dumnezeu, cei ce mai înainte eram cumpliți vrășmași ai lui?) cu

¹) Pentru acesta și dumneescul Chrisostom obișnuia tot-de-una a sănătatea apostegmă (sentință) vrednică de pomenit în fiește-care întemplare: „Slavă lui Dumnezeu pentru tótă“ care nu voju inceta pururea a sănătatea cele ce mi se vor întempla (în Epist. XI către Olimpiada). Iar dumneescul Chrisostom urmându-i iarăși marele Grigorie al Tealon.: „Insuși acesta obișnuia a o sănătatea în fiește-ce pricina, precum se vede în viața sa“. Vedî și stih. 16 al cap. III al cei către Colaseni, adecă acesta a „bine mulțămitoři fiți“.

²) Pentru acesta și Dionisie învățătorul de cele ascunse despre pacea acesta așa cu descoperire dice: „Ce ar sănătatea și pre sinea lui Dumnezeu de pace dupre Christos, dupre care nu ne vom mai învăța încă cele dumneesci dupre providența lui Iisus, celuia ce pre tótă intru toți le lucrăză și face pacea cea negrăită și din veac prohotără, carele și ne-a împăcat pre noi cu sinești intrul duhul și prin sinești și intru sinești cu Părintele“ (despre dumneescile numiri cap. XI). Si iarăși dice: „Decei despre acesta dumneescă pace, ori ce este cănd-va, și liniște pre care sfintul Iust negrăire o numește și nemîșcare la tótă cunoscută înaintare; și că este în pace și aduce liniște și că intru sine și în lăuntrul ei este și pre sinești tótă cu totul o covîrșește și nici intru dinsa intrând și mai indoindu-se pre sinești își păgubește unirea să, ci și se înainteză la tótă, tótă în lăuntru rămânând pentru covîrșirea unirei cei ce covîrșește pre tótă, nici ertat fiind nici a o dice, nici a o înțelege vre uneia din estimi, nici cu puțină fiind“ (lij).

adeverat nimenea). Acet Christos, dic, carele ne-a împăcat și ne-a imprietenit aşa, acesta bine voiască a vă păzi și a proteja îmisiile și cugetările vostre în pace și în neturburare, în cît a nu cugeta nimică rău și neplăcut dumneștei mărirei sale¹). Saă pace numește aicea Apostolul darul păcei, care l-a dat Dumneștei Apostolilor și prin Apostoli tuturor hristianilor dicând: «Pace las vōuē, pacea mea daū vōuē» (Ioan XIV, 27). Deci această pace, dice, vă va păzi liniștiți și neturbăți, pentru că și această pace covirșește pre totă mintea; fiindcă prin acesta poruncește nouă Domnul să avem pace cu vrășmași noștri și cu cei ce ne nedreptătesc, care este mai pre sus de fire și lucru deșăntat. «Că cu cei ce urăsc pacea, dice, eram în pace» (Psalm. CXIX, 6). Dacă pacea lui Dumneștei însă covirșește pre totă mintea și marginea nu are: «că pacei lui nu este hotar» (Is. IX): cu cît mai virtos ființa lui? Pentru aceasta rușinește Evnomianii, cari se fălesc cum că pricpe ființa lui Dumneștei. Iar acesta: în Iisus Christos, o adau Pavel pentru ca să arate că pacea aceasta îi va păzi întru Christos, adeca pentru a nu cădea dela Christos, ci mai virtos a rămânea uniti întru el.

8. De aceea, fraților.

Acest cuvînt îl dice fericitul Pavel ca cum se sărguia să lase lumea aceasta și ca cum nu ar mai avea deaciă nici o împărtășire și atârnare către lucrurile cele de față.

Câte sint adeverate.

Cugetați, dice, și socotiți frații mei, tôte cîte sint adeverate, adeca îmbunătășite, fiindcă răutatea este minciună, asemenea și dobândirea răutăței și indulcirea.

Câte sint cinstite.

Cugetați, dice, frații mei, cîte sint cinstite și vrednice de împăratia cerurilor și nu cîte sint necinstite și mărsave, ale omului celor cugetători de rele pămentestri și trupești insușite.

Câte sint curate.

Cugetați, dice, frații mei, și cîte sint curate și vă păzesc întru securie și întru întrăga înțelepciune, care mai ales este

¹) Pentru aceasta și marele Grigorie al Tesal., dar începător de darurile S. Duh, a numit pre pacea cugetărilor în Epist. cea către Xenii. Si cu adeverat cel ce iubește a sălașlui în inima sa stăpânul păcei și împăratul Dumneștei, se cuvine în tot-de-una a păzi inima sa în pace și în neturburare și pentru nici un lucru nici odinioară a se turbura, fiindcă locul și lăcașul pașnicului Dumneștei se cuvine a fi în pace, precum este scris: „S-a făcut în pace locul lui” (Psalm. LXXV, 2). Iar de cîte feluri este pacea, vezi la suptinsemnarea dicerei: „îndreptându-ne din credință pace avem către Dumneștei” (Rom. V, 1).

postul, și înfrinarea pântecelu, și ferirea de mâncările cele desfătătoare; că acesta se vede că o dice slujitorilor de pântece, despre cari mai sus a quis acesta: «al cărora Dumnește este pântecele».

Câte sint iubite.

Cugetați adeca cîte sint iubite și bine plăcute lui Dumnește și ómenilor, acesta însă o a quis pentru ca să nu se potinăscă și să se învrăjbească cu vre un om.

Câte sint de bună laudă, ori-ce faptă bună și ori-ce laudă.

Vezi, iubitule, că Apostolul voește ca hristianii să provadă și pentru ómeni? Nu prost însă și cum s'ar întembla să gândescă pentru dinsăi, ci lucrând faptele cele bune și lucrările cele neprihănite care la ómeni sint lăudate și binecuvîntate, în cît a nu da lor pricină de smintelă cu vre o răutate.

Acestea socotiți-le.

Tôte bunătășile cele mai sus dise și virtușile aicea le închee Pavel dicând, tôte acestea socotiți-le și se le cugetați, frații mei hristiani. Pentru ce însă a quis să le cugetați? Pentru că din cugetările cele bune se nasc și cuvintele cele bune și lucrările cele bune, precum și dimpotrivă din relele cugetări se nasc relele cuvinte și relele fapte; că rădăcina este cugetarea și gândul omului, iar ramuri și roduri sint cuvintele și faptele¹).

9. Care și v'ati învățat și le-ați luat și le-ați vădut întru mine.

De vreme ce nu era cu puțină cu de-amărunțul a porunci Pavel hristianilor, cu deosebire pentru fiște-care cum se intre în casa lor, cum să ţasă afară, cum se vorovescă, ce formă se aibă și în scurt, cu care bunc moraluri se cuvine a petrece; pentru aceasta tôte acestea întru un cap cuprinđendu-le aicea, dice: acestea cugetați-le și gândiți-le, frații mei iubiți, cîte v'ati învățat și prin cuvîntul învățăturei mele le-ați audit și cîte le-ați primit prin scrisori și cîte ați vădut la mine, prin înseși faptele; fiindcă, precum mai înainte am quis, aceasta este învățătura cea mai bună și mai folositore: a se arăta învățătorul ucenici-

¹) Pentru aceasta a quis Marele Vasiliu: „Deci mai întâi fericirea este curățenia în gândul nostru, fiindcă rădăcina lucrărilor prin trup este sfatul cel în inimă, că preacurvă, în susținutul iubitorului de indulcire mai întâi aprindându-se, aşa lucrreză stricarea cea prin trup, pentru aceasta și Domnul dice, că cele din lăuntrul omului sint care îl spucă” (Tâlc. Psalm. I). Vezi și la suptinsemnarea dicerei „făcând voile gândurilor” (Efes. II, 7) și a dicerei „nu daș loc diavolului” (Efes. IV, 26) și dicerea „trupul poftășește împotriva duhului” (Gal. I, 17).

lor lui pre sinești chip și pildă de virtute, prin lucrările sale cele bune.

Acestea faceți-le.

Nu este îndestul, dice, vóuē hristianilor a cugeta cu mintea numai bunele ce le-am dîs mai sus, nici numai a le grai cu gura, ci și a le face cu lucrul.

Și Dumnețeul păcăi va fi cu voi.

Adeca de veți cugeta tōte bunurile acestea, frații mei și le veți dice, și le veți face, cu adevărat tot-de-una vă veți afla în pace și în liniște, căci de vom avea pace mai întâi cu Dumnețeu prin lucrarea poruncilor lui, al doilea cu însine noi prin izgonirea patimilor dela noi și prin liniștea conștiinței, nemustrându-ne pre noi despre vre un lucru, și al treilea, de vom avea pace cu ómeni și nu ne vom gâlcevi cu dînsi: negreșit Dumnețeul păcăi va fi împreună cu noi; pentru că Dumnețeu ne vînță ca să ne prindă când fugim de dînsul, cum nu va rămânea cu noi, când noi ne apropiem de el prin lucrarea faptelor bune?

Dumnețe însă se dice Dumnețe al păcăi, pentru că el nu numai că are tōtă pacea și netulburarea întru sinești, ci mai ales este însuși pacea și noian nemărginit al păcăi, fiind că nu se află nici o patimă și protivnic, ca să-l supere din afară, pentru acesta și «impărat al păcăi, se dice și stăpânitor al păcăi» (Is. IX, 6): ci și pentru că însuși este pricinitorul și începeritorul a tōtă pacea întru tōte făpturile, atât întru cele simțite că și întru cele gândite¹.

10. M'am bucurat încă întru Domnul fōrte, că iată óre când ați inflorit a purta grijă pentru mine.

Nu m'am bucurat, dice, lumește nici precum se bucură ómeni lumei pentru bunătățile lumei, ci m'am bucurat întru Domnul și duhovnicește; nu pentru că eū am aflat odihnă despre cele trebuințiose ce ați trimis mie, ci pentru că voi frații mei ați sporit întru saptă bună a împărtășirei și a milosteniei. Pentru acesta și fōrte m'am bucurat de sporirea vóstră cea

¹ Pentru acesta iarăși a dîs paserea cea cerescă, Areopag. Dionisie despre dumnețescă și marea păzitorea pace: „Vino dar se lăudăm pre dumnețescă și marea păzitorea pace cu cantică pacinice, acesta unitore a tuturor și a unirei tuturor și născetore de conglăsuire și luerătoare; pentru acesta și tōte ale ei se laudă, multimea cea împărtită a lor intorcându-se întru tōtă unirea și pre răsboiul cel întru tot emfiliu unindu-l întru o împreună locuire de un fel, că vine asupra tuturor și imparte tuturor potrivit lor pre ale sale și le revarsă imbelüşgarea pașnică nașteri, și rămâne încă covîrsire de unire, tōtă către tōtă și în řesbire cu dinsa prea unită” (cap. XI despre dumnețescetele numiri).

mare și de folosul vostru; cu alinare însă și puțin ce-va mustând pre Filipiseni Apostolul, pentru că a fost trecut multă vreme și nu s'a fost îngrijit a-i trimite cele de trebuință și învețându-i adeseori și tot-de-una se o facă acesta și se împărtască la cei lipsiți: iarăși a potolit certarea acesta și mustărarea, căci dicerea «iata óre când», arată vreme multă; și acesta: «ați inflorit» însă o a dîs lor, pentru ca să arate cum că precum copaci cari odrâsesc, apoi se usucă, și mai în urmă iarăș odrâsesc: așa dice și voi fraților v'ati arătat adeca la inceput împărtășitor, apoi ați incetat din împărtășire și v'ati veștejtit și iarăș v'ati arătat în urmă împărtășitor și de iznăvă ați odrâslit. Drept aceea cuvîntul acesta este tot o dată și mustărare și laudă, căci nu este puțină ispravă a odrâsli iarăși cineva după ce s'a veștejtit. Si pentru a nu socoti cine-va, că și întru cele-l-alte fapte bune s'a veștejtit Filipiseni, pentru acesta spre urmare dice: «spre a vă îngriji pentru mine», adeca pentru acesta numai v'ati fost veștejtit, întru a purta grijă de cele de nevoie trebuinței mele. De cuvîntă este însă a întreba cine-va: cum Pavel, carele a dîs din partea Domnului în Faptele Apostolești către presviterii Efesului, că însuși (Domnul) a dîs: mai fericit este a da decât a lua (Fapt. XX) și iarăș, către Corinten: «Maî bine este mie a muri decât lauda mea a o zădărnici cine-va» (I Cor. IX, 15), adeca a nu lua eū milostenie; cum dar Pavel cel ce dice acestea și carele nu lăua milă, acum aicea se află că ia? Răspundem la acesta, că acolo dela Corinten dupre cuvîntă nu lăua, pentru ca să nu-l prihănescă minciuno-apostoli, cari se fătărniceau că nu lău nimica dela nimenea, ca întru acesta: a nu lăua, cu care aceia se făleau, să se afle și aceia asemenea cu Pavel, carele nu lăua: «ca întru ceea ce se laudă ei să se afle ca și mine» (II Cor. XI, 12), fiind că nu prost a dîs acolo că nu i se va îngrădi lauda sa, ci a adaus: «în laturile Ahaei» (II Cor. XI, 10)²). Pentru acesta și a dîs: «alte biserici am jefuit» (II Cor. XI, 8). Drept aceea acolo la Corint icomenicește Pavel nu lăua, iar aicea la Filipiseni, erau iubiți hristianii aceia ce îi da și doriti, pentru acesta și lăua dela dînsi, căci de nu ar fi lăuat, negreșit i-ar fi măhnit²). Încă și dupre alt chip, a lăua Pavel milo-

¹ Vezi și tâlcuirea dicerei aceștia.

² Ci nici în Tesalonic fiind Pavel lăua ce-va, ci lăuera lucru de mâni, și din lucru mânăilor sale se hrănea. Drept aceea întâia și adevărată pricină pentru care Pavel lăuera lucru de mâni și din lucru mânăilor se hrănea era, pentru a da pildă hristianilor, ca să lucreze și ei, precum acesta mai arătat o dice însuși în cea către Tesalon. a II c. III, st. 9. Iar a doua pricină și următoare pentru care lăuera era, pentru a nu da apucare minciuno-apostolilor de a-l prihăni, precum s'a dîs.

tenie, acăsta o făcea pentru folosul celor ce da lui, căci cei ce dău mai mult se folosesc decât cei ce ia. Iar ceea ce dice Pavel despre fața Domnului «că mai fericit este a da, decât a lăsat», acăsta nu este lepădare desăvîrșită a nu lăsa cineva nimic ca cum, ci este o asemănare care arată numai că este mai bine a da cineva decât a lăsat. Pentru acăsta precum de pildă, nu oprește cineva a nu avea omul argint, pentru că are și aur, carele este mai bun decât argintul, așa nu oprește cineva și de a lăsa omul milostenie, pentru că nu poate a da milostenie. Încă și după alt chip, Pavel rânduiese să dea hristianul milostenie, ca pentru pricina milosteniei se lucreze lăcru de mâni, ca din lucrarea mânilor sale să dea și celor ce nu au¹⁾. Iar când nu poate cineva, sau nu are vreme a lucra, fiind bolnav sau aflându-se în închisore și în legături, precum era atunci Pavel, în legături aflându-se, ce trebuie a face? Nu se cuvine a lăsa milostenie? Ba, se cuvine.

Precum și purtați grijă.

Adeea aveți în inima voastră, dice, fraților, îngrijire pentru mine și purtați grijă de îmi trimiteți cele de trebuință și de nevoie fiindcă aveți obiceiul a purta grijă pentru mine.

Dar nu ați avut vreme.

Nu a fost vinovătie, dice, de lenevirea voastră a nu mă trimite cele de nevoie atâtă vreme, ci a fost vinovăția nevoii voastre, adeca pentru că nu ați avut chipuri, nici ați avut în mâinile voastre ocăruiuri, că acăsta este nevremea. Dice însă acest cuvânt Pavel după obiceiul multora, cări dic cănd nu au strămtorare și nevoie, mi-a urmat frate, rea vreme este mie acum și nu pot a te milui.

11. Nu dör că pentru lipsă dic.

Nu o dic acăsta vănuș, fraților, pentru acăsta că adeca atâtă vreme nu ați purtat grijă de mine, pentru că nici eu mă aflu în lipsă, sau pentru că socotesc trebuința mea.

Că eu m'am învețat întru cele ce sunt, a fi indestulat.

Audi, frate hristiane, ce dice aceea fericitul Pavel? Eu, dice, m'am învețat, fraților, și m'am îscusit a fi indestulat întru ceea ce am. Vezi că este cu anevoie de îsprăvit a se bucura cineva și a se mulțumi întru indestularea sa și cum că trebuie este

¹⁾ Pentru acăsta dice Clement Stromateul: Vaș de cei ce au și întru săfărnicie său, său putând a se ajuta pre sineși, voiesc a lăsa dela altul, că cea ce are și pentru săfărnicie său lenevire la dela alții, se va oșândi; la tâlcul Evang. lui Matei c. V, st. 42. Însăși dicerea acăsta se află anume din și în Așezăminturile sfintilor Apostoli, din care se vede că a lăsat Clement. Si vezi-o acăsta la suptinsemnarea dicerei „Pentru împărtășirea voastră întru Evanghelie”.

a se înveță acest lucru îscusință și saptă. Pentru acăsta și tu de voestă a fi indestulat de sineși intru ceea ce îți se află îscusește-te și învață-te acăsta indestulare de sineși cu lucru și când îți lipsește ceva de trebuință nu cărti, ci rămâi bine mulțumitor.

12. Că știu și a mă smeri și a prisosi.

Adeca cu cele puține ce am știu cum să le întrebuițez și să susțin fome și lipsă. Si iarăși știu cum să întrebuițez și a prisosi adeca cele de prisos și mai presus de trebuință. Si ce faptă bună este acăsta, o fericește Pavle, a ști însuși și să întrebuițezi cele de prisos și mai mult de trebuință? Prea mare saptă bună este acăsta, răspunde nouă, pentru că mai mulți oameni îi oboră și îi perde prisosința banilor decât lipsa; fiindcă acăsta îi aprinde mai spre multe și mai rele poftă¹⁾. Dar cum și cu ce chip știa Pavel a prisosi? Pentru că cheltuia la alții nevoiașii lucrurile cele ce lui îi prisoseau și pentru că nu se bucura de prisosința ce avea, ci era intocmai și asemenea totdeauna atâtă întru prisosință și în imbelșugare, cât și în neavere și în lipsă. Si nici pentru imbelșugare să trăndăvea și se lătea, nici pentru lipsă se necăjea și se strimtora.

Intru tot și întru toate m'am învețat.

In fiește-care lucru, dice, și în fiește-care vreme și întru toate imprejurările cele dinprotivă ce urmăză omenilor, eu am luat cercare și m'am învețat.

Si a mă sătura și a flămândi și a-mi prisosi și a-mi lipsi.

Israilitenii cei vechi nici știau a flămândi, fiindcă au grăbit împotriva lui Dumnezeu: «au doar putea-va Dumnezeu a găti masă în pustie?» (Psalm. LXXVII, 17); nici știau a se sătura pentru că după ce s-au săturate, au aruncat cu piciorul dela Dumnezeu precum este scris: «și a mâncaș Iacob și s'a săturat și a aruncat cu piciorul iubitul» (II Lege XXXII, 15). Iar fericitul Pavel și oamenii cei după Christos, nu fac aşa, ci și sătiul și prisosul le întrebuițează spre slava lui Dumnezeu.

¹⁾ Că bogăția și prisosința banilor povirnește pre omeni în multe patimi; îi aruncă întâi în slava deșărtă; pentru acăsta dice Sirah: „bogatul se slăvește pentru bogăția sa” (Sir. X, 33); îi aruncă în asprime și în sălbăticire de fieră; pentru acăsta dice Parimiastul: „iar bogatul răspunde aspru” (Pild. XVIII, 24); îi aruncă întru a se socoti că sunt înțelepți pentru care dice acestași parimiast: „înțelept de sineși se socotește bogatul” (Pild. XXVI, 11). Si în seură, bogăția în diuna de astăzi este mai mult slujitor reușă decât a faptei bune. Si vezi și suplinirea dicerei: „bogăților celor din vîcă de acum poruncește-le a nu cugeta înaint” (I Timot. V, 16), și a dicerei: „care afundă pre omeni în peire și în perdare” (Iij. 9).

Si fomea și lipsa le sufer cu bună mulțamire și fără cărtire. Arată însă cu aceste cuvinte Apostolul că nică mai întâi se măhnă pentru că nu îl da Filipisenii, nică acum s'a bucurat cu socotélă omenescă, pentru că îl-a dat, ci s'a bucurat numai pentru dinșii, pentru că el se foloseau din împărtășirea acesta, precum mai înainte am spus.

13. Tote le pot intru Christos cela ce mă întărește pre mine.

Fiind că a simțit Apostolul că a dîs ore-care mari pentru sinești, pentru acesta le îndrepteză și dice aicea, nu sunt ale mele isprăvile acestea, o frațiilor, ci ale lui Christos, celuī ce îl dă putere, pentru a le isprăvi tote.

14. Însă bine ati făcut împreună împărtășindu-vă cu mine de necaz.

A dîs mai sus Pavel că știe a fi îndestulat; deci pentru a nu se sminti Filipisenii, că nu cu dragoste a priimit cele trimise de dinșii, ci le-ar fi socotit netrebnice (că obișnuiesc cel ce dau a se sminti când cei ce îl au cele de dinșii date dic că nu avem trebuință), pentru acesta sf. Apostol vindecă cuvîntul acesta aicea și dice: însă bine ati făcut, adeca măcar că nu aveam nevoie, însă pentru harul vostru și dragoste am primit cele trimise de voi cu dragoste. Si vedî, iubitule, înțelepciu-ne Apostolului, cu ce chip mărește milostenia Filipisenilor! Împreună v'ati împărtășit, dice, de necazul și de legăturile mele cele pentru Christos, prin milostenia vóstră și v'ati făcut și voi cu acesta asemenea cu mine; căci ești cu adevărat pătimesc pentru Christos. Iar fiind că și voi v'ati îngrijit pentru mine și m'ati cercetat, pentru acesta Dumnezeu și pre voi vă socotește împreună nevoitorii cu mine; deci cu cele mai sus dîse, a smerit cugetarea Filipisenilor Pavel, iar cu cuvintele acestea a întărit osârdia lor.

15. Si știi și voi, Filipisenilor, că la începutul bunel vestirii când am eșit din Machedonia, nici o biserică să făcut părtașă mie în cuvînt de dare și de luare decât singuri voi.

Fiind că mai sus a arătat Apostolul că a înfruntat pre Filipeni, fiind că a dîs lor că acum după atâta vreme ati înflorit și v'ati îngrijit de mine, pentru acesta se desvinovătește aicea înțelepțește pentru cuvîntul acela dicând, că acesta ce s'a părut că v'ami înfruntat nu o am făcut pentru că vreau să lăua dela voi, ci pentru că am multă îndrăznîlă către voi, și pentru că însiși voi sănăti pricina înfruntării acestea, fiind că

voi mai întâi decât toți cei-l-alți ati început a purta grija pentru cele trebuințiose și de nevoe ale mele; din acesta dar am luat îndrăznîlă și m'am arătat că v'ami înfruntat, pentru că ati lăsat obiceiul vostru cel vechi. Mare laudă dar a hristianilor Filipiseni este și pentru că îndată la începutul vestirei Evangheliei, adeca fără a avea pilda altor biserici spre a lui, aceștia de sinești și din firésca și iubitorea de Dumnezeu buna cunoștință a lor indemnându-se, precum dice Chrisostom, purtau de grija pentru cele trebuințiose ale lui Pavel, și pentru că da cele de nevoe, nu numai când se afla Pavel la dinșii, ci și când s'a dus din Machedonia, adeca când aș fugit din hotarele lor și s'a dus la alte locuri; că aș audiat aceștia pre înțeleptul Sirah dicând: «să nu uiți pre prieten în sufletul tău și să nu-l fac nepomenit pre el întru trebuințele tale» (Sir. XXXVII, 6). Nu a dîs însă, nici o biserică a dat mie, ci: nici o biserică să împărtășit de mine în cuvînt de dare, și de luare, fiind că milostenia ceea ce se face către Apostoli și către sfintii hristianî este împărtășire, și tu hristianul cel ce îi miluești pre aceștia dai lucruri trupești și îl duhovnicești dela dinșii, precum întru alt loc o dîce acesta însuși Pavel: «de am semănat noi vîoue cele duhovnicești, mare lucru ar fi de vom seccera noi cele trupești ale vostre?» (I Cor. IX, 11). Deci celelalte biserici ale hristianilor nu s'aș împărtășit cu Pavel în cuvînt de luat și de dat, adeca nu aș primit a da trupești și a lăua duhovnicești.

16. Că și în Tesalonic și o dată și de două ori spre trebuință ati trimis mie.

Să acesta mare laudă este pentru Filipeni, că o mică ceteate a Filipilor hrănea pre Pavel când se afla în Tesalonic, în Mitropolia Machedoniei. Trebuință numește însă Pavel cheltuiile cele de trebuință și de nevoe pentru hrana vieței sale. Drept și noi hristianî și învățătorii Evangheliei numai hrana vieței se cuvine a căuta și numai cele de nevoie, și nu desfătarea și indulcirea patimilor și de cele de prisos¹⁾.

17. Nu doar că caut darea, ci caut rodul cel ce prisoștește în cuvîntul vostru.

Fiind că mai sus a dîs dumnezeescul Apostol smerit cuvînt numind trebuința sa și cu acesta arătând că avea nevoie de lucruri stricăciose, pentru acesta a nu se mândri Filipiseni că întru trebuință aflându-se Pavel îl hrănesc, dice dupre urmare

¹⁾ Vedî și suptinsemnarea stih. 9, cap. II al ceii î către Tesalonicienî și a două suptinsemnare la aceea, adeca acesta: „că aduceți-vă aminte fraților de ostenelele și trudele noastre“.

aicea: nu duc vouă frații mei că am trebuință, pentru că celu (cer) se dați mie, nu; ci pentru că iubesc folosul vostru, că din împărtășirea acăsta, voi să luati rod, care acest rod este spre cuvint al vostru, așe că spre voi vă folosește. Vedi tu, hristiane, că cela ce dă săracilor, acela se folosește mai mult din darea acăsta?

18. Am luat însă tôte și imi prisosesc.

Fiind că a șis mai sus Apostolul cum că nu caut ca să dați mie, pentru a nu-i face lenșă intru a da (căci cel ce iubesc și fac bine altora ori cât de imbuñățit ar fi cu atâtă mai mult castă a le mulțamî cel ce se miluește de dinși și nu vor ca să-l răcăsească); pentru acăsta dice aicea, că le-am luat tôte, și prisosesc; așe că, cu darea acăsta a văstră ce atî trimis mie, mătî indatorit, iar ca să nu se mândrăscă Filipisenii socotind cum că, ca o datorie a dat lui Pavel milostenia acăsta; a șis, încă și că prisosesc, pentru ca să-i indulcăscă la răsă fiind că au făcut mai mult decât datoria lor și au trimis de prisos milostenie.

M' am umplut priimind dela Epafrodit cele dela voi, miroș de bună mirésmă, jertfa priimită, bine plăcută lui Dumnețeu.

O minune! Unde a înălțat darul și milostenia Filipisenilor fericitor Pavel. Nu am luat, dice, mila ce o atî trimis mie, ci o a luat însuș Dumnețeu prin mine¹⁾. Drept aceea măcar de și eu nu am trebuință însă de acăsta nu lipsescă dela voi, fiind că nici Dumnețeu are trebuință, cu tôte acestea cu atâtă blândeță și placere priimeste milostenia cea către mine a văstră. În cât pentru acăsta ceea ce dice dumnejăsea Scriptură pentru jertfa ce a proadus Noe lui Dumnețeu după potop dicând că: «Să a miroșit Domnul miroș de bună mirézmă» (Fac. XX, 21), așe că ca un miroș bine miroitor și ca o jertfa bine plăcută a priimit milostenia văstră Dumnețeu. Dice însă acestea Pavel pentru ca să nu se socotăscă Filipisenii hristiani că Dumnețeu neavând trebuință de nimica, ei să se facă lenevoși despre a da milostenie, far socotind că Dumnețeu priimeste cu atâtă mulțamire mila lor, ei să se facă mai osîrdniți spre a milui.

¹⁾ Pentru acăsta a șis Teodorit „că voi atî dat lui Epafrodit, iar Epafrodit mie, iar Dumnețeu prin mine a priimit jertfa și crește lauda lor săracă ceea ce era de lauă, că nu imbelșugați fiind trimetea, că cu săraci e ca mai după uenii împreună înjugăți. Să acăsta o să arătăt Apostolul în cee a două către Corinteni dicând aşa: „intru săracia lor ca intru adânc au prisosit intru bogăția prostuniei lor” (I Cor. VIII, 2).

19. Iar Dumnețul meu să plinescă totă trebuință văstră dupre bogăția sa intru slava in Christos Iisus²⁾.

Fiind că mai sus a șis cerescul călător Pavel, cum că văți nevremuit, așe că nu atî avut chip, ci văți strimtorit și pentru acăsta nu atî trimis mie atâtă vreme, pentru acăsta aicea răgă lor dela Dumnețeu, pentru ca să aibă tôte bunățările cele de trebuință și să se afle intru indestulare; căci de ar fi fost Filipisenii filosofi și pusnici și necăsătoriți, nu ar fi rugat lor Pavel bunățările aceste trupești, far fiind că erau ómeni lumestri cu femei, cu copii și aveau óre-care poftă de bunățările cele de acum, pentru acăsta face conpogorâmint Pavel și răgă pentru dinși, nu ca să aibă de prisos și desfătare și cele mai presus de trebuință, ci venitul celor de nevoc; că bine voescă, dice, Domnul a plini totă trebuință văstră, în cât a nu avea nevoc și lipsă; apoi pentru ca să nu socotescă că Dumnețeu îl va strâmtori, pentru acăsta dice dupre urmare, dupre bogăția sa, așe Dumnețeu cu imbelșugare pote da vouă tôte cele de trebuință, pentru a nu vă strâmtori, însă voi se cuvine a intrebui bunățările acelea ce are a vă dărui vouă, spre slava numelui lui. Iar acăsta «in Christos Iisus», pote a se înțelege că Părintele le va face acestea vouă intru Christos Iisus, așe că prin mijlocirea lui Iisus Christos; pote însă a se înțelege și așa, cum că voi se cuvenea a intrebui bunățările cele ce vă dăruit Dumnețeu, nu pentru slava deșartă și lauda ómenilor, ci intru slava ceea ce se înalță intru Iisus Christos, că dice dupre urmare:

20. Iar lui Dumnețeu și Părintelui nostru slava în văcurile văcurilor; amin.

Fiind că a șis mai sus fericitorul Apostolului Domnului spre slava lui Christos, dupre urmare dice aicea, că acăsta slava a lui Christos este slava și a Părintelui³⁾.

¹⁾ Fericitorul Teodorit dice, că dumnejăescul Pavel cu cuvintele acestea și blagoslovenia o a cerut asupra Filipisenilor (căci și Domnul poruncăște în sf. Evanghelie „ca să cerem pânea cea de tôte dilele și spre finip”) și slava ceea ce va se fie in Christos Iisus, căci Christos este puternic a da și aceea și acăsta; pentru că are bogăție nemăsurată.

²⁾ Pote însă și căci mai sus a făcut Pavel rugăciunea ca să plinescă Dumnețeu bunățările tôte cele trebuințioase Filipisenilor, pentru acăsta dupre slăritul rugăciunei, a dat slava și mulțamire lui Dumnețeu și Părintelui; căci totă rugăciunea este obiceiul a avea acest fel de slăvorugăciunator lui Dumnețeu; că totă că Pavel și are obiceiul nu numai când se răgă, ci și când vorobește curat vre un óre-care cuvint mare și vre o noșmă a săvîrși cuvintul cu slavocuvintarea lui Dumnețeu și cu mulțamire. Să vedi la cap. XI. stih. 36 al celui către Romani ce dice? Acăstă sfînt Apostol are sfînt obiceiul că acesta și când nu

21. Imbrățișați pre toți sfintii în Christos Iisus.

Nu de puțină dragoste seamă este a imbrățișa marele Apostol prin scrisorile sale pre toți Filipisenii hristianî; că pre aceștia

mește numai numele prea dulcelui Dumnezeu și Părintele, îndată din dumnezeasca evlavie se pornește spre slavocuvântarea lui. Pentru acesta și dice ore când: „iar celuia ce pote a vă întări pre voi, singur înțeptul Dumnezeu prin Iisus Christos, căruia slava în vîcuri amin” (Rom. XIV, 27). Iar altă dată: „Dumnezeu și Părintele Domnului nostru Iisus Christos știe, cel ce este binecuvântat în veci” (II Cor. XI, 31), și „Acestuia slava în Biserică în Iisus Christos intru tôte neamurile vîcului vîcurilor, amin” (Efes. III, 21) și iarăși „iar împărătuș vîcurilor singur nestricatului, nevîdutului, singur înțeptului Dumnezeu, cînste și slava în vîcuri amin” (I Timot. I, 11) și iarăși „a slujit săpturei mai mult decât ziditorului, care este binecuvântat în veci amin” (Gal. I, 4). O face încă acesta dumneescul Apostol, pentru ca pre toți noi să ne învețe, că și când pomenim cu gura sfîntul și binecuvântatul numele lui Dumnezeu și Părintelui, să o facem acăsta, sau al Măntuitorului Christos, sau al Sf. Duh, îndată să adăogim și acest cuvînt: acestuia slava în veci amin, precum și sf. Efrem Sirul, la nenumeate locuri ale cuvîntelor lui, când pomenește slăvitul numele lui Dumnezeu, dupre urmare dice „acestuia slava în veci amin”, Apostolul Pavel urmând intru acăsta, fiind că cu adevărat Dumnezeu este atât de slăvit, atât de mare și atât de minunat, în cât are firește și înflințată slava, pentru acăsta și Dumnezeul slavei se numește de către dumnezeasca Scriptură și altă ore ce nu i se cuvine fără decât slavocuvântare, stăpânire, laudă și cântare dela tôte cuvîntătoarele sale săpturi și dela angheli și dela ómeni și nu ca în lungime de vreme plinită, ci intru nesfîrșitele vîcurile vîcurilor. Pentru acăsta și cel ce se lenevește a slavocuvânta pre Dumnezeu, acesta nu se va noroci de slava ce va să fie, precum pre acest înfricoșat cuvînt îl serie sfîntul și prea teologhicescul acela Ioan Ticara într-o rugăciune dicând chiar aşa anume „că cel ce se lenevește a te slavocuvânta, de slava ceea ce va să fie nu se va noroci”.

Pentru acăsta și mulți din Italieni au acest bun obiceiu și când pomenesc înfricoșatul și slăvitul numele lui Dumnezeu, sau al lui Iisus Christos, sau al prea Sf. Duh, îndată își ia capela și acoperământul capului, ca cu acesta să arate respectul cel către Dumnezeu și evlavie și dupre urmare slava ce se cuvine sfîntului numelui lui. Istorisesc ore-cari însă că și unul din filosofii cel noș și metafizici avea un obiceiu ca acesta și când se întempla a pomeni numele lui Dumnezeu, tremura cu totul de la cap până la picioare și tôte mădujările lui se clăteaă pentru că împreună cu numele lui Dumnezeu îndată socotea și nemărginită putere lui Dumnezeu înțelepciunea și slava și marea cuviință și neputând să suferă o atât de înfricoșată și mare încuvînțată înțelegere de Dumnezeu, cu totul tremura. Si acăsta este pricina pentru care tôte nenumeatele și fericele duhurile nematerialnicilor angheli teorisind la neajunsă și neapropiata slava prea dumnezeștei stăpânitoriei Treim, de multă lor mărire și înpăimântare, alta nu pot a face, fără numai a slavocuvînta neincetat pre dumnezeasca stăpânire cea de trei sorii strigând într'un glas une ori adeca: „sfînt, sfînt, sfînt Domnul Savaot, plin este cerul și pămîntul de slava ta”; iar alte ori „binecuvîntată e slava Domnului din locul lui”; altă dată „aliluia, aliluia, aliluia” precum dupre următorile

îi numește toți sfinti. Iar Teodorit dice: «Nu tot cel ce se numește pre sinești sfînt, este sfînt, ci cela ce crede întru Domnul Iisus și carele petrece dupre legile lui».

Vă imbrățișează pre voi sfintii cei împreună cu mine.

Mulți frați erau împreună cu Pavel, pote însă și aceștia să fi fost din cetatea Romei trăgîndu-se, însă nu erau atât de desătăinici în cât a lăua asupra lor dregătorie și purtare de grije apostolescă, adeca a propovedui Evanghelia și a se primejdui pentru credință, ca Apostoli, că singur Timotei era unul ca acesta, pre carele pentru acăsta și de un suflet cu sine lăsat numit mai sus. Însă și pre aceștia nu i-a lăsat dumneescul Apostol ne lăudați, numindu-i pre ei frați.

22. Vă imbrățișează pre voi toți sfintii mai ales din casa Chesarului.

A îmbarbătat aicea pre hristianii cei din Filipi Apostolul, și i-au imputernicit dicând, că propoveduirea Evangheliei a ajuns și până în palatul cel împărătesc a Chesarului Neron, și că cei ce se află în curțile împărătescă au defămat slava și bogăția și îndulcirile și primejdile pentru credință și dragostea lui Christos.

laudele acestea prorocul Isaia și lezechil și Ioan în Apocalips arată. Pentru acăsta dice Nicolae Cavasila: „Cum că și însăși firea și potrivirea lucrului la acăsta mai întâi cere slavocuvântare; că îndată apropiindu-ne la Dumnezeu, gândim prin neapropierea slavei lui și puterea și mărturia, pentru care urmăză mirare și înpăimântare și cele ca acestea; și acăstea este slavocuvântarea” (Cap. X, din tâlc. dumnezeștei leturghii). Si pentru ca să dic în scurt, Dumnezeu cere cu îndatorire ca pre o neapărată datorie și dajdie dela săpturile sale cele ce sunt în ceruș și cele ce sunt pre pămînt, slavocuvântare și multămire; pentru acăsta și dice prin prorocul David: „Că ce este mie în ceruș? (fără numai slavocuvântarea adeca și multămirea) și dela tine omule, ce am voit pre pămînt? (decât numai slavocuvântare și multămire?)”. Pentru acăsta și prorocul Isaia, când a audit pre serafimi că diceau: „sfînt, sfînt, sfînt”, s'a umilit și ticălos pre sinești s'a numit, pentru că serafimii neincetat slavocuvântă pre Dumnezeu, iar el nu o făcea acăsta, ci își spurca buzele și limba sa cu cuvîntele cele zădărnicestă și omenești. Așa tâlcuește Marele Vasile dicând: „S'a înpăimântat însă prorocul căci a vîdut lucrarea serafimilor, care nimic alta făcea decât sfîntea pre Dumnezeu. Atunci cea nimic alta a venit în conștiința sa decât să a adus aminte de necurăția ce era în buzele sale, că vorovește și omenește și își spurca limba sa de multe ori cu grajurile cele despre deșertăciunea lumii. Deci umiliindu-se pentru neasemănarea cea către acela și cum că serafimii nimic alta grăesc decât glăsuesc sfîntenia dumnezeirei, iar el își are glasul său, îndeletnicindu-se mai mult întru lueruri omenești. Pentru acăsta a quis „o ticălosul eū că m'am umilit” (tâlc. la cap. VI, la Isaia). Pentru acăsta și fiește-carele hristian, ori de câte ori va grăbi în deșert, se cuvine a se căi și a se măhnii ca Isaia, pentru că și-a spus gura sa cu deșertele cuvînte și nu o a sfîntit cu slavocuvântările lui Dumnezeu.

stos. Drept aceea dacă acel de bun neam le-aș defăimata cesta atât, cu cât mai virtos voi cel smerit și prosti sinteți datori, dice, se le defăimăți acestea pentru Christos? Arată însă cu aceste cuvinte Pavel, cum că își aduce aminte, și pomenesc fapta bună a Filipisenilor către credincioșii ce se află în împărătescul palat și pentru acela și aceia au venit întră atâta dor pentru Filipiseni în cât a-i imbrățoșa pre ei prin Pavel.

23. Darul Domnului nostru Iisus Christos fie cu voi cu toți; amin.

Dupre obiceiul ce avea fericitul Pavel a sfîrși întru rugăciune sfintele sale scrisori, aşa sfîrșește și acesta întru rugăciune. O face însă acesta și ca să învețe pre Filipiseni și pre toți hristianii să fie deplin incredințăți cum că toate ișpravile și faptele bune căte le au, le au ca Darul Domnului nostru Iisus Christos, și cu acăstă incredințare să nu se mândrăscă, căci cu acest chip tot-de-una va fi Darul lui Christos cu dinșii, adeca de nu se vor mândri. Bine votască Mântuitorul Christos dar, ca și noi cei ce cetim scrisoarea acesta să o căștigăm pre totă altă faptă bună, iar mai ales lucrarea milosteniei, cu Darul și cu ajutorul Domnului nostru Iisus Christos, ca și noi înșine folosindu-ne, dând celor-l-alți frați ai noștri, ce au trebuință și mai ales celor ce pătimesc găne și munci, pentru Dumnezeu și pentru porunca lui Dumnezeu, să ne învrednicim a dobândi bogăția Darului lui în vîcul acesta și întru cel ce va să fie, căruia Dumnezeu slavă fie și stăpânire acum și de-apurarea și în veci; amin¹⁾.

Scrisoarea acesta trimisă către Filipiseni s'a scris dela Roma și s'a trimis prin Epafrodit.

Tâlcuire la trimiterea cea către Colaseni a Apostolului Pavel, de Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei elineste, și tălmăcită din limba cea proastă grecescă a fericitului întru pomenire Nicodim Atonitul în limba românescă de smeritul V. P. M. M.²⁾.

Pricina trimiterii acesteia către Colaseni³⁾, dupre Chrysostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie.

Totă scrisorile fericitului Pavel cu adevărat sfinte sunt și de Dumnezeu insuflate. Iar mai ales și mai cu deosebire scrisorile cele ce le trimite dela Roma, când era legat pentru Christos, precum este cea către Galateni, cea către Efesenii, cea către Filipiseni, cea către Filimon, cea a doua către Timotei și acesta de față către Colaseni⁴⁾. Si măcar că acesta s'a trimis mai înainte decât cea a doua către Timotei, precum dice Chrysostom și Teodorit, căci precum un voevod de oști și biruitor, carele întru petrecerea vieței sale face răsbōe și biruință și vitejii, le arată acestea prin scrisori către prietenii lui: așa și fericitul Pavel atuncea săcea, și prin scrisorile sale arăta ucenicilor săi și prietenilor, legăturile cele ce a luat pentru Christos și cele-l-alte vitejii ale sale. Mărturisește însă și însuși Pavel acesta, căt de mare lucru este spre filozofie a purta legături pentru Domnul, pentru acesta și scrie lui Filimon despre Onisim, «pre carele l-am născut, dice, întru legăturile mele» (Filimon X). Iar a-

¹⁾ Însemneză, că dicerea acesta „Darul Domnului nostru Iisus Christos, fie cu toți voi amin” este orația și imbrățoșarea lui Pavel, care cu însăși mâna să o scria și este în loc de „fiți sănătoși”, care obișnuia acum a scrie la sfîrșitul scrisorilor, dupre Teodorit. Vezi și la sfîrșitul ceilă două către Tesaloniceeni.

²⁾ Același trimiterie s'a scris, dupre Meletie, în anul 27 după înălțarea Domnului. Tom. I al biser. Istorie.

³⁾ Care este cetatea Colasenilor ori Colosenilor, vezi înainte la cap. I, stih 2.